PARA

Alexis Siegel

PARA

BÜTÜN ESERLERİ
9

Necib Fazıl

BÜYÜK DOĞU YAYINLARI

NECİP FAZIL KISAKÜREK

PARA

BÜYÜK DOĞU YAYINLARI

PARA / PİYES

●

E S E R

9

İlk Basım Tarihi : 1942

●

15. Basım / Temmuz 2010
© Büyük Doğu Yayınları: 18
“Her hakkı mahfuz ve Büyük Doğu Yayınları’na aittir.”
Kurucusu:
Necip Fazıl Kısakürek
Sahibi: Büyük Doğu Yayınları
Basım Yayın Prodüksiyon Ltd. Şti. Adına
Mehmed Kısakürek
Genel Koordinatör: Emrah Kısakürek
Eser Kullanım - Telif Hakları ve
Yayın Sorumlusu: Suat Ak
Dağıtım Sorumlusu: Osman Kısakürek

●

Baskı: Eflatun Matbaacılık San. Ltd. Şti.
Yeşilce Mah. Çelik Sk. No: 69/A
4.Levent - İstanbul
(0212) 278 28 03

●

Büyük Doğu ® Yayınları
Basım Yayın Prodüksiyon Ltd. Şti.
Ankara C. Vilayet Han 10/3 Cağaloğlu - İstanbul
Telefon: (0212) 5285551 - 5125922 - 5110873
www.buyukdoguyayinlari.com
Yayıncı Sertifika No: 12106
Matbaacı Sertifika No: 11947

ISBN 975 - 8180 - 07 -3
E-KİTAP ISBN 978 - 605 - 4955 - 35 - 0

Bu eserin e-kitap hazırlığı *“Pikare Yazılım ve İnternet Hizmetleri”* tarafından yapılmıştır.

TİYATRO

■ Ön tarafı açılır - kapanır bir mikâp (küp) içinde hayatı yakalamak... Kapana kıstırır gibi... Tiyatro budur.

■ Aslında zamandan başka bir şey olmayan hayat, hangi mekân içinde akarsa aksın, onu belli-başlı anlariyle, üstüne böyle bir mikâp atarak tutabilirsiniz. Zaten her hâdisenin üstünde, ressamın kurşunkalemiyle çizip sonradan sildiği bölüm çizgileri gibi, böyle bir görünmez mikâp vardır. Onu görünür hâle getirmek, içindeki hâdiseyi tutmaktır. Kemmiyet sürüsünden çıkarmak, silinmekten kurtarmak, süzmek, özleştirmek...

■ İşte tiyatro, her vakit, farkında olmadan girdiğimiz bu şeffaf mikâbın, bütün hayata külâh gibi geçmiş ve içtimaî müessese hâlinde billûrlaşmış ta kendisi... O, içinde hayatı öğüttüğü, ön tarafı açılır-kapanır mikâbın esrarlı dört köşesiyle, açıkta, göz plânında... Rüya, maddeye aktarılmışcasına... Yeri de, sanat hisarının en yüksek burcu...

■ Bana sorarsanız, beşerî keşiflerin en büyüğü olarak tekerleği gösteririm. Sanat şekilleri içinde bence en büyük keşif tiyatro... Tekerlek, nasıl, bitmeyen mesâfeler üzerinde sonsuz bir dönüşse, tiyatro da, durmayan zamanın mikâb biçimi bir kavanoz içinde, bütün madde ve hareket kadrosiyle dondurulması...

■ Onu, Eski Yunanlı (Baküs) âyinlerinden keşfetmiş. Karagözün arkadan ışıklı perdesi de büsbütün mücerrede ve remzîliğe götürmüş olabilir. Olan şudur ki, tiyatro, Eski Yunanda bulduğu şekil ve (Rönesans) sonrası vardığı, insan ve cemiyete üç buut üzerinde en canlı aynayı tutma haysiyetiyle, toplumu bir saate benzetecek olursanız, onun tik-takları gibi bir şey...

■ İster derinliğine doğru insan, ister bu insanla beraber sığlığına doğru cemiyet dâvasında, gâyeli ve gâyesiz, fakat kelime ve hareketlerin mimarı her sanatkâra imparatorluk tacı tiyatrodadır. Hele yeni insanla beraber cemiyet yuğurucusu, fikirci ve aksiyoncu sanatkâr, o pınardan başka hiçbir kaynakta susuzluğunu gideremez. (Tez)in lâf olmaktan çıkıp büyü olduğu yer, işte o esrarlı dört köşe...

■ Öyleyse, mutlak iman hâlinde (tez)lerin (tez)ine sahip olan biz, tiyatrodan üstün ve dokunaklı âlet kabul edebilir miyiz? Edemeyiz ama, işte – hamdolsun– o mutlak iman yüzünden bugünkü Türk(!) Tiyatrosu bize kapılarını kapamış bulunuyor; biz de ona, yerle göğü birbirine katacak olan tiyatromuzla karşılık veremiyoruz. Dedik ya, istikbâli ve bu arada istikbâlin aktörünü bekliyoruz.

■ Bugün dünyanın her yerinde hafakanlı bir buhran yaşayan tiyatro, birgün bizim tiyatromuz kurulursa, belki mide gurultusu seslerinden ve o güzelim mikâb içinde, camlarda uçuşan sineklerin başıboş kıvrımları kadar serseri gidip gelişlerinden kurtulur, mânaya ve aksiyona kavuşur.

Necip Fazıl KISAKÜREK

“PARA”
ilk defa Muhsin Ertuğrul tarafından
sahneye konmuş ve 1941 - 1942 kışında
İstanbul Şehir Tiyatrosu’nda
temsil edilmiştir.

ŞAHISLAR

- O
- BENZERİ
- HUSUSİ KÂTİBİ
- HADEMESİ
- CASUSU
- KADIN MÜŞTERİSİ
- KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI
- OĞLU
- KARISI
- KIZI
- KIZIN NİŞANLISI
- NOTERİ
- DAYI
- KAATİL
- HIRSIZ
- YANKESİCİ
- İŞSİZ
- BİRİNCİ SİVİL MEMUR
- İKİNCİ SİVİL MEMUR

«Vak’a, meçhul bir tarihte,
meçhul bir memlekette geçer...»

BİRİNCİ PERDE

(Bir banka patronunun çalışma odası... Odanın cephe ve sol duvarları birer camekânlı bölme... Tavana kadar yükselmeyen bölmelerde buzlu camlar... Sağ duvarın nihayetinde, cephedeki bölmeye yakın, üstü deri kaplı küçük bir kapı... Soldaki bölmenin nihayetinde, sağtarafın kapısıyle yüzyüze, camlı bir kapı... Cephedeki camekânlı bölmenin tam ortasında, yine camlı bir kapı.... Soldaki kapı, bankanın müşteriler avlusuna, ortadaki kapı, bankanın hizmet dairesiyle patronun odasını ayıran bir dehlize, sağdaki kapı da patronun hususî dairesine açılıyor... Sağduvarın başında, cephesi sol tarafa karşı, muhteşem bir yazı masası... Yazı masasının solunda bir diktafon ve büyük bir abajur, sağında yan yana iki telefon, ortasında hokka takımı vesaire... Yazı masasının sağkenarına yapışık bir deri koltuk... Yazı masasının karşısında, sol duvara müvâzi ve yakın, deri kanape, deri koltuk vesaire... Sol duvardaki camlı kapının başında, deri kanape, deri kanapeyle kapı arasında bir demir kasa... Soldaki kapının önünde, kapıya müvâzi bir paravana.)

(Yazı masasında Banka Patronu, O... Karşısında ve ayakta, göze batıcı bir şıklık gayretinde bir adam; Hususî Kâtibi... Hususî Kâtibi, elleriyle yazı masasına dayanmış, O'na bakıyor. Hususî Kâtibinin sol elinde, masaya yatırılmış bir dosya... Uzaktan, yazı ve hesap makinelerinin gürültüleri, kalemle masaların camlarına vuruluyormuş gibi tıktıklar... Bankada, müphem ve uzak bir faaliyet uğultusu... Ayağında beyaz bir pantolon bulunan O'nun üzerinde, siyah, sof, bir iş ceketi... Sağduvarda, yazı masasının sağına düşen duvara mıhlı ve yaldızlı bir çengelde O'nun beyaz ceketi...)

O – Acaba aynada kendi yüzümü muayene etmeye vaktim var mı? İşim yok da benzerimin yüzünü muayene edeceğim!.. Sana, kendi peşimde gezmeğe imkânım yok diyorum, benzerimin peşinde mi gezeyim?.

HUSUSİ KÂTİBİ – Efendim! Bu, şöyle böyle bir benzerlik olsa, sizi rahatsız etmezdim. Fakat anlatılır, ifade edilir gibi bir benzerlik değil bu. Mutlaka görmeniz lâzım. Zaten onu bugün bankaya getiriyorum.

O – *(Üzerinde kocaman bir pırlanta yüzük taşıyan sol elini göğsüne bastırır.)* Benden izin almadan mı?..

HUSUSİ KATİBİ – Sonunda beni takdir edeceğinizi umduğum için izin almadım. Adam, bankanın arka kapısından girecek. *(Cephedeki kapıyı göstererek...)* Doğru benim odama çıkartılır, ara dehlizden odanıza girer. Kimsenin bir şey göreceği yok.

O – Bak şu habisin plânına!..

HUSUSİ KATİBİ – Mademki, size, taklid bir para aslına nasıl benzerse öyle benziyor, bu adamı el altında bulundurmaya mecburuz.

O – Hele buyursunlar bakalım!.. Şimdilik bende masallara sarfedilecek ne tek saniye var, ne tek metelik. Oku, yazdığın maddeleri!..

HUSUSİ KATİBİ – *(Dosyayı kaldırarak açar, bir göz atar.)* Tam dört madde: Her nevi çivi, her nevi tel, saç levha ve çuval... İlkinden yüz bin ve dördüncüsünden yüz binlik. Hepsi yarım milyon...

O – *(Masadaki cetvel tahtasını alır, Hususî Kâtibinin burnuna doğru uzatır.)* Bana bak!.. Bu yarım milyon, bir sene sonra tam on milyon edebilir. Yüzde iki bin kâr...

HUSUSİ KÂTİBİ – Ya umduğumuz gibi çıkmazsa?

O – Yani, ya harp patlamazsa, öyle mi? Seni hâlâ istediğim kıvama getiremedim. Hâlâ ezici sermayenin ne demek olduğunu anlamaya niyetin yok. Sen bu parayla çakıltaşı toplasan, çakıltaşı pahalılaşır. Sonra ustalıkla, sindire sindire satmayı bilirsen, nasıl olsa kâr hazır. Amma işler

umduğumuz gibi gider de harp patlarsa, kâr bire yirmi, yüzde iki bin...

HUSUSİ KATİBİ – Başüstüne efendim!..

O – Kafana iyice mıhla!.. Çiviyi malûm iki şehirden beş numara toplayacak. Yanına beş on emniyetli adam alacak! Hiçbirini öbürleriyle yüzyüze getirmeden, maksadı sezdirmeden, parça parça, yavaş yavaş, bucak bucak toplatacak. Telleri, saç levhaları ve çuvalları da numara üç, yedi ve dokuz... Aynı şekil, aynı tarz, aynı usul... Hiçbir faaliyet cinsinden öbürleri haber almayacak. Mallar kısım kısım sende toplanır, sen de onları bildiğin yerlerde, birer bütün halinde, kafandaki gizli fikirle beraber muhafaza edersin.

HUSUSİ KATİBİ – Dehânızın, doğrusu, her gün yeni bir eseri karşısındayım.

O – *(Koltuğa yaslanır.)* Bu dalkavukluğu salak bir şaire yapsan, belki onu mes'ut edersin. Dehâ ile işimiz ne bizim? En korktuğumuz hastalıklardan birisi de bu; dehâ!.. Beyin nezlesi gibi bir şey!.. Mevcut olmayan büyük şeyi elde edeyim derken, mevcut olan küçük şeyden mahrum olmanın felâketi... Biz, hayata hakim küçük tedbirlerin, miskin hesapların adamıyız.

HUSUSİ KATİBİ – *(Gülümsiyerek.)* Aman efendim!..

O – Besbelli ki, bir harp patlarsa, bundan evvelâ memleketimize dışırdan gelen her türlü demir malzeme müteessir olacak. Çuvala gelince, o, Hindistandan çıkıyor, piyasa daha şimdiden tıkalı. Haber aldığıma göre Avrupadaki harp hazırlığı daha şimdiden Hindistan piyasasını kapatmış. *(Acı acı gülümser.)* Avrupa'da yüz elli, iki yüz milyon kadının bütün iç çamaşırlarından fazla kum torbasına ihtiyaç var; milyonlarca kum torbasına... Çuval dedikleri nesne, hiç bundan sonra uğrar mı bizim semtimize?.

HUSUSİ KATİBİ – Her şeyi çok iyi anlıyorum.

O – Her şeyi çok iyi anlayacaksın ki, seni adamım diye yetiştirmek zahmetim para etsin, para!.. Anlıyorsun ya, benim iş ve para hakkında düsturumu bilirsin. Haydi bakalım, göreyim seni!..

(Hususi Kâtibi O'nu selamlar; elinde dosyası, cephedeki kapıdan çıkar. O, diktafonun bir düğmesini açar.)

DİKTAFONDA BİRİNCİ SES – Harp patlak verecek mi dersiniz? Sonbaharda diyorlar.

DİKTAFONDA İKİNCİ SES – Vallahi bilmem!.. Bir muharrire göre evet, bir çok muharrire göre hayır!..

DİKTAFONDA BİRİNCİ SES – Bizim patron ne düşünüyor acaba?..

DİKTAFONDA İKİNCİ SES – Onu Allahtan başka kimse bilmez. Fakat, bizim patron harp olacak gibi tedbirler alıyorsa...

O – *(Konuşmayı keserek diktafona.)* Muhasebeci orada mı?

DİKTAFONDA ÜÇÜNCÜ SES – Buyurun efendim!..

O – Neyle meşgulsünüz?

DİKTAFONDA ÜÇÜNCÜ SES – Haftalık vaziyet cetvelini çıkarıyorum efendim!.

O – Yanındakiler neyle meşgul?.

DİKTAFONDA ÜÇÜNCÜ SES — Afedersiniz efendim!..

(O, diktafonun düğmesini kapatır, başka bir düğme açar. Diktafonda, bankanın müşteriler avlusundaki kalabalığın yakından homurtusu.)

DİKTAFONDA BİR KADIN SESİ – Banka değil bu, Allahın belâsı!.. Sizden aldığım parayı kaç kere ödedim de hâlâ altınlarımı çekemedim. Dayan dayana bilirsen faizlere, faizlerin faizine, onların da faizine...

DİKTAFONDA MEMURUN SESİ – Hanım, avazın çıktığı kadar bağırma!.. Bir şikayetin varsa müdürümüze müracaat et, o da olmazsa patronumuza. Biz emir kuluyuz.

O – *(Diktafonda)* Hanımı müdüriyete gönderiniz!. Avluda münakaşa istemem!..

DİKTAFONDA MEMURUN SESİ – Emredersiniz efendim!

(O, diktafonun düğmesini kapar, yazı masasındaki zile basar. Soldaki kapıda, üniformalı Hademesi, paravananın arkasından görünür.)

HADEMESİ – Buyurunuz efendim!.

O – Gelsin!.

HADEMESİ – Pek güzel efendim!.

(Hademesi çıkar. Bir kaç saniye geçmeden, paravananın yanında, dimdik vaziyet alan garip bir insan örneği; Casusu. Kolunda bir evrak çantası taşıyan Casusu, yazı masasına kadar yürür, mübalâğalı bir hürmet tavrı ile selam verir.)

CASUSU – *(Tuhaf bir riya ahengiyle ve ezbere konuşurcasına.)* Ahlâkî vazifem, size etrafınızda dönen her şeyi haber vermemi emrediyor.

O – Bu mukaddimelerden vazgeç diye sana kaç kere emir verdim?

CASUSU – Vazgeçemem efendim!.. Benim işim, gücüm, dilim, özüm doğru.

O – Ahlâksızlıkta samimilik, hiç değilse onun yarısını bağışlatır. Sen başkalarının ahlâksızlığı peşinde gezen, sadece faydalı bir ahlâksızsın. Eğer bu mukaddimelerden vazgeçersen o kadar faydalı olabilirsin ki, ahlâksızlığın hatıra gelmez.

CASUSU – Kulunuz bütün bunları...

O – *(Keser.)* Sanki ben seni kullandığım için az mı ahlâksızım?.. Amma buldum tesellimi!.. Ahlâk iddiasını senin gibilere ve bazı softalara bıraktım, hiç dilime doladığım yok.

CASUSU – Efendimiz!.. Bir kerecik olsun doğru söylemediğimi, şuna buna iftira attığımı gördünüz mü?..

O – Hiç görmedim!.. Fakat işin felâketine bak ki, ahlâk dedikleri «Zümrüdüanka» kuşunu yalan kaçırıyor, doğru

da her zaman yakalıyamıyor.

CASUSU – *(İğrenç bir gülüşle.)* Çünkü ahlâk yalan efendim, «Zümrüdüanka» kuşu yalan!..

O – Gördün mü, kuru bir lâf hatırı için nasıl bir anda ahlâktan ahlâksızlığa geçiverdin!.. Bana bak!.. Arada bir bana da sirayet ettirdiğin metelik etmez ukalâlıklardan vazgeçmezsen dehlendiğin gündür. Bana çok faydalısın, biraz hayıflanırım amma, ne yapayım? Söyle bakalım, ne getirdin?..

CASUSU – Herşeyi getirdim efendim. Herşeyi!..

O – Dök ortaya!..

(Casusu, evrak çantasından beş tane dosya çıkarır. Dasyaları birer birer, O'nun önüne sürer.)

CASUSU – Bir!.. Hükümet ve nüfuzlu şahıslar dosyası!.. Herşey orada. Nâzırın bütün iç yüzünü, avucunuzun içi gibi okuyacaksınız. İki!.. Memurlarınızın dosyası!.. Etrafınızdakilerden her birinin ne düşündüğü ve ne yaptığı orada. Üç!.. Piyasa, ticaret ve iş adamları dosyası!.. Bakın herkes, hangi yolu takip ediyor!.. Bu da dört!.. Yakın adamınıza, evet, Hususi Kâtibinize ait dosya!.. Ayrıca dosya tutmaya değdi.

(Casusu, elinde beşinci dosya, O'na bakar. Bütün dosyaları teker teker alıp önünde istif eden O, Hususi Kâtibine ait dosyayı dışından süzmekte.)

O – *(Birden gözlerini kaldırır.)* Ya o elindeki dosya?

CASUSU – Şimdilik boş efendim!. Fakat dolunca müthiş olacak. Sanıyorum ki, bir haftaya kadar biter.

O – Kime ait o?..

CASUSU – Müsaade ederseniz bu noktayı herşey neticelendikten sonra arzedeyim. Herhalde çok yakınlarınızdan birine, yahut bir kaçına ait.

O – Sen bir gün bana, kendi hakkımda bir dosya sunabilirsin!.

CASUSU – Kulunuzla alaya tenezzül etmeyin efendim!.. Olsa olsa, benzerinize ait bir dosyayı efendimize sunmak elimden gelebilir.

O – *(Doğrulur; sesinde heyecan ifade eden bir sükûnet.)* Benim bir benzerim olduğunu sen nereden haber aldın?..

CASUSU – *(O'na, önündeki dördüncü dosyayı gösterir.)* Herşey bu dosyada, Hususi Kâtibinize ait dosyada. Benzerinizi nasıl ve nerede buldu, benzeriniz kim ve nasıl bir adam? Hâdiseyi kim ve ne türlü biliyor?

O – Senden başka bilen var mı?..

CASUSU – Hususî Kâtibinizden ve kulunuzdan başka bilen yok. Hoş, kulunuz kadar da bilen yok. Çünkü Hususî Kâtibiniz, ne benim bildiğimi biliyor, ne de bildiğim kadarını.

O – *(Sert.)* Söyle!..

CASUSU – Bir esrar kahvesinde bulundu. Tıpatıp eşiniz. Hani yok mu, kocakarıların «insanlar çift yaratılır» sözüne inanmak için birebir... Ağzından lâf dirhemle çıkıyor. İçyüzü kapkaranlık... Fakat ne derlerse yapıyor, otur, oturuyor, kalk, kalkıyor. Galiba esrar beynine vurmuş, irade, hafıza, diye birşeyi kalmamış.

O – Bütün bildiklerin bu kadar mı?...

CASUSU – Hayır efendim!.. Esrarkeşlerden öğrendiğimize göre, galiba yedi sene evvel onu işinden çıkarmışlar. Esrar kahvesinde lâkabı Kâtip... Vaktiyle güya, bir tüccarın yanında kâtiplik ediyormuş. Karısı ile beraber, on parasız, açbilâç kalmış. O sıralarda bir gece, karısı doğururken ölmüş, parasızlık, doktorsuzluk yüzünden belki de. İşte esrar kahvesine dadanış, o dadanış!..

O – Bu meseleden kime olursa olsun, tek kelime bahsettiğin takdirde, senin de düşeceğin âkıbet aynı olur. Rüyalarında bile görmek ve konuşmak yok, anlıyor musun?

CASUSU – Anlamaz olur muyum efendim?.. Hiç başkalarına, kulunuz hakkında size dosya takdim etmeleri için fırsat verir miyim?.

O – Âlâ!.. Dosyaları bu akşam inceden inceye tetkik edeceğim. Getirdiğin avlar değerli şeylerse, yarın önüne kemiğini atarlar.

CASUS – Size sadakat vazifemi, ilk defa bugün hor görüyorsunuz.

O – Ne münasebet!.. Sadece sadakat ve tahammül dereceni ölçmek istedim. Eğer bir istidadın vebali varsa, onu keşfedip kullanana ait olmak lâzım. Keyfine bak sen!..

CASUSU – Allah ömürler versin efendim!.

O – Sana bir tenbihim daha var. Mükemmel iş görüyorsun amma, bir daha benim karşıma, elinde boş bir dosyayla çıkma! Henüz pişmemiş yemeklerin kokusu ile imrenenlerden değilim. Pişir de karşıma öyle geç!..

CASUSU – *(Elindeki dosyayı kaldırarak.)* Bu, pişmemiş haliyle de dünyanın en lezzetli yemeğidir amma, bana bir haftacık müsaade buyurun!..

O – Görüşürüz!..

CASUSU – *(Hürmetli bir selâmla.)* Müsaadenizle efendim!..

O – Güle güle!..

(Casusu, arka arka yürürcesine, sol tarafa doğru uzaklaşır. Kolunda çantası ve boş dosya, kapıda efendisini bir kere daha selamlar. O, bu halleri dikkatla seyreder. Casus soldan çıkar. O, diktafonun bir düğmesini açar.)

O – *(Diktafona.)* Müdür bey!..

DİKTAFONDA CEVAP – Buyursunlar efendim!..

O – Vaziyet?..

DİKTAFONDA CEVAP – «K» bir milyon üç yüz elli bin, «A» sekiz yüz altmış dört bin, «T» iki yüz doksan bin...

O – «D.A.S.» ne çekti?

DİKTAFONDA CEVAP – Seksen dört...

O – Tahammülü ne kadar?

DİKTAFONDA CEVAP – Doldu denebilir.

O – Anbara yeni mallar girmedikçe metelik yok. Sakın ihmal etmeyin!..

DİKTAFONDA CEVAP – Başüstüne!.. Birşey arzedeceğim!.
O – Söyleyin!..
DİKTAFONDA CEVAP – Demin bana gişelerin önünde haykıran bir bayan göndermiştiniz. Onları ikinci bekleme odanızda emrinize hazır tutuyorum.
O – Sebep?..
DİKTAFONDA CEVAP – Bir kere görmeniz lâzım.
O – Size sebep diyorum.
DİKTAFONDA CEVAP – Bir kere görmeniz lâzım efendim!..

(Telefonlardan birisi çalar.)

O – *(Diktafona.)* Gönderin!..

(O, diktafonun düğmesini kapatır ve telefonu açar. Yaylı iskemlesini cepheye doğru çevirir. Bir lâhza dinler.)

O – *(Telefona.)* Ha, evet, bu muharrire tarafımdan haber gönderin, Hususî Kâtibimi görsün. Hususî Kâtibim ona, bir anda mezhep değiştirmenin reçetesini verir. *(Bir lâhza dinler.)* Bu reçeteden basit ne olabilir, a dostum, binlik bir kâğıt parçası!.. İçtimaî mezheplerin birinden öbürüne geçme işi trafiğe bağlıdır; adamına ve mezhebine göre, ücretini arar, tarifede bulursun. Her neyse, bunların mütehassısı ben değilim; Hususî Kâtibim...

(Bir lâhza sükût. Soldaki kapı açılır, içeriye ihtiyar bir kadınla, yanında genç ve çok güzel bir kız girer. Kadın Müşterisi ve Kadın Müşterisinin Kızı...)

O – *(Girenlere bir göz attıktan sonra telefona.)* Evet, evet! Tam bir hafta sonra bizim evde. Gelecek Cumartesi günü. Allaha ısmarladık!..

(O, telefonu kapatır, gelenlere döner.)

O – *(Kadın Müşterisine kanapeyi göstererek.)* Şöyle buyurun efendim!..

(Kadın Müşterisi ve kızı otururlar. O, Kadın Müşterisinin kızına dikkatle bakar.)

O – *(Kadın Müşterisine.)* Kızınız değil mi?..

KADIN MÜŞTERİSİ – Evet, niçin sordunuz?.

O – Allah bağışlasın, çok güzel bir kız da. Derdiniz ne efendim, anlıyabilir miyim?..

KADIN MÜŞTERİSİ – Altınlar, altınlarım!.. Kızımın çeyizlik altınları onlar. Her aybaşı para yatırmaktan illâllah!.. Borcum yükseliyor, inmiyor.

O – Borcunuz ne kadar?

KADIN MÜŞTERİSİ – *(Kızına.)* Kızım, ne kadar borcumuz?..

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – İki bin.

O – *(Kadın Müşterisine.)* Her ay ne ödüyorsunuz?..

KADIN MÜŞTERİSİ – Yirmi beş...

O – Bu para ancak faizini karşılar, karşılamaz bile.

KADIN MÜŞTERİSİ – E, ne olacak kızımın altınları?

O – *(Dik dik kıza bakarak.)* Kızınız onları kurtarır. Borcu öder ve kurtarır.

KADIN MÜŞTERİSİ – Nasıl öder?..

O – Kızınız bir yerde çalışıyor mu?

KADIN MÜŞTERİSİ – Hayır, Allah göstermesin!.. Kızım, zamane kızlarından değil.

O – Zamaneye uymak herkesin borcu. Bakın, ben size bir iyilikte bulunayım!.. Hususî Kâtibimin yanında bir kız memura ihtiyacım var. Arzu ederseniz kızınızı bu memurluğa kabul ederim. Kızınız aydan aya hem iyi para kazanır, hem de borcunuzu yavaş yavaş öder. Nasıl, işinize geliyor mu?..

KADIN MÜŞTERİSİ – Bu damdan düşme teklif de nereden çıktı?.

O – Uzun lâfa vaktim yok da ondan.

KADIN MÜŞTERİSİ – Biz namuslu insanlarız. Böyle tekliflere gelemeyiz.

O – Görüyorum ki, sizinle çabucak anlaşmak kabil. Kızınıza da ayda ikiyüz teklif ediyorum. Razı mısınız?..

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Anne, sen de hiç söylediklerini bilmiyorsun. Burası banka, en namuslu ve en şerefli yer. Herkesin böyle bir yerde çalışmaktan başka ne dileği olabilir?..

KADIN MÜŞTERİSİ – *(O'na.)* Öyleyse kabul edebiliriz. Altınları hemen alacak mıyız?

O – Kızınızın beş günlük tecrübesinden sonra alacaksınız. Hem siz, namuslu ve mükemmel insanlardan olduğunuz için, kızınız iyi çalışırsa aylığının yükseltileceğini şimdiden bilmelisiniz. *(O, karşısındakilerden bir cevap beklemeksizin, diktafonun bir düğmesini açar.)*

O – *(Diktafona.)* Buraya geliniz!..

HUSUSİ KATİBİNİN SESİ – Geliyorum efendim!..

(O, diktafonun düğmesini kapatır.)

KADIN MÜŞTERİSİ – *(Hayretler içinde.)* Hepsi çok güzel efendim, amma ben birşey anlamıyorum. Bize yaptığınız bu iyilik neden icap etti böyle birdenbire?..

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Anne, anne!..

O – Herşeyin mutlâka bir karşılığı olması lâzım değil mi?

KADIN MÜŞTERİSİ – Değil mi ya!..

O – Öyleyse iyilik dedikleri ne?...

(Cephedeki kapı açılır, Hususî Kâtibi girer. Hususî Kâtibi ihtiyar kadınla kızına bir göz attıktan sonra efendisine sokulur.)

HUSUSİ KATİBİ – Emrediniz efendim!..

O – *(Genç kızı göstererek.)* Bu hanımı malûm vazifeye kabul ediyorum. Aylığı iki yüz. Hanımefendi, validesi. Şimdilik kendilerini alıp müdüre götürünüz!.. İcap edilen muamele hemen yapılsın!.

HUSUSİ KATİBİ – *(O'na.)* Başüstüne efendim!.. *(İhtiyar kadınla genç kıza, soldaki kapıyı gösterir.)* Buyurunuz.

(Kadın Müşterisi ve Kadın Müşterisinin Kızı, ayağa kalkarlar. Kadın Müşterisinde devamlı hayret.)

KADIN MÜŞTERİSİ – *(O'na.)* Ne diyeceğimi bir türlü kestiremiyorum. Çok teşekkür ederim!..

O – Bir şey değil, çok ehemmiyetsiz...

(Kadın Müşterisi, arkasında Kadın Müşterisinin Kızı, daha arkasında Hususî Kâtibi, soldaki kapıdan çıkarlar. Kapı kapanınca O, ayağa kalkar, masadaki dosyaları alır, kasanın önüne gider. Ceket cebinden bir zincire bağlı bir kaç anahtar çıkarıp bunlardan biriyle, kasanın kapağını açar, dosyaları kasanın içine koyar. Uzaktaki, banka faaliyeti uğultusu. Kasanın kapağı açık. Birdenbire soldaki kapı açılır. Hademesi...)

HADEMESİ – *(Kapının açık kanadını tutarak.)* Geliyorlar efendim!..

(O, kasayı kapatıp, anahtarları cebine koyar. Nazır... Nazır içeriye girince, Hademesi dışarıya çıkarak kapıyı örter. Nazır O'nu kolundan tutup orta yere doğru birkaç adım yürütür.)

NAZIR – *(Acele acele.)* Nezarete giderayak son kararınızı öğrenmek istedim.

O – Lûtfettiniz, Nazır hazretleri!.. Bir parça istirahat etmez miydiniz?..

NAZIR – Hayır, hayır!.. Acele etmeliyim. Son kararınız?..

O – Son kararım, ilk kararımı değiştirmemek.

NAZIR – Yani üç milyonluk depozito akçesine yanaşmıyorsunuz. En aşağı bir milyonluk kârı olan dokuz milyonluk bir işte, üç milyon depozitodan kaçılır mı?..

O – Şirketin bu taahhüdüne, banka üç milyonluk bir kefalet mektubu vermeğe hazırdır.

NAZIR – Ya komisyondan, şirket de, banka da aynı adamın malı diye bir itiraz yükselirse?..

O – Elim de benim, ayağım da... Elimle tutunup ayağımla basmaktan daha tabi ne olabilir?..

NAZIR – Kelime oyunu yapmayalım!.. Bir insanın kendi kendisine kefil olması hiç akla sığar mı?.. Ne diye bu adamlara bir itiraz payı bırakıyorsunuz?.. Yatırın üç milyonu, bitsin gitsin dava!.

O – İnsan kendi kendisine bir itiraz payı bırakmamalı Nazır Hazretleri!.. Üç milyonu yatırmak işime gelmez. Böyle bir zamanda tek meteliğimi bile dondurmak istemem. Bankanın kefaletine gelince, hazineden beş milyon alacaklı bir müessesenin üç milyonluk itibarı olup olmadığına dikkat etmek lâzım. Eğer şirkette dokuz milyonluk bir taahhüde girişecek kabiliyet, ayrıca bankada üç milyonluk bir kefalete imza atacak itibar varsa, ne diye bu iki varlığı birbirine karıştırmalı?..

NAZIR – Çünkü bir işin her noktasında, her şubesinde, her cephesinde insan yalnız sizinle karşılaşıyor. Komisyonun reisi olan Nazırın bile, başka bir çehre altında siz olduğunuz iddia edilse...

O – *(Keser.)* Siz çok kuvvetli bir insansınız Nazır hazretleri!.. İnsanın kendisine bu türlü hücum edebilmesi için çok kuvvetli olması lâzım. Fakat izin verin de ben cepheden hareketi tercih edeyim!.. Kötü zan besliyenlere karşı küçük tedbirler, bence onları büsbütün gıcıklama olur. Gayemiz ve ona giden yol apaçık...

NAZIR–Hepimizin tesellisi bunda. Gâyemiz vatana hizmet...

O – Gâyemiz vatana hizmet, Nazır hazretleri!..

NAZIR – Ha, size küçük bir haber!.. Hani bana üç bin beş yüze sattığınız bir arsa vardı ya, ona otuz beş bine bir istekli çıktı.

O – Tuhaf şey!.. O arsanın bu kadar etmesine hiç ihtimal vermezdim. İstekli kimmiş?.

NAZIR – Bir fabrika... Arsada büyük bir malzeme ambarı kurmak istiyormuş...

O – Şimdi anladım. Arsanıza bitişik sahayı fabrikaya biz sattık. Hiç durmadan satınız efendim!. Tabi şartlar altında o arsa, üç bin, dört binden fazla etmez.

NAZIR – Fakat daha ilk taksidini ödemediğim bir arsadan, durup dururken otuz binden fazla bir menfaat elde etmem tuhaf değil mi?.

O – Niçin tuhaf olsun?.. Menfaat dürüst bir alım satımdan geldikten sonra...

NAZIR – *(Bir adım atar, hile ve itimatsızlık dolu bir tavır.)* Yoksa, dostum, arsayı bana üç bin beş yüze satan siz olduğunuz gibi, otuz beş bine almaya kalkan da yine siz misiniz?

O – Nazır hazretlerinin hayali nerelere kadar uzanmak istiyor?..

NAZIR – Bakınız dostum, vatana gerçekten büyük değerler kazandıracak olan dokuz milyonluk teşebbüsünüzü, sadece bu gayesi yüzünden himaye edeceğim. Fakat şahsım etrafında, maddî ve manevî en küçük bir menfaat tertibi kokusunu alacak olursam...

O – Buna hiç ihtiyaç yok Nazır hazretleri!.. Sonra hiç sizin yüksek zekâ ve ahlâkınıza lâyık olabilir miyiz?.. Fakat meşru kazanç diye makbul bir hâdise varsa bu dünyada, şu arsa meselesine dair size bir tavsiyede bulunmak isterim!..

NAZIR – Rica ederim!.

O – Madem ki, fabrikanın arsanıza ihtiyacı var, ne isterseniz verir. Otuz beş bine razı olmayınız!.. Fabrika evvelâ arsaya malzeme ambarını yaptırsın. Siz bütün bu heyeti, seneliği on iki binden, on seneliği peşin, onlara kiraya veriniz!.. Yüz yirmi bin eder. Otuz bini ambarın inşa masrafı, doksan bini kâr... Mal da sizin olur.

NAZIR – Fakat ben bu teklifi nasıl yaparım?.

O – Bu teklifi size onlar yapar.

NAZIR – Nasıl yapar?..

O – Eğer bugün kendilerine, arsanızı satmak niyetinde olmadığınıza dair bir mektup gönderecek olursanız hemen yaparlar. Yalnız mektupta, ambar binasından bahsetmeden, arsanızı on sene müddetle kiraya verebileceğinizi kaydediniz yeter!..

NAZIR – Siz korkunç bir adamsınız!..

O – Sadece büyük talihinizin, size kendi kendisine hazırladığı meşru bir kazanç yolunda, küçük bir tavsiye hakkı bulunan bir dost!..

NAZIR – Arsamı satmıyacağıma, yalnız kiraya verebileceğime dair mektup yazmak kolay...

O – Bunu hemen yazın!..

NAZIR – Hemen yazacağım! Nezarete gider gitmez...

O – Bakalım, onlar da buna nasıl mukabele edecek?

NAZIR – İşte, ben de bu mukabeleye göre işin içinde parmağınızın bulunup bulunmadığını anlıyacağım ya...

O – İşin içinde parmağımı aramayınız, Nazır hazretleri, bulamazsınız!..

NAZIR – Gâyelerimizin temizliği nisbetinde muvaffak olmamızı temenni edelim dostum!.. Allaha ısmarladık!..

O – Bütün dileğimiz bu, Nazır hazretleri!.. Devletle efendim!..

(Nazır O'nun elini sıkıp soldaki kapıya doğru yürür. O, önden seğirtip paravananın arkasına geçer, kapıyı açar.)

NAZIR – Herhangi bir zahmete ihtiyaç yok azizim. Avluda benimle beraber görünmenizi istemem. Allaha ısmarladık!.

O – Devletle, Nazır hazretleri!..

(Nazır, soldaki kapıdan çıkar. O, kapıyı kapatır, döner, yavaş yavaş yürür, soldaki meşin kanapenin dış ucuna oturur. Yüzünde hesap ve düşünce... Cephedeki kapı vurulur.)

O – *(Başını çevirmeden.)* Giriniz!.. *(Cephedeki kapı açılır. Hususî Kâtibi girer. Yürür, efendisinin sol yanında durur.)*

O – *(Hususî Kâtibin yüzüne bakmadan.)* Hemen not alınız!..

(Hususî Kâtibi, cebinden bir kalem ve not defteri çıkarır, hazırlanır.)

O – Arsanızı satmak niyetinde olmadığınız, virgül, sadece on sene kiraya verebileceğiniz hakkındaki mektubunuzu ihtiramla aldık. Nokta. Bu vaziyet fabrikamızın da arzusuna uygun düştüğü için, virgül, fabrikamız arsada herhangi bir inşa hususunda serbest bulunmak ve mülkiyetinize geçecek olan bu inşaların bedelini bir kalemde kesmek şartiyle, virgül, tarafınıza ayda bin yüz hesabıyle seneliği *(eliyle hayali bir tahta üzerinde yazı yazıyormuş gibi.)* on iki, on iki yüz otuz iki; yaz, seneliği on üç bin iki yüz olarak on senelik olan yüz otuz iki bini ödemeğe hazır olduğunu bildirir. Nokta. Arsaya yapılacak inşaların fabrikamıza maliyeti, virgül, inceden inceye hesapladığımıza göre otuz bini geçmeyecektir. Nokta. Muvafakat cevabını bekler, virgül, sonsuz saygılarımızı sunarız. Nokta. Tamam...

(Bir lâhza sükût, Efendisinin söylediklerini hızla yazan Hususî Kâtibi, yazıyı bitirir ve başını kaldırır.)

O – Fabrika, Nazırdan bir haber alır almaz hemen bu cevabı verecek. Müsveddeyi şimdi idare meclisi reisine gönder!..

HUSUSİ KATİBİ – Herşeyi anladım efendim. Fakat Nazırın bu işte kokunuzu almadığına emin misiniz?..

O – Deli misin sen?.. Elbette kokumu alacak. Kokumu o almazsa benim vermem lâzım. Fakat o tarzda alacak ki, ahlâk ve fazilet budalasının zahiri mantık suratı buruşmayacak. Yani, karşı karşıya çehrelerimiz bu dolmayı hazmetmiş görünecek. Hem bunun için ahlâk ve fazilet budalasının mantığı o kadar aza razı ki, ayda bin diye tahmin ettiği kira, bin yüze çıkınca, artık senin

cebinden bir şey çıkmadığına inanmış görünebilir. Yalanı, insanlarla öz vicdanları arasına sıkıştırmaktan ne korkuyorsun, orta yerde, karşı karşıya, iki surat arasında bırakma, yeter. Ve küçük bir fiske at, minicik bir gayret sarfet, miskin bir sebep göster, oldu bitti. *(Gözleri Hususî Kâtibinin gözlerinde, bir an duraklar.)* Elverir ki, iki taraf arasında, karşılıklı iyi niyet, temiz gaye dedikleri şeyden bir parça bulunsun.

HUSUSi KATİBİ – Fevkalâde!.

O – *(Eliyle alnını kavrar. Yazı masasına doğru.)* Kuzum, içimdeki binbir zaaf bataklığını kuruttum da, hâlâ şu bedava ukalâlıktan, izaha yeltenmek çamurundan bir türlü çıkamıyorum. Ne lüzum var efendim; kitap yazacak, herkese ismimi ezberletecek değilim ya... Fikir dediğin şey, işin içinden tütmeli işin içinden; yoksa ağızlardan marsık gibi değil. İş olmuş, bitmiş, ben hâlâ konuşuyorum.

HUSUSİ KATİBİ – Geldi efendim!.

O – *(Birden başını Hususî Kâtibine çevirir.)* Kim geldi?.

HUSUSİ KATİBİ – Benzeriniz...

O – Hoppala, ben onu unutmuştum. Görüyor musun, şu binbir iş kıyameti içinde beni ne mânasız şeylerle uğraştırmak istiyorsun!.. Al sana bedava bir fikir daha!. Metelik etmez.

HUSUSİ KATİBİ – Böyle demeyin efendim!. Bence milyon değer, bütün servetiniz boyunca bir fikir...

O – Sebebi neymiş efendim?..

HUSUSİ KATİBİ – Çizgisi çizgisine eşiniz... Onu burada, hiç kimsenin görmeyeceği bir odada, gece gündüz göz hapsi içinde bulundururuz. Yarın, öbür gün, belli olmaz, bir şey olur; sizin yaptığınız bir işi, gördüğünüz bir muhiti, giriştiğiniz bir hareketi, başkaları nazarında isbat edilemez bir hale koyacak bir âlet bulunur elimizde.

O – Yani, yani?.. Ben bir şey yapacağım, sonra onu ben yapmadım, benzerim, yaptı mı diyeceğim?.

HUSUSİ KATİBİ – Bilmiyorum efendim!... Her şey olabilir. Bildiğim bir şey varsa, bu kadar zengin bir âlet kaybedilmez.

O – Ya benzerim bir şey yapar da herkes ben yaptım sanırsa?..

HUSUSİ KATİBİ – Onu dört duvar arasına gömmekle bütün iradesinden sıyırıyoruz ya...

O – Bu fikrin hiçbir âmeli tarafı yok... Kimsenin benim bir benzerim olduğundan haberi yokken asıl tehlikeyi ben körüklemiş olabilirim. Her neyse, madem ki cinleri bir kere dürtükledin, artık nasıl olsa bana peri masalını dinletecek değil misin? Haydi bakalım, gelsin hortlağım da göreyim!..

HUSUSİ KATİBİ – Onunla yüzyüze mi geleceksiniz?

O – Evet, doğru değil. Onun hiçbir şeyden haberi olmamalı.

HUSUSİ KATİBİ – Hem sizi görünce kimbilir, nasıl bir heyecana düşer?...

O – Öyleyse ben hususi daireme çekileyim. *(Soldaki paravanayı gösterir.)* Sen şu paravanayı *(sağdaki kapıyı gösterir)* kapının önüne güzelce yerleştir!.. Arkasından herşeyi görürüm. *(Ayağa kalkar, oturduğu yeri işaret eder.)* Benzerimi kanapeye oturt, şu noktaya!.. Yüzünü iyi görmem lâzım. Nerede şu dakikada kendisi?..

HUSUSİ KATİBİ – Odamda efendim. Kilit altında hiç merak etmeyin!.

O – Hademeye de söyle, kapıya dikkat etsin!..

HUSUSİ KATİBİ – Hiç merak etmeyin efendim!..

O – Bakalım şu peri masalından ne doğacak?

(O, arkasındaki ceketi çıkarır, koltuğun üstüne atar. Hususi Kâtibi hemen atılır, duvardaki beyaz ceketi tutar. O'na giydirir, sonra siyah ceketin cebinden bir takım anahtarlar çıkarıp, O'na uzatır. O, anahtarları pantolon cebine yerleştirerek yürür, sağdaki kapıyı açar, kaybolur.

Hususî Kâtibi yazı masasına seğirtir, zili çalar. Paravananın yanında, Hademesi...)

HADEMESİ – Buyurunuz efendim!...

HUSUSİ KATİBİ – Ben emir verinceye kadar kimse içeriye girmeyecek, kapıya sokulmayacak, sen de sokulmayacaksın! Ne olursa olsun, anladın mı?

HADEMESİ – Peki efendim!..

HUSUSİ KATİBİ – Haydi bakalım!

(Hademesi salondan çıkar ve kapıyı kapatır. Hususi Kâtibi yürür, sol taraftaki paravanayı omuzlar, sağdaki kapının önüne getirir, arkasındaki herhangi bir adamı, her cepheden iyice perdeliyecek şekilde yerleştirir. Sonra geri geri üç beş adım atıp uzaktan paravanayı muayene eder; emin olunca, döner, soldaki kapının önüne gider, kapının üstündeki anahtarı çevirip kilitler. Hızla yürür, cephedeki kapıyı açar, kapıyı arkasından kapıyarak kaybolur. On beş saniye sessizlik ve hareketsizlik. Uzaklarda faaliyet uğultusu... Yazı masasındaki telefonlardan biri çalar. Telefon bir kere daha, bir kere daha çalar. Cephedeki kapı açılır, Hususi Kâtibi hızla atılır, telefona koşar, âhizeyi kulağına götürür.)

HUSUSİ KATİBİ – Evet efendim, evet!.. Ben Hususî Kâtibiyim. *(Bir lâhza sükût.)* Nazır hazretlerinin emirlerini hemen patronuma bildireceğim efendim. *(Bir lâhza sükût.)* Nazır hazretleri fabrika müdürlüğüne yazacakları mektubu ne zaman gönderecekler dediniz?.. Ha, bu akşam, evet!.. *(Bir lâhza sükût...)* Teşekkür ederim müdür beyefendi, saygılarımı takdim ederim.

(Hususi Kâtibi telefonu kapar, yine hızla yürür, cephedeki kapıdan çıkar, kapıyı açık bırakır. Görünen boş dehliz... Bir ân sessizlik ve hareketsizlik... Birden bire açık kapıda, sefil kılıklı, kravatsız bir adam, Benzeri... Tıpkısı tıpkısı ona benziyen adamın yüzünde, korkunç bir esrarkeş

ifadesi... Benzeri, iki eliyle açık kapının iki kenarına tutunmuş, gözlerinde dehşet, odanın içine bakar. Benzerinin arkasından, Hususî Kâtibinin sesi yükselir.)

HUSUSİ KATİBİNİN SESİ – İçeriye gir!..

(Benzeri, iki adım atıp içeriye girer. Arkasından Hususî Kâtibi... Hususî Kâtibi yazı masasına geçip kurulur. Benzeri odanın ortasında, ayakta, mıhlı...)

HUSUSİ KATİBİ – *(Eliyle sol taraftaki kanapeyi gösterir.)* Geç şu kanapeye otur!..

(Benzeri son derece tutuk bir hareketle kanapeye yürür. Bir lâhza evvel O'nun oturduğu noktaya çöker.)

HUSUSİ KATİBİ – Konuş biraz artık, dilini yutmadın ya!.. *(Sükût.)*

HUSUSİ KATİBİ – *(Eliyle sağköşeyi işaret eder.)* Benim odama bitişik bir odada oturacaksın. Sana ufak tefek işler yaptıracağız. Herkes gibi sabahleyin gelir, akşam gidersin. Sana göstereceğim bir yerde yatıp kalkacaksın. Artık bir daha esrar kahvesine dönmek yok. Akşamları biz sana birkaç sigara veririz, tüttürürsün. Sabahleyin bir adam gelip seni uyandırır, bankaya getirir. Hep arka kapıdan işliyeceksin. Şuna buna görünmek, şununla bununla konuşmak, dertleşmek yasak... Hoş, sen kimseye görünecek, kimseyle dertleşecek adam değilsin ya, neyse... Yatıp kalkman için sana göstereceğim yer, emniyetli bir kadının evi. Orada her işini görürler. Kadının izini olmadan, evden dışarıya tek adım atmayacaksın, anladın mı? *(Sükut.)*

HUSUSİ KATİBİ – Söyle anladın mı? Evet mi?..

BENZERİ – Evet!..

HUSUSİ KATİBİ – Seni giydireceğiz, kuşatacağız, cebin para görecek, kurtulacaksın. Nasıl?..

BENZERİ – Evet!..

(Hususî Kâtibi başını sağyana çevirip O'nun paravana arkasında olup olmadığını görmek ister. Paravanın kenarından çıkan bir kol, O'nun eli, Hususî Kâtibine asabiyetle önüne bakmasını ihtar eder. Hususî Kâtibi hemen başını çevirip kanapedeki adama bakar. Benzeri dalgın ve mütevekkil, yere bakıyor.)

HUSUSİ KATİBİ – Adın ne senin?

(Benzerinin dehşetlee açılan gözleri... Sükût.)

HUSUSİ KATİBİ – Adın ne senin diyorum!.. Cevap versene!..

BENZERİ – Bilmem!..

HUSUSİ KATİBİ – Ay, sen adını bilmiyor musun? Söyle!..

BENZERİ – Başım uğulduyor. Unutuyorum.

HUSUSİ KATİBİ – Şimdi?...

BENZERİ – Başım uğulduyor.

HUSUSİ KATİBİ – Dur bakalım!.. Halin bir tuhaf senin. Aklını muayene edelim!.. *(Eliyle odanın etrafnı gösterir.)* Burası ne, burası?

BENZERİ – Oda!..

HUSUSİ KATİBİ – Ne odası?.

BENZERİ – Bilmem!.

HUSUSİ KATİBİ – Burası banka patronunun odası!..

BENZERİ – Banka patronunun odası!..

(Hususî Kâtibi elini cebine atar, cüzdanını çıkarır, içinden kocaman bir banknot çeker. Banknotu iki eliyle havada çarşaf gibi gerer, benzerine gösterir.)

HUSUSİ KATİBİ — Ya bu ne?..

(Benzeri vahşi gözlerle paraya bakar. Dudakları kıpırdar gibi.)

HUSUSİ KATİBİ – Bu ne diyorum sana!...

BENZERİ – Kâğıt parçası!.

HUSUSİ KATİBİ – *(Müthiş bir kahkaha koparark.)* Deli, buna para derler, para!.. Şeref de bu, namus da bu, akıl da bu, hikmet de bu, sıhhat de bu, hayat da bu, dünya da bu, ahiret de bu; parrra!!!

BENZERİ – *(Gözleri banknotta heceliyerek.)* Parrra, parrra!!!

(Hususî Kâtibinin çınlayan kahkahaları...)

P E R D E

İKİNCİ PERDE

(Züppe bir sayfiye muhitinde «kübik» üslûpta, gûya ihtişamlı kârgir bir köşkün, bahçeye açılan büyük salonu... Cephede, iki kanadı açık büyük bir camlı kapının arkasında, geniş ve etrafı mermer parmaklıklı bir set... Setin üstünde büyük bir şemsiye ve altında birkaç hasır koltuk... Setin ilerisinde gür ağaçlık ve sema... Salonun sağve sol duvarında birer kapı... Her tarafta, sonradan görme bir hal ifade edici, «kübik» üslûpta bir sürü zevksiz ve pahalı eşya...)

(Salonun orta yerinde O, ayakta... Etrafında, koltuklara ve kanapelere dağılmış, Karısı, Oğlu, Kızı ve Kızının Nişanlısı... Kızının oturduğu koltuğun yanında ve ayakta...)

O – *(Kızının Nişanlısına)* Siz benim ticaret hayatına nasıl atıldığımı biliyor musunuz?..

KIZININ NİŞANLISI – Hayır efendim!..

O – Mektebi bitireli bir sene olmuştu. Bir bankanın kasadarı olan babam, ille yüksek tahsilimi yapayım diye beni zorlayıp duruyordu.

KIZI – Baba, ay benim büyük babam banka kasadarı mıydı?.. Annem onun için banka müdürü diyordu.

O – Babam bir bankanın kasadarıydı. Haremde bir haremağası cariyelerle ne kadar oynayabilirse, parayla o kadar oynayabilmek iktidarında bir adam...

(Kızı ve Kızının Nişanlısı gülüşürler. Oğlu somurtur. Karısı dikkat eder.)

O – Babamın zoruyle Yüksek Ticaret Mektebine yazıldım. Bir gündü, bayram günü mü ne, babam bana bahşiş diye on beş kâğıt verdi. Cebimde on beş kâğıt, eski elbisecilerin önünden geçerken bir manzara gördüm.

OĞLU – Herhalde eski ve ucuz bir elbiseye tamah etmediniz.

O – Hem öyle tamah ettim ki... Soluk benizli bir talebe, elbisesini satıyordu. Belki de sonuncu elbisesini. Paltosunun içine dikkat ettim. Ceketi yoktu. Matrabazlar çocuğun etrafını sarmıştı. Yepyeni elbiseye on kâğıt veriyorlardı. Çocuk tam elbiseyi satarken kolunu dürttüm.

KARISI – Bu hikayeyi ben de ilk defa işitiyorum.

O – Matrabazların on kağıda düşürmek istediği elbiseyi çocuktan on iki kağıda satın aldım.

OĞLU – Bir hayır işlemiş olmak için mi?

O – Evet, nefsime bir hayır işlemiş olmak için... Soluk benizli çocuk daha köşeyi dönmeden elbiseyi başka bir matrabaza yirmi kâğıda sattım. Ve o gün anladım ki, tahsil lüzumsuz şey... İşte ticaret hayatına atılışımın küçük vesilesi!..

KIZININ NİŞANLISI – Hayret, hayret!..

O – *(Kızının nişanlısına.)* Hayret edecek bir şey yok bunda. Buhar makinesini hatırlatan küçük bir çaydanlık değil mi?.. *(Herkese birden.)* Ve o günden beri kendime ve bütün yakınlarıma üç köşeli bir terbiye vermeye çalıştım: Parayı anlamak, hesabı bilmek, zaaflardan kurtulmak...

OĞLU – Babacığım, bize verdiğiniz bu yalçın terbiyenin altından bilmem ki, nasıl bir eser çıkacak?..

O – *(Oğluna.)* Öyle bir eser ki, bana yakın herkesin, her işde ve her hâdisede kendisini en iyi müdafaa edecek kıvama erdiğini göstermeli.

OĞLU – *(Ayağa kalkar.)* Neyi müdafaa edeceğim?.. Müdafaamın gayesi ne?...

O – *(Sert)* Menfaat!..

OĞLU – Ya bu menfaat daha ulvî menfaat kutuplarının haklariyle çarpışırsa?.. Ya benim şahsî menfaatimle, memleketimin, ailemin, babamın, annemin menfaati boğaz boğaza gelirse?

O – Yerine otur!.. *(Oğlu yerine oturur.)*

O – Babanın bankasında, şirketlerinde, fabrikalarında çalışmak, anlamaya çabalamak dururken, hukuk tahsili diye bir şey tutturmuş, gidiyorsun. Dizginlerini bıraktım, yolun açık olsun!.. Fakat çıkmaz sokaktasın. Kimin hakkı, hangi hak?.. Kendi hakkın dururken, kimin hakkını, hangi hakla, kime karşı koruyacak, bundan kendine nasıl bir hak yontacaksın?.. Bir simit almaktan âciz bir paraya vatan - millet edebiyatı yapacağına açıkça bir okka ekmek aşırmaya çalışsan daha iyi edersin!..

(O, susar. Etrafında dehşetle kendisini seyreden kalabalığı süzer. Uzun bir lâhza...)

O – Şimdi hepiniz birden iyice kulak verin bana!.. Aranızda menfaatler çarpışırsa çarpışır. Nihayet bir tanesi, üstün ve hâkim menfaat olarak tepeye çıkar. Artık her birinizin hakkı, bu üstün menfaatin içinde, kendi payını ve muvazenesini bulan bir kazançtan ibarettir. Aranızda arslanın kim olduğu anlaşılınca, öbürlerine düşen vazife, hemen onun karakulağı olmak... Karakulak nedir biliyor musunuz?... Aman bunu öğrenin!.. Fatihin peşindeki müjdeciler kalabalığı, arslanın dalkavukları, kör tavşan, uyuz çakal, dişsiz sırtlan, topal tilki, ihtiyar köstebek... Sizden beklediğimiz nizam, işte bu!..

(Cephedeki setin üstünden, patırtılı adımlarla Hademesi gelir. Hademesi üniformasız. Kimse hademeye bakmaz. O, başını çevirir. Hademesi, cephedeki giriş kapısının önünde durur.)

O – Ne var?

HADEMESİ –Noterinizle, bazı adamlar geldi efendim.

O – *(Eliyle sol tarafı göstererek.)* İçeriye alın! Beklesinler.

HADEMESİ – Peki efendim!..

O – *(Elini göğsüne bastırarak.)* Bana gelince, teker teker menfaatlerinizin benimle çarpışması ihtimaline gelince, size izin veriyorum, ben izin veriyorum kuzum, bir

hamleye girişiniz! Bu, benim için çok keyifli bir seyir, sizin için de pek faydalı bir tecrübe olur. Bakalım, benim menfaatim etrafında halkalanmaktan, benim menfaatimi desteklemekten başka bir kurtuluş çaresi var mı sizin için? Menfaat bende taşacak ve avucunuza dökülecek. Bakalım bu nizam dışında kendinize bir kâr yolu bulacak mısınız?

KIZI – Baba!.. Size canla başla bağlıyız. Sadakatimize inanmıyor musunuz?

O – İnanıyorum, amma size değil, kendime... Çünkü sadakatinize inanmak için her emniyet tedbirini almış bulunuyorum. Size başka çare bırakmadığım için sadakatinize inanıyorum. *(Somurtan oğlunu gösterir.)* Bakın bu mefkûreci gence! Dudakları kıpırdamak istiyor. Aşk, fedakârlık, ruh, ahlâk, nelere el atacak, ne bit pazarı mallarına; Bunlardan hiçbirini istemiyorum sizden. Tek bir akıl ve hesap istiyorum. Siz de kendinizde, bana sadık olmaktan başka çare bırakmayın! Bunu; yalnız bunu, kendi iradenizle, kendi isteğinizle yapın; zevkinizi bu işte bulun! *(Elini karısına uzatır.)* Şu hanımın bugün, ağustos güneşi altında, tam üç saat bir Astragan kürk peşinde koşması gibi... *(Oğlunu gösterir.)* Şu küçük beyin, bankanın arka sokağında, tam iki saat, bankaya bir hafta evvel aldığım bir kız memurun çıkışını beklemesi gibi... *(Elini kızına uzatır.)* Şu küçük hanımın, kumsalda, merkepvari dört ayak üzerinde dolaştırdığı nişanlısının sırtına binip fink atması gibi... *(Kızının nişanlısını gösterir.)* Ve şu küçük beyin, aynı kumsalda başka kadınlarla konuşurken «ne yapalım, paraya giden yol üzerindeyiz!» diye hareketine mazeret araması gibi...

(O, lafını keser. Etrafındakiler, acı gözlerle birbirine bakışırlar, birbirlerinden bir şeyler anlamak isterler. O, bu hali seyreder. Tam o anda iri bir köpek, bahçeden sete atlamış, büyük giriş kapısından içeriye dalıyor. Köpek

doğru O'nun yanına gider; mes'ut ve sırnaşık, üstüne atılmak ister. O, köpeği okşar.)

O – *(Herkese.)* Bakın şu köpeğe! Sadakat diye bununkine derler. Ne sadakatten haberi var, ne sadakatsizlikten, halini ne isbata muhtaç, ne değiştirmeğe... Fakat efendisine sımsıkı bağlı olmaktan başka zevki ve çaresi var mı? *(Köpeğe.)* Haydi git bakalım, haydi, hop, bahçeye!

(Köpek koşa koşa bahçeye gider. O, bir lâhza köpeğin arkasından bakar. Oğlu öfkeyle annesine bakıp bir istifham hareketi yapar. Annesi buz gibi... Oğlu babasına döner, O da oğluna dönmüştür.)

OĞLU – Baba, baba! Bugün sizde bir fevkalâdelik var. Ömrümde bir kerecik olsun, bizi etrafınızda halkalayıp böyle lâflar söylediğinizi görmedim. Ailenize bir köpeği bile örnek göstermeniz için ne istiyorsunuz bizden?

O – *(Oğluna öbürlerini göstererek.)* Bunların hepsinden daha cesaretli olduğun belli. Fakat menfaati topyekûn enseleyecek kadar cesaretli değilsen, bunlar gibi korkak olmanı tercih ederim. Hiç olmazsa cebimdeki birkaç meteliği muhafaza ederdim... *(Kızına ve Karısına döner.)* Sizden ne istiyorum biliyor musunuz? Size bu zamana kadar verdiğim terbiyenin aksine, sonsuz bir fedakârlık ve sadakat... *(Sesi ve hali değişir.)* Çocuklar, ben demindenberi sizi tecrübe etmek için aktörlük yapmakla meşgulüm. Ben artık eski O, değilim. İçimde şahsî menfaatlerimi aşan bir mefkûre ufku ağarmaya başladı. Bakın, edebiyat yapmasını da öğrendim. Evet, herşeyin üstünde ve herşeyin kendisine feda edilmesine lâyık bir ruh kıymetine inanmaya başladım.

OĞLU – *(Heyecanlı.)* Ne diyorsun, baba?..

O – Sabret, toy delikanlı!.. Sabret!.. Aman acele etme!.. *(Kızına ve Karısına.)* Şimdi size içimdeki inkılâbı sayıp dökmeye ne lüzûm var, kararımı bildireyim: Bütün

malımı, mülkümü, bütün paramı, pulumu, nem var nem yoksa, hepsini hayır işlerine vermeğe, topyekûn bağışlamaya karar verdim. Noteri de, şahitler ve hayır teşekküllerinin mümessilleriyle beraber işte bunun için çağırdım. Ne dersiniz?..

(Herkes kaskatı kesilir. Oğlu yine bir hamlede ayağa kalkar. O, dudaklarında korkunç bir istihza çizgisi oğluna bakar.)

OĞLU – Fakat baba, iyice düşündünüz mü?

O – Toy ve aceleci delikanlı!. Nerede kaldı deminki heyecanın?.. Nerede kaldı mahut edebiyat, ulvî menfaat kutuplarının hakları?..

OĞLU – Baba!..

O – Ne babası var, ne ablası; kararım karar...

KARISI – Sahi mi söylüyorsunuz?..

O – Evet benim karıcığım!. Sahi söylüyorum!. Noter içeride bekliyor. Şimdi çağırtacağım. Herşey çantasında hazır. Küçücük bir imza, yeter. Ne dersiniz?..

KARISI –Siz birdenbire çıldırdınız mı yoksa?..

O – *(Karısına.)* Asıl siz birdenbire çıldırmış olacaksınız ki, bana ilk defa böyle hitap etmekte, menfaatinizi bozacak birşey görmüyorsunuz.

OĞLU – *(Babasına.)* Aklımı kaybedecek gibi oluyorum. Siz hiç böyle birşey yapabilir misiniz?.. Yoksa acı bir komedya mı oynatıyorsunuz bize?..

O – Eğer bir komedya oynadığımı sanıyorsanız, rolünüzü ona göre takının!.. Ben diyorum ki, kararım karar... Herşeyimi hayır teşekküllerine bırakıyorum.

OĞLU – *(Mübalâğalı bir heyecanla.)* Baba, baba!.. Bu olamaz!.. *(Koltukta dudaklarını ısırarak düşünen kız kardeşine ve onun yanındaki alık alık bakınan nişanlısına.)* Siz de birşey söylesenize!.. Babamın bizi sefil sefil sokağa atmaya hakkı var mı?

O – *(Oğluna.)* İki senelik geçim parasını sana peşin olarak ödeyeceğim. Hukuku bitirmene bir sene kaldı; bir senesi de, kendine bir kazanç yolu buluncaya kadar muhtaç olduğun zaman payı... *(Oğluna, kız kardeşini işaret eder.)* Kız kardeşin evleniyor, kocası düşünsün!.. *(Karısına döner.)* Annene gelince, benimle beraber basit bir kira evinde, kendime ayıracağım iki kişilik bir iratcıkla geçinir gider.

KARISI – Tabancanızı çekip bizi ve kendinizi öldürseniz daha iyi değil mi?.

OĞLU – *(Atılarak, babasına.)* Gerçekten siz intihara karar vermişsiniz!.. Sizin gibi taştan daha az yumuşak bir yüreğin, kendisini ve hepimizi feda etmeğe karar verişi!.. Herşeyden evvel inanamıyorum; inandırın beni evvelâ!.

O – *(Müthiş bir sükûnetle.)* İnansaydın ne yapardın?..

OĞLU – Sizi bundan caydırmak için elimden geleni yapardım.

O – Elinden birşey gelmiyeceğine göre inan!.. Ve inanmış gibi, elinden ne geleceğini göster!.. *(Kızının Nişanlısına soldaki kapıyı işaret eder.)* İçerideki odadan noterimi çağırır mısınız?..

(Kızının Nişanlısı yerinden kıpırdamadan oğlu bir adım atar, O'na büsbütün yaklaşır.)

OĞLU –Baba, size yalvarırım, bir dakika, bir dakikacık daha konuşalım. Bir buhran geçiriyorsunuz. Belki aklınız başınıza gelir.

O – *(Kızının Nişanlısına.)* Ne bekliyorsunuz? Noterimi çağırsanıza!..

(Kızının Nişanlısı soldan çıkar. Karısı ve Kızı alık bir şaşkınlık içinde. Oğlu, heyecana batmış O'na bakıyor.)

O – *(Oğlunu, omuzlarından kavrıyarak.)* Yavrum! Baban, aklını kaybedecek diye mi korkuyorsun, parasını

kaybedecek diye mi? Sana babanın aklı mı lazım, parası mı?

OĞLU – İkisi de size lâzım!

O – Demek ki sen beni, bana karşı koruyan hayırlı bir evlâdsın; ha?

(Soldaki kapı açılır. Önünde, gözlüklü ve hafifçe kanbur, kâtip kılıklı bir adam, Noteri... Noterinin arkasında Kızının Nişanlısı... Noterinin koltuğunda büyük bir evrak çantası...)

O – *(Noterine.)* Buyursunlar, aziz Noterim! Şöyle geçin, şöyle, şu masaya!

(Noter, başını indirip kaldırarak herkesi selâmlar, kimse karşılık vermez. Noteri, O'nun gösterdiği masaya geçer, bir iskemle çekip oturur. Herkes dehşet içinde.)

O – *(Noterine.)* Muamele baştan başa hazır mı?

NOTERİ – Evet efendim!

O – Ya şahitler, hayır teşekküllerinin mümessilleri?

NOTERİ – Hepsi içerdeler. Emrinizi bekliyorlar. Herşey bir kaç dakika içinde nihayetlenmiş olacak.

O – Evet, bir kaç dakika içinde ben, ailesinin de tam ve asil rızasıyle, memleketi hesabına bütün malını ve kırk yıllık emeğini feda etmiş bir adam olacağım.

OĞLU – *(Hıçkırıklar içinde.)* Baba! Çıldırmak üzereyim. Bana acıyın! Nedir bu işin iç yüzü? *(Notere.)* Hayır efendim, hayır, Ailesi bu mevzuda kendisine asla rıza göstermiş değil!

(O, acı bir gülümseyişle oğluna bakar. Noteri, sükûnetle gözlerini çocuğa diker.)

NOTERİ – Kanun, bütün karar ve irade hakkını babanıza vermiştir efendim!

O – *(Noterine.)* Lûtfen kâğıtları çıkarınız!

(Mezar sessizliği içinde Noteri, çantasından bir tomar kâğıt çıkarıp masanın üstüne serer, sonra gözlerini O'na kaldırır.)

NOTERİ – En küçük noktaya kadar herşey tamam! Şu pulların üstüne imzanızı attığınız anda, gayeniz yerine gelmiş olacaktır.

(O, cebinden mürekkepli kalemini çıkarır, kalemin kapağını takar, hazırlanır; herkesi bir kere süzdükten sonra Noterine döner.)

O – Vaziyeti, resmi dilinizle bildirir misiniz?

NOTERİ – *(Bir kaç kere yutkunduktan sonra, sırayla O'nun karısına, Oğluna, Kızına ve Kızının Nişanlısına.)* Mülklerin idaresine memur ve Noteri olmak şerefini muhafaza ettiğim muhterem eşiniz, babanız, babanız ve ileride kayın babanız, bir banka, iki fabrika, dört şirket halinde yegâne sahibi oldukları müesseseleri, bütün sermayeleri, kârları, alacakları, kasa ve anbar kıymetleri, hülâsa muamele borçlarından başka bütün varlıklariyle, dosyamızda yazılı hayır teşekküllerine bağışlamaya karar vermişlerdir. Ayrıca malik oldukları beş apartman, iki köşk, birçok dükkan, arsa, depo vesaire gibi kıymetlerle, kendi bankaları ve başka bankalardaki şahıslarına ait bütün nakit, hisse senedi ve sair kıymetleri, yine dosyamızda yazılı teşeküllere bırakıyorlar. *(Elini önündeki kâğıtlara bastırarak.)* Bütün bu muamele evrakında, her noktayı teker teker gösteren maddelerin ruhu şudur ki, muhterem eşiniz, babanız, babanız ve ileride kayın babanız, yine Noterleğimiz vasıtası ile kendilerine ayırdıkları küçük bir meblâğdan başka her türlü mülkiyetlerini, memleket hayır işlerine bağışlayarak tarihte ölmez bir isim kazanacaktır. Kendilerinin bu kararını minnetle kabul eden teşekkül mümessilleri ve muamele şahitleri, içeride emirlerini bekliyor.

O – *(Derin ve çok gizli bir istihza ruhuyle.)* İşte karıcığım, oğlum, kızım ve kızımın nişanlısı! Siz de, büyüklerinizin bu kararını can ve gönülden paylaştığınızı söyler misiniz?

(Herkes, dilini yutmuş gibi kala kalır. O, elinde mürekkepli kalemi, Noterinin yanına gider, karşısındaki aile halkasına bakar.)

O – Şu imzayı rahat rahat atabilmem için büyüğünüzün karar ve iradesine ne nisbette bağlı olduğunuzu son defa görmek istiyorum.

OĞLU – Baba, bana istediğinizi yapabilirsiniz! Fakat açıkça söyleyeyim ki, artık benim bu gülünç faciaya tahammülüm kalmadı.

KARISI – *(Ayağa kalkar.)* Ben de eşyamı ve elmaslarımı bir bavula doldurup oğlumla beraber çıkıp gitmekten başka çare göremiyorum.

(O, masaya eğilmiş, elinde kalem, bütün bu cevapları ve halleri acı bir dikkat ve istihza ile seyreder. Kız ve Kızının Nişanlısı, put gibi bir sükût ve zoraki bir hayret içinde, O'na bakıyorlar.)

O – *(Tane tane ve çok sert.)* İçinizde, en üstün menfaati benim irademe sımsıkı bağlı kalmakta bulan kim var?

KIZI – *(Birdenbire yerinden fırlar.)* Ben varım babacığım!

O – *(Daima masaya eğilmiş vaziyette.)* Sen mi? Bunun için mi deminden beri ağzını açmıyordun?

KIZI – Demindenberi ölüm terleri döküyordum. Bana parası değil, babam lâzım. O neyi münasip görürse, benim için güzel ve doğru odur.

O – *(Yavaş, yavaş doğrulur, kalemini masaya bırakır.)* Vay, vay, vay!.. On parasız kalmak!.. *(Kızının Nişanlısın gösterir.)* Şu meteliksiz adamın, âciz karısı olmayı kabul etmek!.. *(Kızının Nişanlısına.)* Ya siz; paraya giden yolda

dörtayak üzerinde yürüyen, siz şu züğürt kızın kocası olmaya razı mısınız?

KIZININ NİŞANLISI – Uğrunuzda nelere katlanabileceğimi anlatmak için kendimi müdafaa etmiyorum. Ben nişamlımı, kızınızı, yalnız kendisinin ve babasının meziyetleri yüzünden seviyor, onunla evlenmek istiyorum. İster paralı, ister parasız, onun her haline razıyım.

O – *(Yavaşça masanın kenarından dolaşıp Kızına ve Kızının Nişanlısına doğru bir kaç adım atar.)* Vay, vay, vay!.. İnkılâba benzer bir hâdise karşısındayız!.. Beni, ilk defa olarak şaşırtmak tecrübesinde bir çift insana tesadüf ediyorum. Kızım ve Kızımın Nişanlısı!.. Kuzum, sizi, karımın ve oğlumun katlanamadığı bu fedakârlığa sürükliyen kuvvet nedir?.

KIZI – Babamıza sevgimiz!.. Onun uğrunda herşeye seve seve katlanmak gayemiz...

O – *(Eli dudağında.)* Öyle mi?.. Bir saniye müsaade! *(Hızla Noterine döner.)* Ben çabucak kâğıtları imza edeyim de, siz lûtfen içeride öbür imzaları tamamlarsınız.

NOTERİ – Hay hay efendimiz!

(O, masaya koşar, kalemi alır, korkunç mikyasta büyüyen gözlere karşı, pulların üstüne ayrı ayrı üç imza atar. Kalemi masaya bırakır, yine kızına doğru ilerler. Bu aralık Noteri kâğıtları çabucak kucaklayıp çantasıyle beraber koltuğuna alır, yürür, soldaki kapıdan çıkar.)

O – (*Kızına.)* Bir daha söyle bakayım!..

KIZI – *(Ürkek.)* Babamıza sevgimiz, dedim. Onun uğrunda herşeye seve seve katlanmak gayemiz!..

O – *(Kızına ve Kızının Nişanlısına, haykırarak.)* Söyleyin, kimden haber aldınız!..

KIZI – *(Yaprak gibi titriyor.)* Babacığım!.. Neyi, kimden haber aldık?.

O – Sen onu çok iyi bilirsin. Çabuk söyle!.. Korktuğuna şimdi tam uğramamak için biricik çare, dürüst itiraf.. Söyle kimden haber aldın?..

KIZI – *(Ağlar gibi.)* Babacığım, anlamıyorum, hiçbirşey anlamıyorum. Size isyan eden annemle ağabeyimden sonra, iradenize boyun eğdiğim için mi kabahatli oldum?..

O – *(Karısıyle Oğlunu, sonra Kızıyle Nişanlısını işaret eder.)* Hakiki hainlerle sahte dostlar arasındaki fark!.. *(Yüzü kireç gibi cansızlaşan Kızının Nişanlısına.)* Siz söyleyin!.

KIZININ NİŞANLISI – Nişanlım benim adıma da konuşmuş oldu. Ne demek istediğinizi katiyyen anlamıyorum.

O – İyi ki, bu sahneyi, sandalyesinden evine kadar herşeyini bana borçlu olan Noterim görmedi...

KIZI – *(Ağlar.)* Baba!.. Nedir benim cinayetim, söyler misiniz?..

O – *(Hıçkıran kızına.)* Riya ve hileye bu kadar iyi büründüğünüz için sizi ne diye suçlu görüyorum?.. Aynı silâhı bana karşı da kullandığınız için mi?.. Yazık ki, size verdiğim terbiyenin neticesinden, kendimi istisna etmenin imkânı yokmuş!.. Yazık ki, en üstün hile olarak, herşeye rağmen samimiyetle bana bağlı kalmanın menfaat sırrını aşılıyamamışım size!.. *(Kızının Nişanlısına.)* Hemen itiraf ederseniz kurtulursunuz. Söyleyin, kimden öğrendiniz?..

KIZININ NİŞANLISI – *(Boynu bükük.)* Hususî Kâtibinizden efendim!..

O – Ya!!!

(Setin üzerinde, Casusu.. Casusu büyük giriş kapısına kadar gelip durur. Elinde büyük bir zarf... Kimse, gelene bakacak halde değil. O, başını kapıya çevirir.)

O – Beşinci dosyayı getirdin değil mi, mahut boş dosyayı, çoluğuma çocuğuma ait dosyayı?..

CASUSU – Emrinizi almadan huzurunuza çıkmaya mecbur kaldığım için affınızı dilerim. Hemen bir göz atmanız lâzım!

O – Bu defa geç kaldın Tatarağası! Rollerini beceremeyenler foyayı ele verdi. *(Casusuna ailesine gösterir.)* Takdim ederim, farelerin bile planını elde eden, haber alma üstadı, büyük sanatkâr!

OĞLU – *(Islık çalar gibi.)* Casus!

O – *(Oğluna.)* Ona, senin hizmetinde değil diye hakaret etme! Anahtar deliklerini gözlerken kendi kendini tokatlıyor musun? *(Casusuna.)* Sen de ele verildin diye sıkılma! Tanınmış oldun! Elinde böyle bir san'at varken, herkes sana avuç açmaktan başka ne yapabilir?

(Casusu ürkek ürkek bakınır. Tam o anda setin üstüne çıkan Hususî Kâtibi..)

O – İşte Hususî Kâtibim de teşrif buyurdular!

(Hususî Kâtibi yürür, kapının önüne gelir, orada mıhlanıp kalır. Halinde, gördüğü manzaradan bir emniyetsizlik ifadesi...)

O – *(Casusuna.)* Zarfı Hususî Kâtibime teslim et ve güle güle!..

CASUSU – Allah ömürler versin efendim!

(Casus, elindeki büyük zarfı Hususî Kâtibe verir, geldiği yerden gider.)

O – *(Hususî Kâtibine.)* Yaklaş bakalım!

(Hususî Kâtibi, çekingen adımlarla yaklaşır.)

O – *(Herkese birden)* Bugün hepinize birden, *(Hususî Kâtibini gösterir.)* en yakın adamımdan, *(Öbürlerini gösterir.)* etimin, kanımın mahsulü yakınlarıma kadar, herkesin içyüzünü belirten bir oyun oynadım. Hayır işleri, mayır işleri, hepsi lâf... Noterimize imzaladığımız şey, belki bana on mislini getirecek olan, sadece yüz binlik bir teberru... Malımın, mülkümün, hepsini birden, gûya bir hamiyet sar'asıyle hayır teşekküllerine bağışlıyormuşum gibi,

kendime ve Noterime, sahte bir surat takındırdım. Hakkınızda tam bir karar vermeye ihtiyacım vardı. *(Hususî Kâtibine bakar.)* Attığım ağın içinden, beklenmedik balıklar da çıktı. *(Karısına ve oğluna döner.)* Karımla Oğlum, ağızlarında binbir vicdan yalanı, paramdan başka hiçbir şeye kıymet vermediklerini belli ederken, *(Kızına ve Kızının Nişanlısına döner.)* Kızımla, Nişanlısı, bana hakkın suretinden görünmeğe kadar vardılar. *(Hususî Kâtibine karşı.)* Bak; ileride kimbilir nasıl bir lûtuf bekliyerek sırrımı lûtfettiğin insanların beceriksizliğini gör! Hiç sana böyle aptallık yakışır mı? *(Çoluğuna çocuğuna karşı.)* Ahlâk masalından vazgeçtim ve onu hiçbir zaman size tavsiye etmedim; fakat gerçekten böyle aptallıklar size yakışır mı? Korkmayın, hepinizi affediyorum! Elverir ki beni tanıyın, hâkimiyetimi görün ve mahkûmiyetinizi kavrayın! Ahlâk yok, akıl var, üstün menfaat hesabı var. İşte bütün felsefem ve usulüm! Enselenmiyecek hırsız, çalsın! Enselenecek olan da dürüst kalsın! Hırsızlık, namussuzluk olduğu için... Size tavsiye ettiğim hayat seciyesile, bana karşı seciyeniz arasındaki tezadları barıştırdınız mı, külahlarınızı havaya atabilirsiniz: ahlâk yok, masal yok, mefkûre yok; akıl var, hâdise var, üstün menfaat hesabı var!

(Soldaki kapı, tık tık vurulur. O, etrafında, put gibi hareketsiz bir şaşkınlar kalabalığı, kapıya döner.)

O – *(Soldaki kapıya karşı.)* Buyrunuz! *(Soldaki kapı açılır, Noteri çıkar, bir iki adım atar.)*

NOTERİ – *(O'na.)* Muamele bitti efendim. Hayır teşekküllerinin mümessilleri, size minnetlerini bildirmek arzusunda. Onları bir lâhza şereflendirmek istemez misiniz?

O – İdare ediverin, aziz Noterim, idare ediverin!.. Tarafımdan onlara birkaç vazife, fedakârlık, mefkûre cümlesi söyleyin, oluversin, bitsin!..

NOTERİ – Hepsi söylendi efendim, fakat mutlaka ellerinizi öpmek istiyorlar.

O – İşte bu, yüz bini bağışlamaktan daha zor... *(Hususî Kâtibine.)* Nazır hazretlerine göz kulak olunuz!..

HUSUSİ KATİBİ – Başüstüne efendim!.

O – Mahut nerede?

HUSUSİ KATİBİ – Çok yakında ve muhafaza altında efendim!..

O – Âlâ!.. İcap edeni sana birazdan söylerim.

HUSUSİ KATİBİ – Başüstüne efendim!.

(O, yürür; arkasından Noteri, soldaki kapıdan çıkar. Kapı kapanır. Herkes aynı şaşkın ve tutuk vaziyette... Bir ân geçer. İçerden kısa ve keskin bir alkış sesi.)

KARISI – Alkışlıyorlar!.

OĞLU – *(Yay gibi gergin.)* İçeride bir hamiyet eseri alkışlanıyor!..

KIZININ NİŞANLISI – Hamiyet olmasına büyük hamiyet ya...

KIZI – *(Nişanlısına.)* Miskin!.. Nasıl oldu da bülbül gibi dilin çözüldü?..

KIZININ NİŞANLISI – Söylemeseydim, hepimiz mahvolurduk. *(Hususî Kâtibinin elindeki zarfı gösterir.)* Neticeyi gördünüz.

OĞLU – *(Daima asabi.)* Kendimden, hepinizden, herşeyden iğreniyorum!..

KARISI– *(Kızının Nişanlısına.)* Acaba Casusu, sizin oyunu duyduğunuzu haber almış mı?..

KIZININ NİŞANLISI – Hiç şüphe etmeyin!.. En hassas dakikada onun için boy gösteriverdi.

KIZI – *(Hususî Kâtibe.)* Elinizdeki zarfa bir göz atmak mümkün mü?.

HUSUSİ KATİBİ – Mümkün değil efendim!.

KIZI – İşin içinde siz de varsınız.

HUSUSİ KATİBİ – Olabilir. Fakat bundan sonra tam teslimiyet; *(Kızının Nişanlısını gösterir.)* ve mektep arkadaşıma değil,

anneme bile itimatsızlıktan başka çare göremiyorum. Patronumun menfaatinden başka himayeye değer hiçbir kıymet göremiyeceğim artık.

KIZI – *(Nişanlısını işaret eder.)* Mektep arkadaşınızı, onun kara gözleri için mi himaye ettiniz?.. Bizden ne beklediğinizi izah edeyim mi?.

HUSUSİ KATİBİ – Hiç zahmet etmeyin efendim... Değmez.

KARISI – *(Hususî Kâtibe.)* Sahiden, oğlum şu zarfa bir göz atsak... Belki hepimize ait satırlar vardır.

HUSUSİ KATİBİ – Bendeniz verememem efendim!.

OĞLU – *(Bir iki adım atar. Çok sinirli.)* Burası ev değil, bir ruh ve ahlâk mezbahası.. Hepiniz, kesilmiş boğazlarınız, yüzülmüş derileriniz, fırlamış bağırsaklarınızla ne mes'utsunuz!

(Soldaki kapı açılır, O çıkar.)

O – *(Kapıyı kapatırken oğluna, çok müstehzi.)* Lâfını duydum. Senden ümidim var. Sen belki bir gün, herşeye, her mahrumluğa rağmen sonuna kadar namuslu kalmayı tercih edebilirsin. *(Birkaç adım attıktan sonra Hususî Kâtibine.)* Dosyayı görmek istediler galiba, değil mi?..

HUSUSİ KATİBİ – Zannetmem efendim!..

O – Oku birkaç satırını, oku!.

(Hususî Kâtibi, zarfın içinden bir deste kâğıt çeker, ilk kâğıdın başından okur.)

HUSUSİ KATİBİ – Efendimize karşı sadakat ve ahlâk vazifem...

O – *(Okumayı keser.)* Geç, geç o satırları!..

HUSUSİ KATİBİ – *(Kâğıdın dibine doğru göz atıp okur.)* «Mavi Tül» barında sabaha karşı kızınızla damadınızın sarhoşluğu o hale gelmişti ki, kulaklarının dibinde çaldırdıkları kemanların ahengi altında, efendimize gösterecekleri sadakat numarasının -bu tabir kızınızındır- kendilerine en az bir apartman kazandıracağını

haykırıyorlar, apartmanın on senelik gelirini Hususî Kâtibinize vereceklerini ilân ediyorlar, şampanya kadehlerini çalgıcılarla beraber kaldırıp «apartman şerefine!» diye içiyor, kahkahadan kırılıyorlardı. O sırada, yanıbaşlarındaki masada oturan kulunuz...

O – *(Okumayı keser.)* Yeter, yeter!..

(Hususî Kâtibi, okumayı keser, Kızı ve Kızının Nişanlısı, kıpkırmızı, yere bakıyorlar. Herkes de onlara bakıyor.)

O – *(Zehirli bir gülümseyişle.)* Ahlâksızlığınızı deşmeye tenezzül etmiyorum, fakat beceriksizliğinizi, ben örtmek istedikçe siz açmak istiyorsunuz.

(Setin üstünden, hızlı hızlı, Hademesi gelir. Herkes, hademeye bakar.)

HADEMESİ – Nazır hazretleri geliyorlar!..

O – *(Herkese)* Nazır, gelirken burada kimseyi görmesin!.. *(Hususî Kâtibine.)* Arkamdan geliniz, Nazır hazretlerini karşılayalım!..

(O, sete doğru yürür, Karısı, Kızı ve Kızının Nişanlısına sağtarafı işaret eder. Karısı, Kızı, Kızının Nişanlısı ve en arkada oğlu, sağtarafa doğru yürürler. Hademesi, soldaki kapıdan çıkar. O, arkasında Hususî Kâtibi, sete çıkar. O, setin üstünde iki adım atar atmaz, Nazır yanında genç ve güzel bir kız, sete çıkar. Genç ve güzel kız, O'nun bir haftalık memuru, Kadın Müşterisinin Kızı... Bu esnada salondakiler, sağdaki kapıdan çıkmış, Oğlu da çıkmak üzeredir. Oğlu, manzarayı görünce, kapıda bir lâhza duraklar, genç kıza birkaç saniye baktıktan sonra sağdan çıkar. Kadın Müşterisinin Kızı da, uzaktan kendisine bakan genç adamı görmüştür. Nazır, setin üstünde, O'nun elini sıkar, sonra elini Hususî Kâtibe de uzatır. Hususî Kâtibi, ihtiramla eğilerek Nazırın elini sıkar. Önde O ve Nazır,

arkada Hususî Kâtibi ve Kadın Müşterisinin Kızı, içeriye girerler.)

NAZIR – *(O'na Kadın Müşterisinin Kızını gösterir.)* Genç ve güzel memurunuz, listeleri, cetvelleri ve hülâsaları evime tam vaktinde yetiştirdi. Gelirken kendisini yanıma aldım. Artık yarınki Nazırlar Meclisinde dava halledilmiş demektir. Sizi her şeyden evvel, böyle bir memura malik olduğunuz için tebrik ederim. Doğrusu, fevkalâde akıllı ve istidatlı...

O – Teveccühünüze lâyık olmaya çalışacaktır efendim.

NAZIR – Aylığına bir zam yapmanızı rica ederim. Kendisine, getirdiği kâğıtlar üzerinde, işe dair ne sordumsa; kendisinden hangi izahı rica ettimse en parlak cevapları aldım. Gerçekten fevkalâde...

O – Sizi tatmin edebildiği için ona, teşekkürlerimizden sonra verilecek en küçük hediye, büyük bir zamdır.

NAZIR – Teşekkür bana düşer. Eğer müsaade ederseniz, görüşmemiz bittikten sonra onu yine beraberime alıp götüreceğim. Yarınki Nazırlar Meclisi için gönderdiğiniz kâğıtlar üzerinde bu gece geniş bir inceleme yapmak istiyorum. Bana çok yardımı dokunur.

O – Elbette Nazır Hazretleri!.. Vazifesi, bu... *(Soldaki kapıyı gösterir.)* Çalışma odamı şereflendirirseniz hemen tetkiklerimize başlıyabiliriz.

NAZIR – *(O'nun koluna girip birkaç adım yürüdükten sonra.)* Hemen başlıyalım!.. Hayır teşekkülleri davasını halletiniz mi?..

O – Şüphe mi var efendim? Birkaç dakika evvel gittiler.

NAZIR – Alkış, tebrik, takdir, filân?..

O – İstediğiniz kadar.

NAZIR – Buyurun gidelim!..

O – Gidelim efendim. *(Arkadaki Hususî Kâtibine)* Biz Nazır hazretleriyle meşgulken, sen de içerdekilerin şaşkınlığını tamamlamaya devam et!.. O vaziyet karşısında hallerini de merak ediyorum. Anladın mı?..

HUSUSİ KATİBİ – Anladım efendim, emredersiniz!..

NAZIR – *(O'na.)* Ne demek o, içerdekilerin şaşkınlığını tamamlamak?..

O – Hiç efendim! Ehemmiyetsiz bir aile eğlencesi.

NAZIR – *(O'nu kolundan sol tarafa doğru çekerek.)* Demek yarın gazeteler, büyük hayırseverin medihleriyle çıkacak!..

O – *(Nazırla beraber yürüyerek.)* Hizmetlerimiz küçük olsa da, gayemiz büyük, Nazır hazretleri!..

NAZIR – *(Soldaki kapının önünde bir lâhza durur.)* Davaya parmağınızı bastınız. Vatana hizmetlerimizi, gayemizdeki mikyasa ulaştırmalıyız!

O – Siz de emeklerimizin ruhunu pek güzel belirttiniz, Nazır hazretleri!..

(O ve Nazır, soldaki kapıdan çıkarlar.)

HUSUSİ KATİBİ – *(Çıkanların arkasından bakan genç kıza.)* Siz burada, patron ve Nazır hazretlerini beklersiniz. Ben biraz bahçede meşgul olacağım!.

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Hususî Kâtibe döner.)* Pek güzel efendim.

(Hususî Kâtibi, set yoluyle çıkar, bahçeye iner, kaybolur. Kadın Müşterisinin Kızı, yalnız kalınca etrafına bakınmaya başlar, setin önüne çıkar, şemsiyenin altındaki masada duran mecmuaları karıştırır. Sağdaki kapı açılır, Oğlu görünür. Oğlu, korkak ve ihtiyatlı tavırlarla birkaç adım atar. O sırada Kadın Müşterisinin Kızı, elinde bir mecmua, resimlere bakarak setten içeriye girmekte... Kadın Müşterisinin Kızı, salona girer girmez, genç adamı görür.)

OĞLU – *(Boğuk ve öfkeli bir sesle.)* Niçin buluşacağımız yere gelmediniz. Saatlerce bekledim.

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Civelek.)* Zamanıma hâkim miyim sanıyorsunuz?

OĞLU – Tabiî... Nazırla düşüp kalkanlar, zamanlarına hâkim değildir.

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Nazıra, babanızın iş kâğıtlarını götürdüm.

OĞLU – Babamın, sizi Nazıra niçin gönderdiğini biliyorum.

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Daha civelek.)* Acaba niçin?.

OĞLU – Sanki siz bilmiyor musunuz?

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – İnanın ki hayır!..

OĞLU – Nazırın metresi olacaksınız!.

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Elindeki mecmuayı sahte bir öfkeyle yere atar.)* Bu lâfları nasıl ağzınıza alabiliyorsunuz?..

OĞLU – Herkes; siz de beraber, bu maksatları nasıl yüreğine alabiliyorsa öyle...

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Sizi duyabilirler. Babanızdan korkmuyor musunuz?

OĞLU –Artık çileden çıkmış vaziyetteyim. Başıma ne gelecekse, razıyım, gelsin!..

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Tatlılaşır.)* Size yazık! Gençsiniz. Hiç de çirkin ve aptal değilsiniz. Babanız gibi büyük bir zenginin miras hakkını da temsil ettiğinize göre; düşünün artık! Niçin kendinizi zorla tehlikeye atıyorsunuz? Kadına mı ihtiyacınız var? Dilediğinizle gönlünüzü eğlendirebilirsiniz.

OĞLU – *(Kıza bir iki adım yaklaşır.)* Bana siz lâzımsınız! Her gün, içimde biraz daha büyüyorsunuz!..

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Cilveli tavırlar içinde.)* Yok, yok, bu kadarı fazla... Hem ne çabuk? Bu üçüncü karşılaşmamız!.

OĞLU – İnsan, aradığını bir defada bulamaz mı?

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Bulur amma, bilmem ki elde edebilir mi?

OĞLU – *(Gittikçe acılaşıyor.)* Babamın parasına, Nazırın kuvvetine mi lâyık olmalıydım; bu mu eksiğim?

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Kimbilir? Belki...

OĞLU –Bir gün babam ölebilir, Nazır da düşebilir.

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Soldaki kapıyı gösterir.)* Yavaş konuşun, yavaş! Hele babanız ölsün, Nazır da düşsün, konuşuruz.

OĞLU – Dişi! Ne güzel de buldun yerini!..

(Sağdaki kapı açılır; Kızı... Kız koşarak ağabeyisinin omuzlarından kavrar. Ağabeyisi geriye döner.)

KIZI – *(Nefes nefese.)* Ağabey, Ağabey! Bahçeden tuhaf bir adam geliyor. Babamın Hususî Kâtibiyle kolkola... Tıpkı babam!... Çıldıracak gibi olduk.

OĞLU – Haydi oradan aptal!.

KIZI – Ağabey, vallahi rüyada bile görülecek birşey değil...

(Sağdaki kapıdan Karısı ve Kızının Nişanlısı, şüphe ve korku dolu hallerle çıkarlar. Setin ağzına doğru yürürler.)

OĞLU – *(Annesine, haykırarak.)* Anne!.. Yeni bir maskaralık karşısında mıyız?..

KARISI – Sus, oğlum, bağırma!.. Korkunç birşey bu...

(Hepsi birden, oldukları yerlerden, sete bakar. Bir lâhza sessizlik ve hareketsizlik... Sete çıkan Benzeri... Hususî Kâtibi, arkasında... Herkes, kaskatı, manzarayı seyretmekte. Hususî Kâtibi, O'nun Benzerini arkasından itercesine, salona doğru sürüyor. Benzerinde, aynı kılık ve eda... Herkes, dehşete gömülmüş, geri geri gider. Karısı ve Kızı, yanlarında birer koltuğa çökerler. Müşterisinin Kızı, oğlu ve Kızının Nişanlısı, ayakta... Hususî Kâtibi, O'nun benzerini eli omuzunda, salonun orta yerine getirir. Oradaki bir koltuğun önünde durdurur.)

HUSUSİ KATİBİ – *(O'nun Benzerine.)* Otur, şu koltuğa!..

(Benzeri, sete arkası gelecek şekilde, tam orta yerdeki

koltuğa ilişir. Kimseye bakmaz. Bir lâhza sessizlik ve hareketsizlik... Herkeste dehşet...)

HUSUSİ KATİBİ – *(Eli, O'nun Benzerinin omuzlarında, öbürlerine.)* Demin bahçede bana bir nutuk vermeye başlamıştı amma, her zaman konuşturmak mümkün olmuyor ki... *(O'nun Benzerinin, omuzlarından sarsar.)* Söyle bakalım, bu memleket birgün batarsa ne yüzden batacak dedin?..

(Sükût... Uzunca bir lâhza... Benzerine doğru eğilmeler...)

HUSUSİ KATİBİ – *(O'nun benzerini bir daha dürter.)* Söyle, ne yüzden batacak bu memleket?..

BENZERİ – *(Gözleri dehşetle açılmış, heceliye heceliye.)* Ah... lâk... sız... lık... tan!!!

(Herkes, O'nun benzerine eğilmiş, uzunca bir lâhza...)

P E R D E

ÜÇÜNCÜ PERDE

(Birinci perdedeki, bir banka patronunun çalışma odası... Hiç bir şeyde değişiklik yok...)

(O, masanın oturulacak tarafında, ayakta... Halinde, zaptedilmiş büyük bir heyecan... Yine arkasında, siyah, sof ceket; yine sağduvardaki çengelde beyaz ceketi... Dışardan uzak, yakın, keskin bir faaliyet uğultusu geliyor. Banka avlusunun mahşer gibi olduğunu anlatan sesler, patırtılar, kalem darbeleri, haykırışlar ve saire... Soldaki camlı kapıdan çıkmak üzere, Hususî Kâtibi, arkasını dönmüş, paravananın arkasına sapıyor.)

O – *(Hususî Kâtibine.)* Dur, bir saniye!.. *(Hususî Kâtibi durur, döner... Dışardan sesler...)*

O – *(Acele, acele...)* Beklediklerimden başka, iznim olmadan içeriye kimse girmeyecek. Kapıma iki hademe daha dik!..

HUSUSİ KATİBİ – Başüstüne efendim!..

O – Beş numaralı kasanın açılışına nezaret et!.. Muhasebeci kasadarlık işini bizzat yapacak!..

HUSUSİ KATİBİ – Hemen efendim!..

O – Avludaki büyük yangın zilini hemen çaldırt!.. Bir iskemlenin üstüne çık ve halka beşinci kasanın açıldığını ilan et!..

HUSUSİ KATİBİ – Hemen efendim!..

O – Bu kadar... Çabuk dön, telefonlara sen cevap verceksin!.

HUSUSİ KATİBİ – Şimdi efendim!

(Hususî Kâtibi, çok aceleci bir hareketle soldaki kapıdan çıkar. Avluda müthiş uğultular... O, hep aynı vaziyette, dümen başında bir yelkenli kaptanı gibi, masası başında ve ayakta, gözleri avluya doğru... Telefonlardan birisi çalar. O, sağındaki telefonu, tavrını bozmadan, sağeliyle alır, ağzına kadar yükseltir ve açar.)

O – *(Telefona.)* Evet!.. *(Bir lâhza sükût.)* Yüz bini fabrikadan alınız, çabucak beş yüz bin yetişsin!.. Böylece kılım titremeden iki milyonu ödeyebilirim. *(Bir lâhza sükût.)* Ne, Emek Bankası hükümete mi başvurmuş. Bizim öyle tedbirlere hiç ihtiyacımız yok... İki saat içinde iki milyonun, hem kemiyet, hem de keyfiyet bakımından nasıl ödenebileceğini, dünya âleme göstereceğim. Bu fırsattan çok memnunum. *(Bir lâhza sükût.)* Telefonda siyaset konuşmaya vaktim yok. Harp felaketi bize henüz uzak, nimeti belki yakın... Güle güle!..

(O, aynı vaziyeti bozmadan, kapattığı telefonu, başını çevirmeksizin, sağeliyle masasına bırakır. Dışardan müthiş bir zil sesi... Zil sesi birkaç saniye devam eder. Hızla kesilen, kabuğuna çekilen uğultu... Dışardan müthiş bir sesleniş...)

HUSUSİ KATİBİNİN SESİ – Hanımlar, beyler, telâşa, lüzum yok! Banka, arzu eden her alıcıya öğleden evvel parasını ödeyecektir. Bir kasa daha açıyoruz. Avlunun nihayetindeki beş numaralı kasa.. Lûtfen, bekliyenlerden bir kısmı, beş numaralı kasaya geçsin!..

(Avludaki uğultu, daha büyük mikyasta, birdenbire kaynar, sonra kesilir gibi olur. Soldaki camlı kapı açılır, paravananın arkasından çıkan Noteri... Noteri, sağelinde beyaz bir mendille terini silerek O'na doğru birkaç adım atar. Noterinin sol elinde bir gazete...)

NOTERİ – *(Büyük bir heyecan içinde gazeteyi uzatarak.)* Çıktı. Kapışan kapışana!...

O – *(O, daima kendisine hakim olmak gayretinde.)* Ne lüzum var? Bu sabahkileri gördüm. Ağızlarını diledikleri kadar yırtabilirler.

NOTERİ – Fakat bu müthiş... Birinci sahifesi yalnız size ait... Yedi sütun üzerine başlıklar... Memlekette ihtikârın büyük

nâzımı!. Yoksul halkın kanını emen hain!!! Bütün foyasını meydana vuruyoruz! Maskeler aşağı!!!

O– *(Elini gazeteye doğur uzatır.)* «Bayrak» gazetesini ben yarın ihtikâr lehinde, fiat yükselişlerinin vatana faydaları hakkında, yedi sütunluk başlıklarla donatayım mı, ister misiniz?

NOTERİ – *(Daima nefes nefese.)* Fakat efendimiz, o yarının işi, biz bugüne bakalım. Ortada korkunç bir kaynaşma var. Gençlik, akın akın, zafer meydanını dolduruyor. Şimdi oradan geliyorum. Görülmemiş bir toplantı... Hükûmet, artık eski hükûmet değil. Belki gençliği harekete teşvik eden de o... Ne olacağı belli olmaz!..

O – Boş yere telâş etmeyin! Bir hasad mevsimi içindeyiz. Heyecansız hasad olmaz. Sinirlerimizi koruyalım! Haykıran haykırır; toz, duman, birbirine karışır, fakat hasad kalkar ve herşey durulur. Siz bana yalnız şunu söyleyin! Hukukî vaziyetimde zayıf bir nokta var mı? Bana kanun ve hukuk yolundan çelme atılabilir mi?

NOTERİ – Ne münasebet efendim, hukukî vaziyetiniz demir gibi!..

O – Siz yalnız ona bakın! Beni hukuk korusun da, isterse hak tekmelensin! Aşağıda, kasa mahzen dairesinde, Avrupaya gidecek hisse senetlerimin cetvelleri çıkarılıyor. Bunların sayım ve kayıt işlerine bakıp tasdiklerini yapacaksınız. Sizi bunun için çağırttım. Lûtfen elinizi çabuk tutmanızı tavsiye ederim.

NOTERİ – Baş üstüne! İcap eden hemen yapılır. Efendimize muvaffakiyetler dilerim.

(Noteri geriye döner, daima nefes nefese ve acele adımlarla, soldaki kapıdan çıkar. Avluda hafif bir uğultu... O, hep aynı halde, ayakta dimdik... O tarafa bakmadan, sol eliyle diktafonun bir düğmesini çevirir.)

O – *(Başını hafifçe diktafona eğmiş.)* Müdür bey!

DİKTAFONDA CEVAP – Emrediniz!.

O – Topyekûn, ne kadar ödediniz?
DİKTAFONDA CEVAP – Bir milyon dört yüz bini geçti.
O – Şirketten beş yüz bin gelir gelmez, hiç sıkıntınız kalmaz.
DİKTAFONDA CEVAP – Sıkıntımız yok efendim!..
O – Bankanın avlusuna bir ilan yapıştırınız! Bankamız, faizlerden vazgeçilmesi şartiyle, vadeli de ödemeye hazırdır. Herkesin parmağı ağzında kalsın!..
DİKTAFONDA CEVAP – Sonra para bakımından sıkıntı çekmez miyiz efendim?
O – Böyle hareket ederseniz, üç beş gün sonra görürsünüz parayı. İlanı hemen yazdırın!..

(O, diktafonun düğmesini kapatır. Telefonlardan birisi çalar. O, vaziyetini bozmaz. Soldaki camlı kapı açılır, kapanır. Paravananın yanında Hususî Kâtibi... Dışarda, ani bir yükselme kaydeden uğultu... Telefon bir kere daha çalar...)

O – *(Hususî Kâtibine.)* Geç telefonun başına!

(Telefon yine çalar... Uğultu... O, aynı vaziyette... Hususî Kâtibi koşup onun sağtarafına geçer ve telefonu açar. Dinen uğultu...)

HUSUSİ KATİBİ – *(Telefona.)* Evet, evet, evet!.. *(Bir lâhza sükût.)* Bir saniye bekleyiniz! *(Elinde ve kulağında telefon, O'na.)* «Ç...» emir istiyor. Sabahleyin arzetmiş.
O – *(Yüzü hep avluya doğru.)* Verilecek emir yoktur. Hemen kapat!
HUSUSİ KATİBİ – *(Telefona.)* Verilecek emir yoktur.

(Hususî Kâtibi telefonu kapatır, yerine koyar. O, iskemlesine oturur.)

O – Bunlar eşek! Bunlara verdiğimiz terbiye, eşeğe tırnak cilası sürmeye benziyor. Hiç insan böyle bir günde telefonla emir ister mi?
HUSUSİ KATİBİ – Fakat «Ç...» dedi, efendim!

O – Çuval işine memur şebeke reisi diye bangır bangır haykırmaktan bir derece daha fena! Çuval diye bağırırsın, nem kapmazlar da, «Ç...» dersin, işgilleniverirler. Akıllı hırsız ya karakola kahve taşır, yahut fare deliğinden çıkmaz. Herhalde yangın yerlerinde dolaşmaz.

(Telefon çalar, Hususî Kâtibi telefonu alır, kaldırır, açar.)

HUSUSİ KATİBİ – *(Telefona.)* Buyurun efendim! *(Bir lâhza sükût.)* Ben Hususî Kâtibiyim, söyleyebilirsiniz! *(Uzunca sükût.)* Evet, evet! *(Bir lâhza sükût.)* Şimdi arzederim efendim. Bir saniye lûtfen! *(Eliyle telefonun ağız yerini örterek O'na)* Kâğıt tröstü, hesabından beş yüz top kâğıt çekmek istiyorlar. Fakat açık kredisinden istifade ederek...

O – *(Hususî Kâtibine bakmadan.)* Peşin parayla evet! Bir metelik itibar yok. Yumuşak davran!..

HUSUSİ KATİBİ – *(Telefona.)* Vaziyet malûm ya efendim, müessesemiz kâğıt tröstünün itibar liyakatini, maddî ölçülerle ifade edememek mevkiindedir. Bütün alacaklılarımızın kasalar önüne yığıldığı bir devirde, her türlü itibar muamelesini kaldırmış bulunuyoruz. Evet! *(Uzunca bir lâhza, yine telefonun ağız yerini eliyle örterek O'na.)* Kâğıt fiatı çok yükseldi diyorlar. Anbarlarımızdaki kâğıtlarının kıymeti, emtia hesaplarının ikraz payını da yükseltmiş. Bugüne kadar doksan binlik bir kıymet farkı oldu diyorlar. Açık kredilerine bile müracaata ihtiyaç yokmuş.

O – Al telefonu eline! Söyleyeceklerimi kelimesi kelimesine tekrar et!.

(Hususî Kâtibi, telefonu ağzına götürür.)

O – *(Ancak duyulacak kadar yavaş bir sesle)* Kâğıt fiatlarının yükselişi tabiî şartlara bağlı değildir.

HUSUSİ KATİBİ – *(Telefona, yüksek sesle.)* Kâğıt fiatlarının yükselişi tabiî şartlara bağlı değildir.

O – *(Yavaş ve çabucak.)* Yirmi dört saat sonra ne olacağını bilmiyoruz.

HUSUSİ KATİBİ – *(Telefona.)* Gerçekten yirmi dört saat sonra ne olacağını bilmiyoruz.

O – Kâğıt büsbütün ortadan kalkabilir; yahut bir anda, umulmadık bir tertiple piyasayı taşırabilir.

HUSUSİ KATİBİ – *(Telefona.)* Evet, evet, kâğıt büsbütün ortadan kalkabilir; yahut bir anda, umulmadık bir tertiple yine piyasayı taşırabilir. Değil mi efendim? şüphesiz!..

O – Bankamız hem alır, hem verirken, tabiî şartlara göre kâğıtlara biçtiği kıymet üzerinde şimdilik hiçbir fark mülâhaza edemez

HUSUSİ KATİBİ – *(Telefona.)* Şimdilik bankamız, hem alır, hem verirken, tabiî şartlara göre kâğıtlara biçtiği kıymet üzerinde hiç de bir fark mülâhaza edemeyecektir efendim! Siz de kabul edersiniz ki…

O – *(Gayet yavaş yavaş ve çabuk...)* İsterlerse eski fiyatlara göre kâğıtlarını çekip yüksek fiyatlarla satabilirler. Ne duruyorlar?

HUSUSİ KATİBİ – *(Telefona.)* Kâğıtlarını, eski fiyatlara göre çekip yeni fiatlarla satmak kâğıt tröstünün elinde olduğuna göre, mesele var mı efendim? *(Bir lâhza sükût.)* Evet efendim! Ancak takdim ederim. *(Hususî Kâtibi, telefonu kapatır, yerine koyar.)*

O – *(Ayağa kalkar.)* Hemen müdüre koş! Kâğıt tröstünün bütün para kaynakları kurutulmalı. İlk iş olarak Kâğıt tröstünden alacaklı olanların yakın vadeli senetlerini, faizsiz iskonto ediyorum. Tröst kımıldadıkça bu se netleri kullanırsınız.

HUSUSİ KATİBİ – Mükemmel tedbir efendim!..

O – Mukavelemizde yazılı vadeyi doldurduk mu, kâğıtlar bize kalır. Yüzde beş yüz, bir kâr daha! Şimdi anladın mı, cin gibi mukavele ne demekmiş?..

HUSUSİ KATİBİ – Harika!..

O – Banka, banker, tefeci, dost, ortak, alıcı; tröst kimseden bir metelik bulamayacak hale gelmelidir. Bütün delikleri tıkayın!.. Her türlü malzeme, yiyecek, giyecek maddelerinden sonra bir de şu kâğıt işine el atayım da görsünler.! Haydi, durma!..

(Hususî Kâtibi hızla soldaki kapıya yürür. O, yine dümen başındaki kaptan tavriyle, ayakta, kapı istikametinde bakıyor. Hususî Kâtibi, paravananın arkasına geçip kapıyı açar açmaz, kapının arkasında bekleyen ve görünmeyen bir şahısla karşılaşır.)

HUSUSİ KATİBİ – *(Görünmeyen şahsa.)* Şimdi kimseye kabul edemezler efendim, niçin ısrar diyorsunuz?

O – *(Hususî Kâtibine.)* Kimmiş o?

HUSUSİ KATİBİ – *(Paravananın arkasından.)* Annesi efendim!

O – Bırak, girsin!

(Hususî Kâtibi çıkar, içeriye Kadın Müşterisi girer. Kadın Müşterisi zoraki bir sükût tavriyle paravananın arkasından çıkıp meşin kanapeye çöker.)

O – Ne istiyorsunuz?

KADIN MÜŞTERİSİ – *(Korkutmak isteyen bir sükûn edasiyle.)* Nazırın sırasını savdık. Şimdi kızım kimin peşinde?

O – Maksadınız?

KADIN MÜŞTERİSİ – Hayret! Sizin, kendi nefsiniz için hiç de istifadeye niyetiniz yok kızımdan. O kadar yaşlı değilsiniz. Yoksa para hırsından başka gözünüzde hiçbir şey yok mu?

O – Benden ne istemeğe geldinizse, çabucak söyleyin!

KADIN MÜŞTERİSİ – *(Birden toplanır ve boşanır.)* Siz bana bakın! Sandığınız kadar bön bir insan değilim ben! Sakin sakin konuşmak da elimden gelmeyecek. Kızımı büyülediniz mi ne; anne sütü gibi tertemiz kızım, çirkefe döndü.

O – *(Acı bir soğukkanlılık ve alay edasiyle.)* İnanın ki ben kimseye kendimden bir şey katmıyorum. Herkesi,

kendinde bulduğum renge daldırmaktan başka suçum yok.

KADIN MÜŞTERİSİ – *(Çok heyecanlı.)* Aklımı oynatmayın! Kızımı aylıklı orospu yaptınız! Büyük adamlar orospusu... Emrettiğiniz gün, emrettiğiniz yerde, emrettiğiniz kadar, emrettiğiniz adamla düşüp kalkmaktan başka ne işi var? Bu mu memurluk? Elmaslar, altınlar, kürkler, mantolar, arabalar, anladık amma, kızım beni fırlattı attı.

O – Demek bütün asabiliğiniz, kız size hisse vermiyor diye öyle mi? Sahiden ben insanları, kendilerinde bulduğum renklere daldırmaktan başka bir şey yapmıyor muşum!

KADIN MÜŞTERİSİ – *(Zoraki acıklı.)* Geçen yazdanberi kızım yanınızda... Tam iki sene oluyor... Size kapıldıktan sonra iki ay geçmedi, beni yanından uzaklaştırıverdi. Bana uzak bir yerde bir oda tuttu. Semiz bir köpeğe bile yetmeyecek bir parayla, bu kadar süründüm. On aydır harp var. Her şey ateş pahasına... Rahmetli kocamdan kalan aylıkla, kendime bir ayakkabı bile alamıyorum. Halbuki ben kızımı, köşk, halı, elmas, elimde ne kaldıysa satıp savarak gül gibi yetiştirdim.

O – Eeee ?

KADIN MÜŞTERİSİ – *(Birden şirretleşir.)* Eeee, meee, anlamıyorum. Canımı dişime takdım da öyle geldim buraya. Ben hakkımı istiyorum, hakkımı! Anladınız mı, ben hakkımı istiyorum!.. Her şeyi yapmaya karar verdim. Kızım para denizinde yüzerken ben sürünemem.

O – *(Çok sinsi.)* İsterseniz, kızınızın maaşından her ay, doksan, yüz, bir şey kesip size ödeteyim! Doğrusu, bunların hiç birinden haberim yoktu.

KADIN MÜŞTERİSİ – Tabiî haberiniz olmaz. Hiç o yılan haber verir mi? Bana, bankaya uğrayacak olursa onu tımarhaneye kaldırtırım diye kaç kere haber gönderdi.

O – *(Acı acı.)* Ya!.. Peki, her ay ne istersiniz? Seksen yeter mi?.

KADIN MÜŞTERİSİ – *(Yine patlar.)* Seksenle doksanla alâkam yok benim. Ben para istiyorum, parrra!..

O – Her ay seksen, doksan, para değil mi?

KADIN MÜŞTERİSİ – *(Haykırarak.)* Değil... Bunlar hep süprüntü... Artık süprüntü yiyerek karın doyurmayacağım! Bana toplu para lâzım. Ya bu parayı hemen şimdi alacağım...

O – Yahut?

KADIN MÜŞTERİSİ – *(Yine haykırarak.)* Yahut şimdi kapıları açarak avaz avaz haykırırım; Bu adam kızımı orospu yaptı, kendi hesabına işletiyor diye avaz avaz haykırırım. Avaz avaz...

O – *(Keserek.)* Susunuz!

(Kadın Müşterisinin haykırışı, makasla kesilmiş gibi kopar. Tıs yok. Karşı karşıya bakışırlar. Avluda hafif uğultu...)

O – *(Müthiş bir sükûnetle.)* Ben şimdi davanızı hallederim. Telâşa ne lüzum var?

(O, daima ayakta, tavrını ve Kadın Müşterisine bakışını bozmadan, diktafonun bir düğmesini açar.)

O – *(Diktafonda.)* Yerinizde misiniz?

DİKTAFONDA KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI– Evet efendim!

O – Hemen yanıma geliniz!

DİKTAFONDA KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI– Geliyorum efendim!

(O, diktafonu kapar. Gözleri Kadın Müşterisinde.)

KADIN MÜŞTERİSİ – *(Ürkek.)* Beni onunla yüzleştirmeyin, çok rica ederim, o yılanla yüz yüze gelmeyeyim!

O – Hiç merak etmeyin! Herşey düzelir.

(Cephedeki kapı açılır. Son derece şık ve şatafatlı giyinmiş, Kadın Müşterisinin Kızı... Kız, meşin kanapede annesini görür görmez kala kalır.)

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Annesine.)* Ne arıyorsunuz burada? Ben size demedim mi ki...

O – *(Kadın Müşterisinin Kızına.)* Heyecan yok. Dinleyiniz!

(Kadın Müşterisinin Kızı O'na döner.)

O – Anneniz diyor ki, ya kendilerine toplu para verilmeliymiş, yahut avluya çıkıp avaz avaz bağıracaklarmış. Anlıyorsunuz değil mi?

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Anlamaz mıyım efendim? Müsaade buyurun da istediği parayı kendisine ben vereyim!

O – Size devrediyorum. Münasip gördüğünüzü yapınız!

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Annesine cephedeki kapıyı gösterir.)* Anne, çabuk kalkınız! Şu kapıdan çıkın, karşınıza gelecek sağdaki kapıdan içeriye girin! Benim odam orası... Haydi, çabuk!

(Kadın Müşterisi kalkar, şaşkın ve ürkek, yürür. Cephedeki kapıdan çıkar, Kapıyı kapatır.)

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(O'na.)* Affınızı rica ederim efendim! Böyle bir sahnenin önüne geçmek için elimden geleni yaptım amma, yazık ki muvaffak olamadım.

O – Aldırmayın! Şimdi ne yapacaksınız ona?

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Paralı akıl hastanelerinden birine yatıracağım. Raporu cebimde... Ya büsbütün zıvanadan çıkar, yahut uslu uslu, orada son günlerini yaşar. Şimdi bir otomobile atlayıp gidiyorum.

O – Sizi, kendi niyet ve imkânlarınızla başbaşa bırakıyorum.

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Teşekkürler ederim efendim! Tekrar tekrar affınızı dilerim.

(O, ayakta, put gibi durur. Kadın Müşterisinin Kızı yürür, cephedeki kapıdan çıkar. O, hep aynı donuk vaziyette, sol eliyle, masanın üstündeki zile basar. Soldaki kapı açılır.

Paravananın yanında, üniformalı Hademesi... Hademesi, dimdik durur.)

O – *(Hademesine.)* Gelebilir!

HADEMESİ – Baş üstüne efendim!

(Hademesi çıkar. Telefonlardan biri çalar. O, telefonu alır, yüzü cephedeki cemekâna gelecek surette arkasını döner, telefonu açar.)

O – Anladım... *(Bir lâhza sükût.)* Satınız!.. *(Bir lâhza sükût.)* Olmaz... *(Bir lâhza sükût.)* Beklenebilir. *(Bir lâhza sükût.)* Hepsi bu kadar...

(Soldaki kapı açılır: Nazır... O, telefonu kapar, yerine koyar ve masanın iskemlesine oturur. Dirsekleri masada çenesi yumruklarının üstünde... Paravananın arkasından çıkan Nazır, son derece yılışık ve riyakâr bir muhabbet tavrıyle, O'nun elini sıkmak üzere elini uzaktan gösterip yürür.)

O – *(Kıpırdamadan.)* Oturunuz! Oturunuz! *(Nazırın uzattığı el havada kalır. Nazır geri geri gidip meşin kanapeye ilişir.)*

NAZIR – Teveccühünüzü kaybetmiş olmaktan ne çekiniyorum, bilseniz.

O – Ortada kaybedilecek bir şey yok. Emrinizi telâkki edebilir miyim?

NAZIR – Estağfurullah efendim, estağfurullah! Bu buhranlı günlerde efendimizin afiyette olup olmadıklarını anlamak istedim.

O – Başımızı kaşıyacak vaktimiz yok.

NAZIR – Anlıyorum, pek tabiî... Bizim gibi, zamana pek fazla malik olmaktan zamanı kaçırmış insanlar, büyük faaliyeti artık bir rüya farzediyor, birdenbire kavrayamıyor.

O – O kadar çok olmadı ki...

NAZIR – Ne diyorsunuz efendim, altı ay ne demek? Altı aydır, her sabah uyandığım zaman, tekrar dalıp kendimi rüyada görmeye çalışıyorum.

O – Dostum, hayat ebedî bir tek çift oyunudur. Siz büyük bir politika adamısınız, asla nefsinizden şüphe etmeğe gelmez. Yarın, herhangi bir sabah uykudan uyanıp, günün kapalı avucundaki taşları keşfetmeniz ihtimali pek büyük... Yarın herhangi bir sabah, birdenbire tekrar Nazırlık sandalyasında uyanabilirsiniz. O zaman bugünkü halinizi rüyada görmemek için uykudan korkmaya başlarsınız.

NAZIR – Zayıf ihtimal... Benim tekrar eski derecemi bulmam için, bu ufuklarda hak, hakikat, adalet, vicdan güneşinin doğması lâzım.

O – Öyleyse siz, tekrar Nazır olmaktan ümidi kesmediniz de, bu ufuklarda hak, hakikat, adalet, vicdan güneşinin doğmasından mı ümidi kestiniz!

NAZIR – Eseflerle bildireyim ki, öyle. Başınızı çevirin de şu teşkilâtsızlığa bakın! Kim kime, dum duma!..

O – Demek, sizin içinde olmadığınız teşkilât, teşkilât değil!

NAZIR – O da nesi? Yoksa yeni hükümetin lehinde misiniz?

O – Ben kimsenin ne lehindeyim, ne aleyhinde. Kendi kendimin lehinde olmaya çalışıyorum.

NAZIR – Yoksa benden daha iyisini mi buldunuz?

O – Herhalde benimle bu sözleri konuşmaya gelmediniz. Mevzuumuza girelim!

NAZIR – Azizim, teşkilâtsızlık dedim ya, hani sizin şu ihtikâr işini teşkilatlandırdığınız kadar, hükûmet kendi kendisini teşkilâtlandırabilse, oldu bitti.

O – Kötü başlangıç! Maksadınız nedir efendim?

NAZIR – Yok, yok, merak etmeyin, hiç bir şey! Herhalde sizi ürkütmeğe gelmedim. Yalnız küçük bir ricam var. Bana malettiğiniz arsayla, malzeme anbarını satmak istiyorum.

O – Tam yüz bin kazandığınız ve mülkiyetini muhafaza ettiğiniz arsanın üç binlik borcunu hâlâ ödemiş değilsiniz.

NAZIR – O zamanlar, bana bu kadar büyük bir menfaat getiren tertibinize karşı bu üç bini ödemek Karagözlüğü bana tuhaf gelmişti.

O – Ya şimdi?

NAZIR – Şimdi, itiraf edeyim ki, biraz ihtiyaç içindeyim.
O – Beş on bin verirler.
NAZIR – Fakat, yalnız anbar otuz bine mal edildi.
O – Parasını siz mi ödediniz?
NAZIR – Ne olursa olsun, kıymeti otuz binlik ya...
O – Mükemmel, mükemmel!... Pekâla, fabrika arsayı ve ambarı otuz beş bine alır.
NAZIR – Doğrusu, ulvî bir kalbe maliksiniz.
O – Hiç değil... Dün fabrikanın size mahut yüz bini temin etmekte kârı vardı, bugün de, kendi malını sizden otuz beş bine satın almakta zararı yok. Başkasına satmanızı istemezler tabiî...
NAZIR – *(Ayağa kalkar.)* Teşekkürler ederim. Siz ne derseniz deyin, bu iyiliğinizi unutmaya, insanda kapkara bir vicdan ister. *(Bir iki adım atarak.)* Hiç merak etmeyin, dost karşısındasınız, küçük birşey söylemek istiyorum: Pirinçten, yağdan, köseleden, iplikden, çuvala, ipliğe, tele, çiviye kadar her maddenin ipi elinizde diyorlar. Doğrusu, tam sizin zekânıza uygun bir başarı...
O – *(Ayağa kalkar.)* Bu vehimleri nefsinize karşı bile müdafaa etmeniz, hâlâ bir hezeyan rüyası gördüğünüze delâlet eder.
NAZIR – Fakat benim, size yalnız faydalı olmaktan, icabında emriniz altında çalışmaktan başka gayem yok.
O – Öyleyse Hususî Kâtibimi görünüz, işiniz yapılsın. Ve her sabah uykunuzu almış olarak uyunmaya bakın!..
NAZIR – Teşekkürler ederim. Hususî Kâtibinizi ne zaman göreyim?..
O – Bu haftadan sonra...
NAZIR – *(Başını hürmetle eğerek.)* Allaha ısmarladık efendim!..
O – *(Dimdik.)* Güle güle!..

(Nazır, henüz geriye dönmeden, soldaki kapıdan Hususî Kâtibi girer. Hususî Kâtibi paravananın arkasından

çıkarken, Nazır da dönmüş olur. Nazır, Hususî Kâtibi de mübalâğayla selâmlıyarak soldan çıkar. Hususî Kâtibi, selâmla hafifçe mukabele eder, efendisine doğru bir iki adım yürür.)

HUSUSİ KATİBİ – Herşey yolunda efendim! Beş numaralı kasa faaliyette... Müşteriler sessiz sessiz paralarını alıp gidiyor. Herkesin ağzında, banka dediğin işte böyle olur diye lâflar... Emrinizi müdüre bildirdim. Bütün tedbirler alındı. Herşey yolunda...

O – *(Yerine oturur.)* Artık rahata kavuşacağız demek!..

HUSUSİ KATİBİ – Hem rahata, hem de saadete kavuşacağız efendim!...

O – Saadet bende değil, Benzerimde. Elindeyse onun kadar mes'ut ol!..

HUSUSİ KATİBİ – Böyle demeyin, efendim; ne duyduğu, ne düşündüğü belli değil ki...

O – Esrar dolu bir sigaraya istediği dünyayı zahmetsizce satın alıyor ya; sen ona bak!

HUSUSİ KATİBİ – Son günlerde biraz fazla içmeye başladı. Bir gün vermesem, âdeta aklı başına gelir diye korkuyorum. İstedikçe veriyorum.

O – Sen şu zavallıyı geldiği yere göndersen, galiba daha iyi etmiş olursun!..

HUSUSİ KATİBİ – Aman efendim, hiç böyle şey olur mu? Hem, biz ona iyilik etmekten başka ne yapıyoruz? Üstü, başı, sofrası, yatağı, herşeyi mükemmel... Yepyeni bir kat yazlık elbiseyi daha dün giydirdim sırtına... Görseniz, öyle kelli felli bir hali var ki... Yalnız kravat takmaktan hoşlanmıyor.

O – Eski elbisesini ne yaptın? Herhalde bir hatıra diye saklamışsındır.

HUSUSİ KATİBİ – Şüphe mi var efendim! Odamdaki dolabın alt katında, bir bohça içinde saklı. *(Gülümsiyerek.)* Bir bankada, hiçbir vesika kaybedilemez.

(Soldaki kapı açılır. Kan ter içinde Casusu, paravananın arkasından çıkar. Casusu, hızlı hızlı, O'nun önüne gelir. Hususî Kâtibi Casusa döner.)

CASUSU – *(O'na.)* Efendimiz, efendimiz!.. Müthiş bir kaynaşma var!..

O – Ne kaynaşması?..

CASUSU – Binlerce kişi, kahrolsun ihtikâr diye bağıra bağıra, Zafer Meydanından buralara doğru akıp geliyor.

O – Bize ne bundan?.. Biz de onlarla beraber haykırabiliriz.

CASUSU – Kulaktan kulağa adınızın fısıldadığını duydum. Gençliğin elebaşları, galiba bugünkü büyük toplantıyı efendimize karşı çevirecek!..

O – *(Hususî Kâtibine.)* Ne dersiniz?..

HUSUSİ KATİBİ – Hatıra bile gelmez, efendim, ihtikâr demek, siz demek değilsiniz ya... Bağırsınlar, dursunlar. *(Casusa.)* Hiç taşkınlık var mı, camları kırılan mağazalar, basılan yazıhaneler, filân?..

CASUSU – *(Hususî Kâtibine.)* Hayır, efendim, hayır!.. Yalnız korkunç bir kaynaşma!.. *(O'na.)* Bazı mağazaların, müesseselerin önünde durup, dakikalarca, kahrolsun ihtikâr diye bağırıyorlar. Kimseye tecavüz ettikleri yok ammâ; plânla hareket ettikleri besbelli. Bazı ellerde, size ait başlıklarla dolu bir sürü gazete gördüm.

HUSUSİ KATİBİ – *(O'na.)* Polise telefonla bildirsek mi dersiniz?..

O – Asla!.. Kendimizi ihtikâr çılgınlığının hedefi diye göstermiş oluruz. Korkacak birşey yok, biraz ihtiyat kâfi. *(Casusuna.)* Sen hemen git, kalabalığın içine karış!.. Kahrolsun ihtikâr diye herkesten fazla bağır!.. Birşeyler anlamaya çalış ve koş haber ver!..

(Soldaki kapı açılır, Hademesi girer. Casusu bir kenara çekilir. Hademesi birkaç adım atıp durur.)

HADEMESİ – Müdür bey gönderdi efendim!.. Bankanın arka sokağında büyük bir kalabalık birikmiş.

O – *(Casusuna.)* Sen çabuk git!..

(Casusu yılan gibi kayıverip soldan sıvışır.)

O – *(Hademesine.)* Nasıl kalabalık?.. Bağırıp çağırıyorlar mıymış?..

HADEMESİ – Bilmiyorum efendim. Sade büyük bir kalabalık dediler.

O – *(Hademesine.)* Peki... İçeriye kimse girmesin!. *(Hademesi salondan çıkar. O, ayağa kalkar, Hususî Kâtibi, şaşkın...)*

HUSUSİ KATİBİ – Bir tehlike var mı efendim?.. İyi ki silâhım üzerimde...

O – Aptallık istemem!.. Silâhla hiçbir alâkamız yok. Ben arka sokağa bir göz atmak istiyorum. *(Avlu tarafını gösterir.)* Bankanın önü dururken arka sokakta toplanmak da ne demek ola?...

HUSUSİ KATİBİ – Kimbilir, neler dönüyor?...

O – Ben hususî dairemden arka sokağı seyredeceğim. Sen buradan ayrılma!.. Soğukkanlılığını muhafaza et, sersem!..

(O, sağduvardaki beyaz ceketini almadan yürür, sağdaki kapıyı açar, kaybolur. Hususî Kâtibi yalnız... Hususî Kâtibi, yazı masasının önüne geçip arkasını dayar. Avluda, artan mırıltılar, uğultular. Soldaki kapı açılır, paravananın arkasından, Hademesi...)

HADEMESİ – Avluya, sessiz, sedasız, bir sürü insan doluyor.

HUSUSİ KATİBİ – *(Heyecanlı.)* Bir sürü insan mı? Nasıl bir sürü insan?..

HADEMESİ – Müşterilere benzemiyorlar. Hepsi genç genç adamlar...

HUSUSİ KATİBİ – Tuhaf şey!. Kapıcılar niçin bırakmış?.

HADEMESİ – Ne yapsınlar efendim?. Kapılar ardına kadar açık banka çalışıyor.

HUSUSİ KATİBİ – Dur bakayım şunlara!..

(Hususî Kâtibi, son derece gergin, fakat ağır adımlarla soldan çıkar, arkasından Hademesi. Kapı kapanır. Bomboş oda. Dışarda gittikçe yükselen uğultu. Uzunca bir lâhza. Birdenbire avluda müthiş bir ses çınlar.)

AVLUDA BİR SES – Kahrolsun ihtikâr!.. İhtikârın merkezi işte burası!. Yerin dibine batsınlar!.. *(Müthiş bir homurtu, haykırışmalar...)*

AVLUDA HUSUSİ KATİBİNİN ÇINLAYAN SESİ – Efendiler! Burası tulumbacı koğuşu değil! Terbiyenizle dönüp gider misiniz?

AVLUDA BİR SES – Susturun şu adamı arkadaşlar!... Kırın kafasını!..

AVLUDA HUSUSİ KATİBİNİN ÇINLAYAN SESİ – Üzerime gelmeyin!.. Silâhımı kullanırım!..

(Korkunç patırtı, bağrışmalar üstüste iki el tabanca sesi... Kadınlı, erkekli kıyamet çığlıkları, kırılan camlar, devrilen eşya, cehennem gürültüsü... Tam o anda cephedeki kapı açılır... Benzeri, ayağında beyaz bir pantolon, arkasında O'nun siyah, sof ceketi, boynunda bağlanamamış bir kravat, görünür. Benzeri, iki büklüm, muztarip gözleri apaçık, elleri kravatını bağlamak ister gibi şaşkın hareketler yaparak, cehennem gürültüsü içinde, soldaki kapıya doğru yürür, paravanayı geçer, kapıyı açar, çıkar.)

AVLUDA BİR SES – İşte kaatilin efendisi!.. İhtikârın reisi!..

AVLUDA SESLER – Parçalayın, öldürün, kahrolsun!...

(Kadın çığlıkları, haykırışmalar, kırılan camlar, sürüklenen eşya gürültüsü içinde acı polis düdükleri... Soldaki cemekânlı bölme, yıkılacak gibi sallanıyor.)

P E R D E

DÖRDÜNCÜ PERDE

(İkinci perdedeki, züppe bir sayfiye muhitinde, «kübik» üslûpta bir köşkün, bahçeye açılan büyük salonu... Hiç bir değişiklik yok...)

(Vakit gece... Setin üstünde, gündüz gibi bir mehtap aydınlığı... Büyük salonda yalnız, birbirine uzak, zayıf ışıklı, iki abajur yanıyor. Tavandaki büyük avize sönük... Şemsiyenin bir kenara çekilmiş olduğu setin üstünde, hasır koltuklara oturmuş, mehtaba karşı, Karısı, Kızı, Kızının Nişanlısı ve Noteri... Salonun giriş kapısında, sol köşeye yapışık yüzyüze ve birbirine çok yakın, fısıldaşıyorlarmış gibi Oğlu ve Kadın Müşterisinin Kızı... Kadın Müşterisinin Kızı, arkasını açık kapının sol duvarına dayamış... Salonda, Oğlu ve Kadın Müşterisinin Kızına üç adım mesafede, büyük bir gramafonda bir tangonun son parçaları... Birkaç saniye içinde plâk biter ve gramafondan hışırtı sesleri gelmeye başlar. Oğlu gramafonun önüne gidip iğneyi kaldırır, makineyi durdurur. Kadın Müşterisinin Kızı da gencin arkasına gider.)

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Gramafonla meşgûl sevgilisine.)* Arkasını da çal!.. Bayılırım ben ona!...

(Oğlu, gramafonun kurma manivelâsını işletir, iğneyi, plâğın üstüne koyar. Gayet hafif ve yumuşak seslerden ibaret bir Tropika havası... Oğlu, sevgilisinin kolundan tutup settekilere bir göz atar, sonra Kızı odanın ortasına kadar çekip getirir.)

OĞLU – İçimi kurt kemiriyor.

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Hâlâ mı o kurt?...

OĞLU – Parçalanan babam mı, Benzeri mi?..

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Deli!!!

OĞLU – Biliyorum, kanun nazarında ölen babam; fakat...

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Fakat ne?..
OĞLU – Hakikatte ya Benzeri ölmüş de babam yaşıyorsa?..
KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Yaşasaydı, hiç bir haftadır görünmez miydi?..
OĞLU – Görünemezdi!..
KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Sebep?..
OĞLU – Bütün gazeteler öldüğünü yazdı. Kıyametler koptu. Gençlik mezarının başında lânet toplantıları yaptı.
KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Ne çıkar, ne çıkar?..
OĞLU – Ortalık allak bullak... Her taşın altını arıyorlar. Ucu kızgın demirle delikten fare çıkarılır gibi, her köşede bir ihtikârcı enseleniyor. Meydana nasıl çıksın?..
KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Şüpheyi bırak!.. Bütün dünyanın inandığı şeye, sen mi kaldın inanmayacak?.. *(Eliyle sette oturanları gösterir.)* Bak, herkes ne kadar rahat!. Elinden gelse babanı hortlatmaya kadar gideceksin. Hem, ölen acaba meşhur Banker mi, Benzeri mi diye başkaları şüphe edeceğine, sen kafa patlatıyorsun. Kendi elinle kendi kuyunu kazdığının farkında mısın?
OĞLU – Bu, yalnız benim içimi kemiren, yalnız senin bildiğin kurt... Elâleme karşı tavrımda en küçük bir şüphe edası var mı? Parçalandığı gün, bütün tedbirlerimizi tam bir emniyet ve imanla almadık mı?..
KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Bereket versin Notere!.. Az kaldı, az kaldı şaşalıyordun. Az kaldı, şüphe mevzuunu ortaya sen atıyordun. Bereket versin Notere, biraz da bana!..

(Noteri tam o ânda, sette oturduğu yerden kalkar, içeriye doğru yürür. Onlar konuşmalarına devam eder.)
OĞLU – Peki... Mademki, parçalanan babam, Benzeri nerede?..
KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Nerede olacak? O patırtıda sıvışmış, gitmiştir. Sırtında eski elbiseleri, Benzeri arka kapıdan çıkarken görmemişler mi?..

(Noter gramafonu durdurur. Gramafonun yanındaki elektrik düğmesini çevirerek, ortadaki büyük avizeyi yakar. Settekiler silik. Oğlu ve Kadın Müşterisinin Kızı, Notere dönerler.)

NOTERİ – *(Onlara doğru yürüyerek.)* Yedi saatlik evliler, şimdiden mi dünyadan el etek çekiyor?..

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Notere.)* Buyurun efendim!.. Tam şu dakikada büyük liyakatinizden bahsediyorduk.

NOTERİ – *(Kızın yanında durarak.)* Bizim de liyakatimiz mi olurmuş, a efendim?..

OĞLU – Liyakatiniz olmasaydı, babamın parçalandığı gün, hiç aklımız bir anda başımıza gelir miydi?..

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Hususile bir haftanın içinde, bütün veraset muamelesi bitebilir miydi?..

NOTERİ – *(Genç adama.)* Evet, bugün haftası... Bir hafta içinde bütün veraset muamelesinin bitirilmesi, öbür taraftan hâkim izniyle çabucak evlenivermiş olmanız belki adlî bir muvaffakiyettir amma, basit bir hız kabiliyetinden başka bir şey değil.

OĞLU – Ben onu demek istemedim efendim?..

NOTERİ – Ya ne demek istediniz?..

OĞLU – Hâdisenin ruhunu ve bütün delillerini tesbit ettirivermekteki iş hâkimiyetiniz. Bir an bile şaşırmadan, parçalanan adamın babam olduğunu, bütün şahitlik unsurlarıyle çerçevelettiniz. Hiçbir şey sürüncemede kalmadı.

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Kocasına.)* Kuzum, neler söylüyorsun yine sen?..

NOTERİ – *(Şeytanca.)* Anlıyorum... Çocuğun içinde bir korku var... Ya ölen babam değil de, şu mahut Benzeriyse; ya babam bir gün çıkıverir de koskoca servet elimizden giderse?.. Bu değil mi?..

OĞLU – Ne münasebet, efendim!. Babamın öldüğünü mutlak olarak biliyoruz. Fakat ne bileyim ben, sürüncemeler,

hüviyet tesbitleri, filân?.. Kılı kırk yaran muamele softalığı malûm ya...

NOTERİ – *(Bir hukuk âlimi tavrıyle.)* İşin içinde bir düşmanımız olsaydı, belki şu mahut Benzer hikayesiyle bize bir oyun oynamıya kalkabilirdi. Şükürler olsun ki herkes dost; sizin benim dostum, benim de sizin dostunuz olmam gibi herkes dost... Ayrıca şükürler olsun ki, şu Benzer hikayesi, bütün memleketin ağzına düşmedi. Hususî Kâtibi, doğrusu bu işi bir sene, mükemmel idare etti.

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Aldığı tedbirlere her gün ben de hayret ederdim.

NOTERİ – Hem efendim, Benzerini dünya duymuş, görmüş de olsa ne çıkar?.. Kimin aklına ne gelir? Hâdise günü Hususî Kâtip avluya çıkıyor, nümayişçilere hakaret ediyor, üstüne yürüyor, iki el silâh atıp bir genci öldürüyor, onu parçalayıveriyorlar. Peşinden kapı açılıyor, sırtından her zamanki siyah iş ceketi, meşhur Banker, ihtikârcıların büyük nâzımı, boy gösteriyor. Gayet tabiî olarak, onu da bir atılışta parça parça ediyorlar. Nümayişçilerden başka kimse, onun yüzünü bile görmemiştir. Parçalandıktan sonra da delik deşik yüzü, ölenin ancak O olduğunu isbat edebilecek kadar belli. Ceplerinde kasalarının anahtarları, cüzdanı, hususî evrakı... Artık mesele kalır mı? Zabıta hemen raporunu veriyor, aynı gün ölüyü gömme müsaadesini çıkartıyoruz ve saire... *(İkisinin ortasına girip omuzlarından tutar.)* İyi ki, o gün bankanın mahzen katında çalışıyordum. Hâdiseye hemen el atabildim, bütün bu kanunî sebepleri bir anda neticelendiriverdim.

OĞLU – Aceledeki sebep?.. Yoksa sizin de mi içinizden bir şüphe geçti?..

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Kocasına.)* Sen azizim, hasta mısın yoksa?..

OĞLU – *(Karısına.)* Sapasağlam olduğuma inanabilirsin!..

NOTERİ – *(Genç adama.)* Ölen babanızdı. Bundan şüphe edebilmek için gerçekten hasta olmak lâzım. Ben niçin acele ettim, hepinizi derleyip topladım, aynı hedefe koşturdum, biliyor musunuz; sadece haşmetli milyonların arkasında, resmî ve hususî, ne cepheden olursa olsun, herhangi bir tertibe yarıyacak zaman payı geçmeden veraset işiniz tamamlansın diye. Bütün kanunî nimetler, kar gibi üzerinize yağarken, hâdisenin sisi içinde hemen bir işi neticeye bağlamak, bir muamele dehâsıdır. Buna, sizin gibi bu senenin hukuk mezunları akıl erdiremez.

OĞLU – Çok haklısınız.

NOTERİ – Farzedin ki, o ân için ben, ölenin babanız olup olmadığı üzerinde hiç düşünmedim; fakat ben başka birşeyden korktum.

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Neden korktunuz?..

NOTERİ – Hükûmetin, bir kulp bulup, paraya el koyması ihtimalinden...

OĞLU – Amma da yaptınız!.

NOTERİ– Elbette ya, elbette! Neyse, korktuğumuza uğramadık; kanun babanızın ölümünü tasdik etti, herşeyi de mirasçılara teslim etti.

(Noteri, kahkahalarla gülerek ellerini, genç adamla kadının omuzlarından çeker. O anda settekiler kalkıp içeriye doğru yürümeye başlar.)

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Notere.)* Ne gülüyorsunuz kuzum?..

NOTERİ – Mahut Benzer hikayesini bilenlerden birisi, belki en ehemmiyetlisi hatırıma geldi de...

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Telâşla.)* Kimmiş o?..

NOTERİ – Casusu, casusu!..

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Rahatlıyarak.)* O şimdi bizim emrimizde..

NOTERİ – Tabiî sizin emrinizde olacak. Başka türlü olmasına ihtimal var mı? *(Karısı, Kızı ve Kızının Nişanlısı meclise*

katılırlar.)

KARISI – *(Oğlunu gösterir.)* Oğlum, çam üstüne çam devirmeğe başladı. Şimdi de Casusa yeni bir vazife verdi.

NOTERİ – Ne gibi vazife?..

KARISI – Casusu, gürültü içinde sıvışan mahut serseriyi bulmaya memur etti, bizimkinin Benzerini...

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Notere.)* Annemin yerden göğe kadar hakkı var. Öyle büyük bir çam ki doğrusu... Sanki bulunup da ne olacak?.. Bırakın, cehennemin dibine kadar gitsin!.. Artık unutalım şu masalı!.. İşimiz gücümüz kalmadı da, hikâyeyi biz mi hatırlatacağız herkese?..

OĞLU – *(Annesine ve Karısına.)* Ukalâlığın lüzumu yok! Benim işim bu!.. Ben bu işi, ne sizin, ne kanunun ne de şunun bunun namına veya hesabına yapıyorum. Babam öldü, parası paylaşıldı, bitti. Fakat benim, babamın Benzerini görmeğe ihtiyacım var. Bir kere göreyim, ondan sonra defolsun, gitsin!..

KIZI – Sebep ne ağabeyciğim?..

OĞLU – Onu ben bilirim. Sen, yarın alacağın kotrayı düşün!..

NOTERİ – *(O'nun oğluna.)* Kapatın efendim şu davayı!.. Yoksa gerçekten, yoksa gerçekten sizin aklınız yerinde mi, değil mi; asıl benim, benim bu şüpheye düşmem lâzım.

OĞLU – Doğru!.. Babamın düsturunu unutmamalıyım. Parayı anlamalı, hesabı bilmeli, zaaflardan kurtulmalıyım. Ben şu anda, babamın ölçüsüne göre bir ruh zaafı içinde değilim de, bir şuur sıkıntısı içindeyim. Kıvranıyorum.

KIZININ NİŞANLISI – Asıl babanızın iş ve para hakkındaki düsturunu hatırlasanıza: Bir işin bütün değeri, ancak getireceği para sayısile ölçülür; gerisi ahmaklıktır.

NOTERİ – *(O'nun Oğluna.)* Demek ki bir teşebbüsün değeri, temsil ettiği paraya göre... Temsil ettiğiniz parayı biliyorsunuz ya. *(Soldaki kapı açılır, üniformasız, yakası kapalı beyaz ceketli, Hademesi gelir. Hademesi gümüş bir tepsi içnde O'nun Oğluna bir zarf uzatır.)*

HADEMESİ – Bankaya dün bırakmışlar efendim, şimdi getirdiler.

(Oğlu zarfı yırtıp içindekini çıkarır, bir hamlede okur.)

OĞLU – *(Hademesine.)* Peki... Bir daha geciktirmesinler!.

HADEMESİ – Başüstüne efendim!.. *(Hademesi geldiği yerden çıkar.)*

KARISI – *(Oğluna.)* Neymiş o?..

OĞLU – Bilin bakalım!..

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Sabık Nazır hazretleri olmasın?

OĞLU – Onun sırasını daha bu sabah savdık.

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Öyleyse anneme dair bir haberdir.

OĞLU – Tımarhane gardiyanlarından rapor beklemiyorum.

NOTERİ – Ben buldum efendim!.. Casusun günlük raporu olacak!.

OĞLU – *(Elinde mektup.)* Yaşasın aziz Noterimiz!.. Tâ kendisi!..

KARISI – *(Heyecanlı.)* Ne diyor?..

OĞLU – Hava... Dün ikindi vaktine kadar hiçbir araştırmadan netice çıkmamış.

(Herkes, arkası büyük giriş kapısına doğru, genç adama bakıyor. Yalnız Kızı, hafifçe sol yanına dönük, tırnaklarına bakmakta. Oğlu, karşısında, sol tarafa yakın bir kavis üzerinde duranlara, sol yanını vermiş.)

OĞLU – *(Mektubu gözlerine yaklaştırır.)* Bakın ne diyor? Bütün şehirde, belki de bütün dünyada, babanızın Benzeri diye bir adam kalmadı.

(Setin üzerinde, Benzerinin ilk kılığı içinde, O... O, Oğlunun gözleri, bir ân mektupta dinlenirken, giriş kapısından içeriye dalmak üzere... Müthiş bir adam çığlığı... Kızının feryadı... Herkes döner, dehşet içinde,

O'nu görür. Mektup, Oğlunun, yana sarkan elinde buruşur, ezilir, yere düşer.)

O – *(Giriş kapısının üstünde.)* Ben geldim, çocuklar!.

(Herkes ayrı ve hususî tavırlarla, kendisini çarpan yıldırımı belirtir. Karısı, bir adım atıp bir koltuğa çöker; Kızı, annesinin arkasına geçer. Erkekler ve Kadın Müşterisinin Kızı kaskatı... Oğlu, düşecek gibi, ileriye uzanmış; O, uzun uzun bu hali seyreder.)

O – *(Sesinde korku, tedbir, rica, ızdırap, şüphe dolu bir ahenk.)* Yoksa beni öldü mü sandınız? Hususî Kâtibimden sonra Benzerimi parçaladıklarını anlamadınız mı? Ah, şu Hususî Kâtibim; niçin attı o kurşunları? On iki yaşından beri büyüttüğüm, her gün ders verdiğim adam, aldığı terbiyenin tam da tersine hareket etti.

(Karısı, elleriyle yüzünü kapar, Kızı, çenesine göğsüne bastırmış, düşünmekte... Kadın Müşterisinin Kızı, kocasının yanıbaşında, çatık suratıyle vaziyete hâkim olmaya çalışıyor. Noteri ve Kızının Nişanlısı, ahmak bir hayrete gömülü... Oğlu, ıztıraplı bir şaşkınlık içinde, iki adım atıp ilerler, en öne geçer, durur. Karısı da onu takip eder ve omuzbaşında durur.)

O – *(Oğluna doğru yalnız bir adım atıp herkese.)* Aranızda işi bilen sahiden yok galiba. Bankanın arka sokağındaki mahşeri görünce, kaçmak imkânı olmadığını anladım. Ölüm değil amma, herhangi bir kötü tezahüre, ağır harekete karşı, nümayişçilere mankenimi göstermek lâzımdı. Her zaman üstümde taşıdığım siyah iş ceketini sırtına geçirip Benzerimi öne sürerken, patavatsız silâh patlayıverdi. Hiç bir şeyden haberi olmayan benzerim, kıyametin uğultusuna tutulmuş, avluya doğru sürüklendi gitti. Parçalanacağını kestirebilir miydim? Sahiden bu dünyada kestirilmesi imkânsız şeyler de oluyormuş!

(O, etrafındaki afallama manzarasını, unsur unsur, vahşet dolu gözlerle tartarak bir iki adım daha atar.)

O – *(Yeni bir dehşet ahengiyle.)* Ne bu haliniz? Haydi, yaklaşsanıza bana! Kocanızın, babanızın, efendinizin, dostunuzun elinden, yüzünden öpsenize! Ben geldim! Hâlâ anlamıyor musunuz?.. Benzerimin, bankada bir dolap içindeki eski püskülerini giydim. *(Başındaki şapka lâşesini gösterir.)* Yağlı şapkasını başıma sımsıkı geçirdim. Arka kapıdan güç belâ sokağı boylıyabildim. Ve bir hafta, ortaya çıkabileceğim günü bekliyerek, bir fare deliğinde saklandım. Yoksa hâlâ mı anlamıyorsunuz?

(Herkes bitik... Kadın Müşterisinin Kızı, omuzunda durduğu kocasının eteğini çeker. Genç adam dönüp karısına bakar. Karısı dimdik ve kat'i... Oğlu, başını Babasına çevirir.)

O – *(Oğluna.)* Oğlum! Bir kelime söylesene!

OĞLU – Babamın ağzından, bir kere bile «Oğlum» sözünü duymadım.

O – Ben senin baban değil miyim?

OĞLU – Hayır! Benim babam öldü.

O – *(Gözleri bir çift cinnet halkası.)* Ya ben kimim?

OĞLU – Kim olursan ol! Belki de babamın Benzeresin?

O – Hiç olmazsa, babana benzediğimi olsun tasdik edebildin. *(Çılgınca, bir kendisine, bir Oğluna bakan insanlar.)* Benzerim bana benziyor muydu? Beyni mıncık mıncık bir esrar çirişine dönmüş adam mıyım ben? Ben o ağzından kelime çıkmayan bitmiş, ezilmiş, kavrulmuş, her şeyini kaybetmiş adam mıyım? *(Karısına.)* Sen söyle! Yirmi dokuz yıllık kocanı tanımadın mı?

KARISI – *(Ayağa kalkar, muvazenesini bulmaya çalışır.)* Benim yirmi dokuz yıllık kocam öldü.

O – *(Kızına.)* Ya sen ne diyorsun Kızım?

KIZI – Babamı bankada parçaladılar. Benzerini arka kapıdan sıvışırken görmüşler.

O – *(Kızının Nişanlısına.)* Sen, sen, uğrumda hayatını feda edeceğini bana bin kere söyleyen çocuk?

KIZININ NİŞANLISI – *(Korkak.)* Kayınbabamı bir hafta evvel toprağa emanet ettik.

O – *(Oğluna.)* Herkes bu zehiri senden paylaştı oğlum! Sana da, zemzem gibi sarıldığın zehiri *(Kadın Müşterisinin Kızını işaret ederek)* işte bu yılan verdi. *(Kadın Müşterisinin Kızına.)* Söyle, seni bankasına alan, borçtan kurtaran, elmasa, altına boğan, sana Oğlunu büyülemek fırsatını veren efendin ben değil miyim?..

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Etrafındakileri gösterir.)* Şükret ki bu zavallıların yerinde bulunmuyorum. Yoksa çoktan lâyık olduğun muameleye kavuşmuştun. Sana verilecek cevap, eve bir polis davet etmek, işte o kadar... Komedyanı onlarla oyna, benimle değil...

(Korkunç bir sessizlik ve hareketsizlik... Herkes büsbütün ezgin ve kaskatı... O, gözleri bir yaş perdesiyle sisli, başı titreyerek, bir şuna, bir buna bakıyor.)

O – *(Herkese, yavaş yavaş , tane tane, fakat öldürücü bir sesle.)* Yarın, aileme karşı hüviyetimi, hükûmet vasıtasıyle tesbit ettirdikten sonra, hepinizle teker teker, rahat rahat, güzel güzel konuşacağım. Merak edecek hiç bir şey yok, teker teker, rahat rahat, güzel güzel dertleşeceğiz. Başınıza gelecekleri, size Noterim, *(Noterine döner)* hukuk ölçülerinin bu yaman mümessili şimdiden söyleyebilir. *(Noterine.)* Noterim ve dostum sıfatıyle söyleyiniz, bu evin efendisi ben...

NOTERİ – *(O'nun lafını keserek bir adım atar.)* Bu evin efendisi, kanun nazarında ölmüş, gömülmüş, bütün serveti de varisler arasında paylaşılmıştır. Vicdan ve hakikat nazarında da böyle... Sizin kim olduğunuzu

bilmiyorum. Bir benzer hikâyesi duydum, belki osunuz, belki de başka birisi... Bizim gibi kaskatı şekil adamlarının böyle hikâyelerle uğraşmaya imkânı yoktur. Bizi tedbir almaya zorlamadan, buradan çekilip gitmenizi tavsiye ederim.

O – *(Noterine.)* Bir senet tasdik eder gibi, bir kelimenizle beni tesbit ve tasdik edebilirsiniz. Yapmıyorsunuz. Çünkü kazanacağınız para sizce, nihayet basit bir tasdik ücretinden başka birşey olamaz. Şimdi Oğlum, yarın size, *(Herkesi gösterir.)* bütün mirasçıların da kabuliyle birkaç yüzbin verecektir. Şu dakikada, pazarlıkla, benden daha fazlasını koparabilirdiniz amma, artık dönemezsiniz değil mi; ok bir kere yaydan çıktı. *(Çoluğuna çocuğuna döner, bir lâhza durarak.)* Kırk yıl meşk etseydiniz, birinizin ilhamına, hepiniz birden bu kadar ustalıkla sahip çıkamazdınız. Sizin, teker teker, beni tanıdığınız kadar, kimse aynada kendisini tanıyamaz. Fakat işler punduna gelmişken, hiç zaaf göstermek size yakışır mı?.. Parayı anlamak, hesabı bilmek ve zaaflardan kurtulmak... Bu terbiyeyi benden almadınız mı?.. *(Sesi perde perde yırtılır.)* Paramı almak için beni öldürüyorsunuz. Diri diri gömüyorsunuz. Diri diri gömülen birkaç saat sonra ölür; bir parça kuru ekmeğe ve birkaç nefeslik havaya mahsus bir delik bırakarak, beni ömrüm oldukça mezarda oturmaya mahkûm ediyorsunuz. Parayı, kanunu ve insanı tanıyorum. Para sizde, kanun da emrinizde, artık size hangi insan baş kaldırabilir.? Muvaffak da olabilirsiniz, ömrüm oldukça beni, bir parça kuru ekmeğe ve bir kaç nefeslik havaya mahsus bir delik bırakarak, mezarda oturtabilirsiniz.

(Herkes, mukavemet edilmez bir cazibeye tutulmuş gibi, iradesiz ve aksülâmelsiz, O'nu dinlemekte... O, susar. Başı titriyor. Noteri birkaç adım atar, elini O'nun omuzuna koyar.)

NOTERİ – *(Yalancı bir tatlılık sesiyle.)* Azizim!.. Sizi dinlemek lûtfunu gösterenler, büyüklerinin hatırasına saygı duydukları için, ancak O'na Benzerliğiniz yüzünden bu acıya katlanıyor. Fakat iddianızda ısrar ederseniz, zarardan başka kazanabileceğiniz hiç bir şey düşünelemez... Bütün banka, size memur edilen hademeler, evinde yatıp kalktığınız kadın ve bütün ev halkı, sizin O değil, ancak Benzeri olduğunuza şahitlik etmeğe hazırdır. Zaten kanun öleni tesbit etmiş, miras muamelesini nihayete erdirmiştir. Mirasçılar, dörtte bir haklarını, paranın üstündeki ihtikâr lekesini silmek için hayır teşekküllerine teberrû bile ettiler. Herşey oldu, bitti.

O – *(Noterine bakmadan.)* Ne diyorsunuz? Demek vicdan vergisine varıncaya kadar her muamele bitti. Niçin gazeteler yazmadı bunu?..

NOTERİ – Orası size ait değil. *(Mirasçıları gösterir.)* Şimdi bu hak sahipleri, büyüklerinin hatırasına saygı duydukları için, ancak O'na Benzerliğiniz yüzünden size birkaç para versinler de çıkıp gidin!.. Bir daha da yollarında görünmeyin!.. Eski hayatınızı bulmaya bakın!.. Eğer sözümü dinlemezseniz, hemen şimdi polise haber vermeğe mecbur kalacağım.

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Noterimizin sözlerini, kelimesi kelimesine, paylaşıyoruz.

OĞLU – *(Karısına.)* Karıcığım! Sen kes!... Noterimiz herşeyi yoluna koyuyor.

O – *(Şaşkın şaşkın Oğluna.)* Nihayet karın da mı oldu?.. Bakın size, ölüm muamelem hangi noktaya kadar ikmal edilmiş?..

NOTERİ – *(O'na.)* Dediklerimi iyice anladınız mı?...

O – *(Noterine.)* Bir noktasını anlıyamadım. Bütün banka, hademeler, herkes, benim O olmadığıma, ancak Benzeri olduğuma şahitlik eder mi dediniz?

NOTERİ – Evet!..

(Kadın Müşterisinin Kızı, kaplan gibi atılıp duvardaki zile basar... Sonra zilin yanıbaşında, herkese döner.)

O – *(Herkese.)* Siz benim, O olmadığıma, ancak Benzeri olduğuma şahitlik etttikten sonra... Başkalarına ne düşer?..

(Soldaki kapı açılır, Hademesi girer, manzarayı görür, dehşetle olduğu yere mıhlanır. Herkes Hademeye bakıyor.)

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(Yüksek sesle Hademesine.)* Söyle, bu adam kimdir?..

HADEMESİ – *(Apışıp, kalmış.)* Efendimizin Benzeri...

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Peki, git!..

(Hademesi, çarpılmış gibi döner, soldan çıkar, kapıyı hafifçe aralık bırakır.)

O – *(Etrafındakilere yalvarıcı gözler atarak.)* Madem ki, büyüğünüzün hatırasına saygı duyduğunuz için, ancak O'na benzerliğim yüzünden bana tahammül ediyorsunuz, sizden rica ederim, üç dakika daha dişinizi sıkın; ondan sonra ben, kendi kendime gideceğim. *(Karısına döner.)* Siz efendim, ölenin karısıydınız değil mi, buna kanun inandığı kadar siz de inanıyorsunuz, değil mi?

KARISI – *(Tekrar koltuğuna çöker.)* Galiba demindenberi bir delinin karşısındayız!..

O – *(Karısına.)* Bana, kocanızken de, bu odada, oğlunuzla beraber deli demiştiniz. Neyse efendim, kocanızın hatırası uğrunda, bir saniyecik beni dinleyiniz!.. Bundan yirmi sekiz yıl evvel *(Oğlunu gösterir.)* Sizin şu çocuğa gebe kaldığınız anlaşılınca kocanızla aranızda bir çekişme olmuştu. Kocanız o zaman, henüz zengin değildi. İşlerini kıvamına getirmek için, ter yerine kan döküyordu. Henüz çocuk mocuk istemiyordu. Size «ne yaparsan yap, başıma şimdilik çocuk derdi çıkarma» dedi. Siz de her kadın gibi,

kocanızı yalnız çocukla tutabileceğinizi sandığınız için, kenar mahallelerden birinde, tek başınıza oturduğunuz ahşap bir evde, sahnelerin en çirkinini tertip ettiniz. Hem kendinizi, hem çocuğunuzu öldürmek için, gûya zehir içtiniz. Akşam, kocanız eve döndüğü zaman sizi yatakta çırpınırken, mahalleyi de başucunuzda döğünürken gördü. Hakikatte ne zehir vardı, ne de çırpınma... İlk büyük yalanınızı söylüyordunuz. Kocanız herkesi dağıttı, doktor getirdi, ilâç buldu, zehirlenmenizin önüne geçti ve çocuğun doğmasına izin verdi. Yani kocanız, yalanınıza inanmış göründü. Siz onu öptünüz ve harfi harfine, «annem, babam, çocuğum, hayatım, kâinatım bir tarafa, kocam bir tarafa...» dediniz. Söyleyin efendim, bu hadiseyi sizinle kocanızdan başka bilen var mı?.

KARISI – *(Dehşet içinde.)* Ne demek bunlar?..

O – Şu demek ki, eğer ben sizin kocanız olmasaydım, bu hâdiseyi bilir miydim?..

OĞLU – *(Atılarak.)* Hiç bir şey isbat etmez, anlattıklarınız hiç bir şey isbat etmez. Bizi artık daha fazla üzmemeğe bakın!..

O – *(Oğluna.)* Delikanlı!.. Bundan tam dört sene evvel bir gece, yatak odasında, annenin para çantasından cebine yüzlük bir kâğıt atarken, baban seni birdenbire yakalayıverdi. Ayaklarına kapandın, baban sana ihtiyacının birkaç mislini ödedi. Üstelik hiç kimseye birşey söylemeyeceğine dair de söz verdi. Sana yalnız, aptallıktan kaçınmanı tavsiye etti. O gündenberi bunu kimseye söylemeyen baban, ben değil miyim?..

OĞLU – *(Haykırır.)* Yalan söylüyorsun!.. Benim babam öldü!..

(Oğlu, O'nun üzerine atılacakmış gibi bir hareket yapar; Noteri, çocuğu bileğinden sımsıkı tutar. O, sükûnetle kızına döner.)

O – *(Kızına, kesik, kesik.)* Beş sene evvel, bu akşamki gibi mehtaplı bir gecede, deniz kenarında, dizine yatarak,

hıçkıra hıçkıra *(Kızının Nişanlısını gösterir.)* Bu adamdan evvelki günahını, kaybolmuş kızlığını itiraf ettiğin baban?..

KIZI – *(Haykırır.)* Bu adamı susturunuz!.. Bizim babamız öldü!..

O – *(Kadın Müşterisinin Kızına.)* Artık size, bir gün evinizde, sanki yanlışlıkla çırçıplak karşıma çıkıp zayıf taraflarımı nasıl aradığınızı; *(Noterine)* ve size, hâkimliğiniz zamanında, ikimizin de züğürtlük devrinde, otuz binlik bir rüşveti vasıtamla alıp üçte birini bana nasıl lûtfettiğinizi anlatmaya lüzûm var mı?.. *(Kızının Nişanlısına.)* Bu genç adam da isterse, yanıp tutuştuğu kızın babası ben olduğuma dair, ona, aramızda bir hâdisenin vesikasını vereyim!.. Saraya mensup asil babanızın nişanlarını mezada çıkardığınız kumarhanede, beni birdenbire karşınızda görünce ne yapmıştınız?..

(Kızının Nişanlısı mosmor kesilir, yüzü acı takallûslarla dolar, bir masanın yanındaki iskemleye çöküp başını masaya dayar ve hıçkırıklarla sarsılmaya başlar. Herkes, ne yapacağını bilmeyen cehennemî bir şaşkınlık içinde, kıskıvrak bağlı...)

O – *(Herkese.)* Aranızda, ağlamak istidadında bir adam da varmış; o da yabancının birisi!.. *(Sağa sola döner.)* Size, artık beni tanımamazlıktan gelmeyecek bir hale düşmeniz için tatlı hatıralar anlatmak isterdim; ne yapayım ki, bu soydan tek hatıramız yok. Büyüğünüz, ömründe bir kere bile hissî olamadı.

(Herkes, birer mumya halinde, hareketsiz ve iradesiz... Kadın Müşterisinin Kızı birdenbire doğrulur, bir iki adım atar, etrafa teker teker hitap eder.)

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Ne oluyorsunuz?.. Birdenbire büyülendiniz mi yoksa?.. Görmüyor musunuz, dünyanın en usta sahtekârı karşısındasınız!.. Bu sahtekârın,

elinizdekini, avucunuzdakini silip süpürmesine müsaade edecek misiniz? *(Ağlıyan Nişanlıya.)* Hey, kadından zayıf adam, kaldır başını!.. *(Nişanlının başını kaldırdığını gördükten sonra Kocasına.)* Hani senin baban ölmüştü, şimdi bu yalancı babayı kabul edecek misiniz... *(Notere.)* Ya siz, Noterimiz, kanunî vaziyetimizin keskin dili değil misiniz, niçin susuyorsunuz; deminki hükmünüzden sonra, bu sahtekârı hemen niçin polise teslim etmiyorsunuz?..

NOTERİ – *(İlerler.)* Kendimizi kaybetmeyelim efendim!.. Soğukkanlılığımızı bozmaya hiçbir sebep yok. Hiçbir sahtekârlık, hakikatin yüzünü boyayamaz. Sahtekârı kendi haline bırakalım, cezasını kendi kendisine versin! *(O'nun Karısına bakarak.)* Şimdi hepiniz söyleyin, bu adamla en küçük bir ilişiğiniz var mı?..

KARISI – Benim kocam öldü!.. *(Bir lâhza durak. Noteri O'nun Oğluna bakar.)*

OĞLU – Babam öldü!.. *(Bir lâhza durak... Noteri O'nun Kızına bakar.)*

KIZI – Babamı parçaladılar!..

NOTERİ – *(O'na.)* Şimdi ben de ölenin otuz yıllık dostu ve adamı sıfatıyle söylüyorum ki, vicdanımız, sizin O olmadığınız hakkında, en küçük bir şüphe bile taşımıyor. Böyle olunca...

(Soldaki aralık kapıdan, evin büyük köpeği çıkar, köpek doğru O'na koşar, üstüne atılır, taşkın bir hasret edasıyle efendisine sarılır. O, elini köpeğin başına koyar.)

O – *(Herkese.)* Demek bu evin efendisini, bundan başka kabul edecek kimse yok!..

(Herkes yeni baştan, donar, uzunca bir lâhza... Bahçe tarafından, hızlı adımlarla Casusu gelir. O, köpeği sol

eliyle tasmasından tutar. Herkes, Casusua bakar. Casusu, kolunda mahut çantası, kapının yanında durur.)

CASUSU – *(O'nun Oğluna.)* Herşeyi biliyorum efendimiz! Babanızın Benzerini dün akşam ele geçirdim. Bu dakikaya kadar da, belli etmeden peşindeydim. Bahçeye beraber girdik. Ben hemen kendimi göstermedim, bir müddet vaziyete uzaktan kulak vereyim dedim. *(O'nu gösterir.)* Bu adam babanızın benzeridir; anlattığı hatıralar da, babanızın küçük bir cep defteri içindeki hususî kayıtları...

OĞLU – Babamın cep defteri mi? Bu adam babamın defterini mi çalmış?..

CASUSU – Öyle olacak efendim! Dün bu adam, bir balıkçı kahvesinde, saatlerce bu defteri okudu, durdu. Defter, ceketinin sağcebinde...

OĞLU – *(Casusa sol tarafı gösterir.)* Pek âlâ! Siz içerideki odada emirlerimizi bekleyiniz!

(Casusu sol tarafa yürür, çıkar ve kapıyı kapar. Herkes, felç içinde. O, dudağında bir ölüm tebessümü, Oğluna bakıyor.)

OĞLU – *(O'na.)* Defteri veriniz!..

O – *(Ceketinin sağcebinden küçük bir defter çıkarıp uzatır.)* Buyurun!..

OĞLU – *(Defteri alır.)* Şimdi her şey aydınlanıyor. Nerede buldunuz babamın defterini?..

O – Babanız, babanızken, hiç böyle şeyler için defter tuttu mu? Onu birkaç gün evvel, kendi elimle doldurdum.

OĞLU – Artık bizce herşey belli oldu. Polise mi teslim edilmek istersiniz, buradan güzel güzel gitmeyi mi tercih edersiniz?.

O – Casus diye tiksindiğiniz adam, size tesellinizi getirdi; fakat birşeyi keşfedemedi. *(Aynı cebinden kocaman bir pırlanta yüzük çıkarır.)* Ya babanızın, parmağından hiç çıkarmadığı bu pırlanta yüzük? Bunu da mı çaldım?

(Oğlu yüzüğü alıp bakar. Noteri ve Kadın Müşterisinin Kızı da sokulup yüzüğe eğilirler.)

OĞLU – *(O'na.)* Evet, babamın yüzüğü!

O – On beş kırat pırlanta... Hatıralar gibi küf tutmaz, inkâr kabul etmez.

NOTERİ – *(O'nun Oğluna.)* Yüzüğü alıkoyunuz!

OĞLU – *(O'na.)* Sizi hemen polise teslim edip, suçunuza bir de hırsızlık ilave ettirebilirdim. Fakat bunu yapmayacağım. Bir sene yanında kaldığınız için, yüzüğü size babamın hediye ettiğini farzedeceğim ve onu sizden satın alacağım. Yüzük on beş bin kıymetindedir. Bu parayla , on, yirmi sene rahat rahat yaşayabilirsiniz. Beni bir dakika bekleyiniz!..

(Oğlu hızla yürüyüp sağdan çıkar. O, sol eliyle köpeği tasmasından tutmuş, put gibi hareketsiz...)

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – *(O'na.)* Eğer bu memleketten çıkıp gitmek isterseniz, size ayrıca kolaylıklar gösterebiliriz!..

NOTERİ – *(O'na.)* Elverir ki, ahlâka ve doğru yola dönünüz!..

O – *(Kimsenin yüzüne bakmadan.)* Ahlâka mı dönmek? Ahlâka dönmekten başka çare bırakan var mı bana? Ahlâka dönüyorum. Dünyanızı ahlâksızlıkta o kadar ileriye götürdüm ki, nihayet beni, anamdan doğduğum günün çıplaklığına iade edip ahlâkla başbaşa bıraktınız. Ahlâka dönüyorum, siz döndürüyorsunuz; siz ne kadar ahlâksızsınız!..

KADIN MÜŞTERİSİNİN KIZI – Kesin artık sesinizi!

O – *(Hep aynı tavırla.)* Kendi kendime her zaman derdim ki «sen bu kadar ahlâk düşmanlığı yaptığın halde, sakın tohumunun merkezinde gizli bir ahlâk cevheri taşıyan biçare şaşkın olmayasın?» Ben sakın, gizli bir ahlâk tohumunun üstünde, kocaman bir ahlâksızlık ağacı yetiştirmiş biçare şaşkın olmayayım? Ve işte, benden

kopan çekirdekler, hem tohumlarını, hem de ağaçlarını kapkara bir ahlâksızlık ahengi içinde yetiştirip beni kuruttu, gizli tohumuna döndürdü.

(Soldaki kapı açılır. Oğlu, elinde bir demet para, görünür. Kimsede ne bir ses, ne bir hareket... O hep aynı halde... Oğlu eşikte bir an durur.)

O – Ahlâka dönüyorum! Tohumumla ağacım arasındaki tezadı barıştıramadım amma, kendi öz çekirdeklerime kadar, ahenk içindeki dünyayı, tezadsız dünyanızı ne güzel belli ettim!

(Oğlu hızla yürür, babasının önünde durur, paraları uzatır.)

OĞLU – Buyurunuz!

O – *(Oğluna bakıp.)* Teşekkür ederim.

(O, kocaman para demetini sağeliyle alıp ceketinin sağcebine yerleştirir; sol elinde, tasmasından tuttuğu köpek, döner, bahçeye doğru ağır ağır yürümeye başlar. Herkes iki büklüm, arkasından bakıyor. Yalnız Kadın Müşterisinin Kızında hareket... Kadın Müşterisinin Kızı, ayaklarının ucuna basarak sol tarafa çekilir, gramafonun yanında durur ve O'nu seyredenlere bakar. O, köpekle beraber, bahçeye iner, kaybolur. Herkes aynı donmuş vaziyette... Birden Kadın Müşterisinin Kızı gramafona atılır, asabî hareketlerle gramafonu işletir, iğneyi hazır plâkın üstüne koyar, sonra gramafona dayanır, herkese şöyle bir bakar. Dağılan nağmeler... Herkes, ağır hareketlerle başlarını çevirip gözlerini genç kadına mıhlar. Musiki...)

P E R D E

BEŞİNCİ PERDE

(Bütün hususiyetleriyle bir esrar kahvesi... Sağda, köşede, birkaç merdivenle kahveye inilen bir kapı... Cephe duvarında, iki üç bodrum penceresi... Cephede sol tarafa yakın, kahve ocağı... Tahta peykeler, birkaç tahta masa ve her masada bir iki tahta iskemle...)

(Kahve sahibi Dayı, ocak başında, esrar kabağını hazırlamakla meşgul... Masalara, peykelere dağılmış, hepsi sağplânda üç adam; Katil, Hırsız, İşsiz... O ön tarafta, bütün bunlara uzakça bir noktada, ayakta, yanıbaşındaki Yankesicinin göstermiş olduğu altın saati, gözlerine bir yaklaştırarak, bir uzaklaştırarak muayene ediyor. Katil, Hırsız ve işsiz O'na bakıyor.)

O – *(Saati evirip çevirdikten sonra yankesiciye.)* Bu altın saat ne mi eder dedin? Elli kere zina parası eder. Eğer orospu gizli soydansa bir kere zina parası...

(O, saati Yankesiciye uzatır. Yankesici saati, afallamış bir tavırla alır, geri geri gidip, Hırsızla İşsiz arasında bir yere çöker. O ayakta ve kendisine bakanlara karşı...)

O – Bir zina parasına on okka ekmek alıyoruz, yahut on okka ekmek parasını bir zinaya ödüyoruz. Para hangisinin değeri, has ekmeğin mi, halis zinanın mı? *(Bir anlık durak... Dehşet...)*

O – Koyunun bembeyaz sütü de birkaç mangıra, yalancı şahidin kapkara gündeliği de... Bu maddeleri birbirine para mı karıştırdı, paranın kepçesinde biz mi karıştırdık? Amma bir kere karıştırdık, bir daha da ayıklanır sanmayın!..

(O, orta yerde, tek başına duran masasına doğru bir adım atar, masaya oturur, iki eliyle masanın iki yanından

kavrar, tuhaf bir eda içinde gözlerini tavana diker. Katil, Hırsız, Yankesici ve İşsizde korkunç bir hayret cezbesi...)

O – *(Sanki kendi kendine söyleniyor.)* Bu böyleeee!.. Allah, bütün ihtiyaçlarımızı melekleri vasıtasıyle yerine getirmedikçe, para bu dünyadan kalkamaz. *(Başını ağır ağır, kendisine bakanlara çevirir.)* Hani din kitapları, «Sefillerin en sefili» diye bir yer tarif ediyor ya, işte o, bu dünya, para dünyası... Vaktile varmış, paranın geçmediği bir yer varmış. İnsanoğlu oraya lâyık olmadığı için buraya atılmış. Şimdi buradan da oraya gitmek için, parasız pulsuz çalışanlar var...

İŞSİZ – Cenneti mi anlatmak istiyorsun?

O – Cenneti, cenneti anlatmak istiyorum. Cenneti sen de böyle anlat! Paranın geçmediği yer...

YANKESİCİ – Bu dünyada böyle bir cennet kurulamaz mı?

O – Kurulamaz, yooo, kurulamaz. Yalancı çiçeklerle bahçe yapılabilirse, bu dünyada da böyle bir cennet kurulabilir. Burası para dünyası; bu dünyanın bu dünya olabilmesi için para lâzım, parrrrra!..

HIRSIZ – Para lâzım, ha!..

O – Elbette para lâzım!.. O olmazsa cennete giden yol bulunabilir mi? Aydınlık neresi? Karanlığın çıktığı yer!.. Karanlık neresi? Aydınlığın girmediği yer!.. Gelin siz, paraya ışık deyin! Para olmazsa ben karanlığı nerede bulacağım?..

İŞSİZ – Karanlıkta ne arıyorsun, Kâtip?

O – Allahı arıyorum, ahlâkı arıyorum!..

KATİL – *(İşsize.)* Yahu, bizim Kâtibin çenesini eskiden bıçak açmazdı, şimdi ne oldu ona?

O – Susa susa patladım. Artık konuşmak istiyorum!

HIRSIZ – *(O'na.)* Sende yaman hazineler varmış be Kâtip?

O – Senin gibi, hırsızların sultanı değil ya, bir çarık hırsızı bile malımı araklamaya tenezzül etmez. Ha kokmuş palamutlar, ha benim hazinelerim...

(Dayı, elinde esrar kabağı, orta yere doğru yürür.)

DAYI – *(Elindeki kabaktan bir nefes çekerek.)* Çocuklar, öyle bir demlendi ki, demeyin gitsin!..

KATİL – *(Dayıya.)* Getir be Dayı! Kerbelâda mıyız ne? Bir nefes çekelim de, şu paranın geçmediği yere boylayalım!

İŞSİZ – Evvelâ Kâtip çeksin, Kâtip! Kavuşalı bir kaç saat oldu. Bir senedir yüzünü görmemiştik. Üçüncü kabak da ondan başlasın!..

KATİL – *(Dayıya.)* Kâtibe götür! Zavallı, bu akşam bize az mı nutuk geçti?

O – *(Dayıya.)* Getir bakalım! Çocukların gönlü hoş olsun! Getir de onlara birkaç nutuk daha geçeyim!

(Dayı esrar kabağını O'na götürür, çenesi hizasında tutar. O, çubuğu parmaklarının ucuyle tutup, kendisini seyredenlere bakar.)

O – Çocuklar, ben eskiden sizinle susardım amma, başkalarına ukalâlık ederdim. Şimdi sizinle konuşuyorum amma, başkalarına susuyorum.

KATİL – Yaşa, Kâtip!

O – Ben eskiden ukalâydım amma, şimdi akıllandım.

DAYI – *(O'na.)* Aklın varsa çek şunu bakalım!

(O, çubuğu ağzına alır. Uzun ve derin bir nefes çeker. Ağzından boşanan duman... Herkesin gözü O'nda.)

DAYI – *(O'na.)* Bir nefes daha çek. Tam kıvamında... *(O, bir nefes daha çeker.)*

İŞSİZ – *(Arkadaşlarına.)* Yahu! Demin dikkat edememiştim, bizim Kâtip esrarın erkânını unutmuş. Baksanıza, çubuğu tek elle tutuyor!

O – *(Herkese.)* Hiç unutur muyuz? Bir senedir, cıgaradan başka birşey saramadık da... *(Yanıbaşındaki Dayıya.)* Dayı uzat bakalım!

(Dayı kabağı bir kere daha uzatır. O, çubuğu iki avucunun içine gömerek, uzun uzun, derin derin, bir kere daha çeker.)

KATİL – *(Dayıya.)* Hey, Dayı! Ne yapıyorsun? Mübarek, katilin kamasından daha keskindir. Sakın Kâtip kuyruğu titretmesin!

DAYI – *(Katile.)* Yok, yok! Üç tanesi tamamdır. Malûm ya, bizim Kâtip şerbetlilerden... Onu ancak üç tanesi cilâlıyabilir.

(Dayı yürür, elindeki kabağı sırasıyle Katile, Hırsıza, Yankesiciye ve İşsize sunar. Bu aralık O, gözlerini kırpmadan masanın merkezini seyrediyor.)

KATİL – *(Nefesi çektikten sonra O'na.)* Yahu Kâtip, seni görmiyeli; suratın bir hayli değişmiş. Toplanmışsın, yüzüne kelli felli bir tüccar hali gelmiş. Birdenbire ne oldu sana böyle?

HIRSIZ – *(Nefesini çekmiş, Katile.)* Ona bir şeyler oldu amma, anlayana aşkolsun!

YANKESİCİ – *(Nefesini çeker ve başını O'na uzatır.)* Kâtip! Hani ya anlatırım demiştin hepsini! Tatlı tarafından açsana!

İŞSİZ – *(O da nefesini çekmiş, dumanını savuruyor.)* Kuzum Kâtip, şu on iki ay nasıl geçti, anlatıver! Yoksa dört mevsim için, paranın geçmediği yere mi gidip geldin?

O – *(Yüzünde acılık.)* Başım uğulduyor!

İŞSİZ – Yine mi tuttu eski huyun? Yedi sekiz yıllık esrarkeşsin, bugün çekmeğe başlayanlar gibi hâlâ baş uğuldamalarından kurtulamadın!

YANKESİCİ – *(O'na.)* Üst üste birkaç nefes parlatınca her zaman olur. Aldırma, şimdi geçer, sen anlatmana bak!.. *(Kahveciye.)* Dayı, çok tatlı bir çay yolla bizim Kâtibe, biraz cilâlansın!

(Kahve ocağına doğru çekilen Dayı, başıyle tasdik işareti verir.)

O – *(İskemlesini, hafifçe, konuşanlara döndürür.)* Meğer benim dünyada tıpatıp bir benzerim varmış!

(İşsiz, birdenbire katıla katıla gülmeğe başlar. Herkes dehşet içinde, bir O'na, bir işsize bakıyor. İşsizin gülmesi, kahkalı bir gülüş değil, müthiş bir katılma, can çekişme...)

KATİL – *(Kaşları çatık işsize doğru.)* Başladı herkesin babası tutmaya. Bu mübarek de her nefes çekişte, işte böyle can çekişir durur. Bunun neresi gülmek yahu?

(Sessiz, kuru katılmalar...)

HIRSIZ – *(İşsize bakan O'na.)* Aldırma sen, Kâtip! Anlatmana bak! Makaraları koyuverdi bir kere o, artık kendisini zor tutar.

YANKESİCİ – *(O'na.)* Senin bu dünyada tıpatıp bir benzerin mi varmış?..

(İşsiz, başını dirseklerinin üstüne gömerek, kuru kuru sarsılmaya başlar.)

O – Öyleymiş... Amma ne kadar zengin bir adam, bilseniz... Paralarını kaldırabilmek için, hırsızların sırık hamallığı, yankesicilerin odun kırıcılığı, katillerin de mezbaha kasaplığı etmesi lâzım.

KATİL – *(O'na.)* Sen bize masal mı anlatıyorsun be? Mal başına vurdu galiba!

O – Hangi mal?

KATİL – Hangi mal olacak? Çektiğin nefesler...

O – Bu mal da mı başa vuruyor? Öyleyse her şey masal, yalnız benim anlattıklarım doğru...

(Dayı, elindeki çay fincanını karıştıra karıştıra O'na doğru

ilerler. İşsiz, başını kaldırıp O'na bakar, yine katıla katıla dirseklerinin üstüne düşer.)

HIRSIZ – *(O'na.)* Eeee, sonra ne oldu? Benzerinle yüz yüze gelebildin mi? *(Dayı çay fincanını O'nun masasına bırakır, çekilir.)*

O – Benzerim bir sene beni yanında misafir etti. Sonra malı başına vurdu. Öldü gitti. Ben de döndüm, geldim.

HIRSIZ – Ben bu hikâyeden birşey anlamadım.

KATİL – Al benden de o kadar!

(İşsiz, başını kaldırır, yine katılma buhranlarıyle sarsılır, sonra birdenbire ayılmış gibi, ağzı açık ve suratı gergin, kalakalır.)

İŞSİZ – Ben anladım!

KATİL – Ne anladın?

İŞSİZ – Bizim Kâtip, malı başına vuran, acaba ben miyim, yoksa benzerim mi diye neredeyse sapıtacak.

YANKESİCİ – *(İşsize.)* Haydi oradan sersem, sen dalgana yatıver, ötesine karışma!

(O, bir çekişte çayı yarısına kadar içer, sonra sarsıla sarsıla ayağa kalkar, kalkarken iskemlesini düşürür. Herkesin gözü O'nda.)

KATİL – *(Arkadaşlarına.)* Yine ayağa kalktı!

YANKESİCİ – Dur bakalım! Bu defa da ne diyecek?

O – *(Bir iki sendelemeden sonra.)* Çocuklar! Bundan bir hafta evvel meşhur bir tüccar parçaladılar ya, memlekette ihtikâr işinin başı meşhur bankeri! Hatırladınız mı?

KATİL – Hiçbir şeyden haberim yok!

HIRSIZ – Ben de hiç bir şey duymadım.

YANKESİCİ – Benden de hiç!

İŞSİZ – *(Başını kaşıyarak.)* Ben acaba duydum mu, duymadım mı?

O – *(Eliyle teker teker göstererek patlar.)* Burası katillerin, hırsızların, yankesicilerin, ipsizlerin sapsızların yatağı mı,

meleklerin yuvası mı? *(Katile.)* Sen Katil olasın da en büyük cinayetten haberin olmasın? *(Hırsıza.)* Ya sen Hırsızların Sultanı, tüylerinde ancak pire gibi dolaşacağın hırsızlık devesini nasıl bilmiyorsun? Bu develerden kervanlar geçiyor, kervanlar! *(Yankesiciye)* Sen usturayla insanların ceplerini kesiyorsun ya; böyleyken ruh keselerini yırtıp içinden nüfus kâğıtlarını aşıranları duymamışsın! Aman kaç, ruhuna bir ustura atmasınlar; yankesiciliği öğrenmiş olursun! *(İşsize)* Senin neye yarar olduğunu bilmiyorum. İşsizin biri dediler, ipsiz sapsız bir adam! Dünya ipini çekenlerin ipinden sapından niçin haber sormuyorsun? Belkide sen, ipine, sapına güvenmediğin için bu hale geldin! *(Hepsine birden.)* Bana bakın, dostlarım, son nutkumu geçiyorum, kulak kesilin! Dostlarım, Allahı ve ahlâkı ense kökünüzde duymuyor musunuz, burnunuzun ucunda görmüyor musunuz? Bir parça kambur taklidi yapın, duyarsınız; biraz şaşı bakın, görürsünüz!

KATİL – *(Şaşkın ve bitik.)* Vay canına yandığım!

O – Kim onları benim kadar inkâr edebilirse bir hamlede bulur ve kim onlara benim kadar iman edebilirse bir daha kaybetmez. İnkârı da, imanı da zayıf, iki ayaklı bir köpek soyu türedi!

YANKESİCİ – *(Parmağını O'na uzatmış.)* Bu, ya bizim Kâtip, yahut onun kılığında bir peygamber!

O – Dört ayaklı köpeklerden bir dostum var. Şimdi dışarda bekliyor beni. Gözleri fıkır fıkır hâtıra kaynıyor. Allah sağlık verirse, bir kovukta, geceyi koyun koyuna geçireceğiz. Amma iki ayaklı köpekler mi; mezarda kemikleri kemiğime değse dirilirim.

HIRSIZ – *(Katile.)* Sahiden bir iş var bu adamda. Bu bizim Kâtip olamaz. O da bazı bazı ahlâk, namus der dururdu amma, bununki başka türlü...

KATİL – *(O'na bakarak.)* Çocukken anam bana evliya hikâyeleri anlatırdı. Elimi üç kere insan kanına batırdım amma, o hikâyeler hatırımdan çıkmadı. Şimdi onları seyrediyorum sanki...

YANKESİCİ – *(Katile.)* Onda mutlaka gizli bir kuvvet var. Bir şey istiyelim!

(Dayı, ocaktan eğilmiş, manzarayı seyrediyor, O, ayakta, düşmemek için bir masaya abanmış, gözleri konuşanlarda... O, konuşanlara doğru, bir yaralı gibi iki üç adım sürüklenir.)

O – Siz istemeyin, ben vereyim! Yalnız ne sorarsam doğruyu söyliyecek misiniz, söz verin!

KATİL – Doğru söylemeyenin canı ipte çıksın!

O – *(Elini Katile uzatır.)* Kimsin, nesin sen, apaçık söyle bakayım!.

KATİL – Ben katilim! Üç adam öldürdüm. Yirmi bir yaşında zindana girdim. On dokuz sene kaybettiğim gün ışığını iki yıldır görüyorum.

O – Öyleyse sen, insanları, en az acıyan, en az kan akan yerinden vuruyorsun!.. Sen merhametli bir adamsın! Al!

(O, bir hamlede elini ceketinin, şişkin duran sağcebine atar. Tek anlık bir hareketle cebindeki para destesinden bir demet para çeker, Katilin üzerine savurur. Uçuşan paraların bir kısmı Katilin masasına, bir kısmı da yere düşer. Katil, çıldırmış gibi paraların üzerine abanır. Hırsız, Yankesici, İşsiz, gözleri fal taşı gibi açılmış, masalarının üzerine yüzükoyun yatarcasına, başlarını ileriye uzatırlar. Dayı, herkesin neye uğradığını şaşırmış, elinde esrar kabağı, ocağın gerisinden fırlar, koşar, orta yerde durur.)

O – *(Hırsıza.)* Sen de hırsızsın değil mi? Hünerin kasa kırmak, anahtar uydurmak, parmaklık ve cam kesmek; kaderin zahirde senden kıskandığı malları, karanlıkta, ayağının ucuna basa basa, fare gibi sürüklemek, değil mi? Yahu,

sen en az çirkin, en az can yakıcı bir usulle para çalan bir zavallıdan başka nesin? Para sana lâyık, al, al!!!

(Hırsızın da başından bir para yağmuru... Hırsız hemen yere atılıp, yüzükoyun, yere düşenleri toplamaya savaşır. Katil, yerdeki paraları da toplamış, elinde bir deste yapmış, çömelik vaziyette ona bakıyor. Yankesici ve İşsizde birer cehennem suratı ve tavrı... Yankesici bir şey söylemek ister gibi bir hareket yapar.)

O – *(Yankesiciye.)* Aman sus, ağzını açma! Biriniz, hiç bir şeyden haberi yokken teraziyi doğru kullandı ya, yeter! Biliyorum, sen buz gibi Yankesicisin! *(Elini Yankesiciye uzatır, parmaklarını oynatır.)* Büyücü parmaklarınla, bile bile, biline biline, insanların para ve mücevher asılı yanlarını kesiyorsun. Fakat hiç kimseye, anne gibi, yavru gibi, muhtaç gibi, lûtufkâr gibi, hasta gibi, hekim gibi, esir gibi, kurtarıcı gibi sarılıp dört yandan ciğerini yüzdüğün var mı? Senin neren yankesici be?.. Yankesiciler senin yanını kesmiş, seni aralarından ayırmış, sana kendi isimlerini takmış! Al, sana onların parasını getirdim!..

(O yine sağcebinden bir demet para çekip hepsini birden havaya serper. Yankesicinin tepesinde, paradan kelebekler uçuyor. Yankesici hemen yere kapanıp paraları toplar. Katil, hâlâ yere çömelik, Hırsız, ayakta, parayı göğsüne dolduruyor. İşsiz bir afallama çılgınlığı içinde, O'na bakıyor. O, Dayıya doğru bir adım atar.)

O – *(Dayının elindeki kabağı yakalar.)* İhtikâr bilmeyen masum satıcı! Böyle bir anda bunun bir nefesi milyon eder. Haberin var mı?

(O, çubuğa sarılıp müthiş bir nefes çeker, yüzü gözü duman içinde, döner. Katil, Hırsız, Yankesici, korkak korkak, yerlerine geçerler.)

İŞSİZ – *(O'na.)* Bana bir şey vermedin!

O – Sen ne sıfatla benden para istiyorsun?
İŞSİZ – Ben de bunlardanım! Ben de hırsızım!
O – Sen hırsız değil, yalancısın! Hırsızlara para dağıtıldığını görünce hırsızlık iddiasına kalktın! Ya namuslulara para dağıtılsaydı? Namussuz, bozdun işte terazinin ayarını! *(Orta yere döner, boşluğa hitap edercesine.)* Bir kanun çıksa... Mahkemeler, yeryüzünün malını hırsızlara taksim edecek diye... Ve mahkemeler kapılarını açsa, mübaşirler sokak sokak haykırsa: Yeryüzünün malını hırsızlara dağıtıyoruz! Koşun, mahkemeye gelin, hırsız olduğunuzu isbat edin! *(Bir lâhza durak.)* Acaba sırtında bir çuval isbat, mahkemeye başvurmayacak olan kimdir? *(Dayıya.)* Getir, bir nefes daha çekeyim! Al sana bir yüzlük!

(O, cebinden büyük bir banknot çekip, yığılacak gibi hareketlerle Dayının kuşağına yerleştirir; esrar kabağına sarılır, üst üste üç nefes çeker. Herkeste bir mucize seyredenlere mahsus hal... O, bitkin, bir masanın yanındaki iskemleye çöker.)

KATİL – *(O'na.)* Kâtip misin, Peygamber misin, in misin, cin misin, her neysen o ol, kurbanın olayım, çekme artık şu belâlı maldan; bir kaza çıkmasın!..
O – *(Dili tutuk.)* Ne kazası?..
KATİL – Bir nefesi onun, bir mandayı boğazlar.
O – *(Katile bakar, gözleri boşlukta.)* Beni de bir manda gibi boğazladılar. Kanım bile akmadı. *(Katil, elinde kabak, ayakta duran Dayıya, kabağı kaçırması için sert bir işaret verir. Dayı kahve ocağının arkasına çekilir.)*
O – Çocuklar, başım uğulduyor! Başımda şerbetçi zilleri, kilise çanları, kampanalar, vapur ve tren düdükleri ötüyor. Fena oluyorum!.
HIRSIZ – *(O'na.)* Sahi mi söylüyorsun? *(Arkadaşlarına.)* Bir çaresine baksak!.
O – Bir dünyaya doğuyorum ki, orada bana herşeyi veriyorlar, karşılığında para istemiyorlar. Bir yıldız

denizinde yıkanıyorum. Ne zaman, ne mekân... Maziye dönebiliyorum. Dilersem hayata yeniden başlayabilirim, dilersem bir daha günah işlemem. Dışından bakarken her evin içinde yaşayabiliyorum. Her evin bildiği, dostu, babası, kardeşi, canı ciğeri benim! Annemi görüyorum. Eli alnımda geziniyor. Annemin eli serin, cehennem ateşini söndürecek kadar serin... Annem, dikkat et oğlum, diyor, ölürken gözlerin açık gitmesin! Bu dünyada sahici bir hayır işlemeğe bak!

KATİL – *(O'na.)* İstersen yatağına götüreyim seni! Fazla kaçırdın! Seni ancak uyku paklar.

O – Yatağımı gösteren olsa... Bir daha uyanmamacasına yatacağım amma... Nerede o yatak?

KATİL – Bir otele gidelim!

O – Gitmem! Para isterler; iki gün uyanmayınca da polise haber verirler.

KATİL – Otel olur da para istemez, polise vermez olur mu?

O – Nasıl olmaz? Öyle bir otel tanıyorum ki, yıllardır uyuyan müşterilerini, ne para diye dürtükliyen var, ne de uyanmıyor diye polise haber veren!.. Oh!!! Girmişler yorganlarının altına, uyuyorlar.

KATİL – *(Yarı doğrulmuş.)* Kalk gidelim! Haydi bizim eve gidelim!

O – Şu masalı anlatayım da öyle gideriz. Bir varmış, bir yokmuş; evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, Allah ve ahlâkı inkar eden bir adam varmış! *(Elini garip bir hareketle Katile uzatır.)* Amma bu adamın, masal bu ya, Allahsızlık ve ahlâksızlık, ruhunda değil de aklındaymış. *(Eliyle başını gösterir.)* Aklındaymış, aklında...

(O, birdenbire susar. Yüzünde müthiş bir takallüs... Birden, muvazenesini kaybeder gibi olur, can havliyle masasına yapışır, masa ve iskemleyle beraber, sağyanı üzerine, yere düşer. Katil, Hırsız ve Yankesici O'na koşarlar. İşsiz

ayağa kalkar, hızla kıvrılır, bir gölge gibi sağdaki kapıdan fırlar, gider. Dayı, kahve ocağından koşa koşa gelir.)

KATİL – *(O'nu koltuk altlarından çekip kaldırırken.)* Ben size, malın fazlası insanı öldürür demedim mi?

YANKESİCİ – *(O'nun altına yarım iskemleyi sürerek.)* Bir şey yok, bir şey yok! Gözleri açık!.

HIRSIZ – *(O'nun oturmasına yardım ederek.)* Hiçbir şeyi yok canım! Nefesi sıkışmıştır.

O – *(İskemlesine oturtulmuş, etrafındakilere.)* Malın fazlası insanı öldürür diye kim lâf etti?

KATİL – Bizde mal diye esrara derler.

O – Bizde de mala esrar derler. Hani bir lâf vardır: Fazla mal göz çıkarmaz! Fazla mal insanın iki gözünü birden çıkarır. Bakın, bunu siz biliyorsunuz da biz bilmiyoruz!

HIRSIZ – Kâtip, söyle bize, sen misin, değil misin? Kim olduğunu, ne olduğunu anlayamadık, gitti.

O – *(Etrafındakilerin arasında, gözleri hep meçhul bir noktaya dikili.)* Yazık, masalımı anlatamadım ki... Belki kim olduğumu, ne olduğumu anlardınız. İçime fenalık geldi, yazık!... *(Sol elini, sol yanındaki Hırsızın eline uzatır. Hırsız bu eli, şefkatle iki avucunun içine alır. O, sağyanındaki Katile bakar.)* Katil, ne sıcak gözlerin var! Senin gözlerin bir katil gözüne değil, babasının koynuna saklanmış bir evlâd gözüne benziyor. Gel seni öpeyim!.

(Katil, yüzü ağlamaklı, O'nun sağdizinde duran sağeline kapanır, bu eli hararetle öpmeğe başlar. O'nun daima boşluğa bakan gözlerinde, iri yaş damlaları... Birdenbire sokaktan yırtıcı bir ıslık sesi... Katil bir an başını kaldırır, Hırsız elini kurtarır, Yankesici ve Kahveci Dayı, yıldırımla vurulmuşa dönerler. Hep birden fırlayıp, sağa, sola birer şaşkın adım atarlar. O, oturduğu vaziyette, hiç kımıldamaz. Dayı kahve ocağına koşar. Birden, müthiş bir tekmeyle sağdipdeki kapı açılır, koşar adımla içeriye beş

tane sivil memur girer. Memurların üçü, basamakların yanında bekler, ikisi ilerler.)

BİRİNCİ SİVİL MEMUR – *(Sağeli ceketinin cebinde.)* Kimse yerinden kıpırdamasın!

(İkinci Sivil Memur ilerler, ayakta dona kalan, Katil, Hırsız ve Yankesiciye doğru yürür. Birinci Sivil Memur, kahve ocağının yanına sokulur.)

BİRİNCİ SİVİL MEMUR – *(Kahve ocağında büzülüp kalan Dayıya.)* Ortaya çık bakalım! Elindeki kabağı masaya bırak, artık onu kaçırabileceğin yer kalmadı. Çık?

(Dayı, şaşkın şaşkın, kahve ocağından dışarıya çıkar. Birinci Sivil Memur, ayaktakilere döner. O, daima oturduğu yerde ve aynı vaziyette müthiş bir an yaşamakta...)

BİRİNCİ SİVİL MEMUR – *(Ayaktakilere kahve ocağının önünü gösterir.)* Geçin şöyle, kahve ocağının önünde yanyana sıraya! Haydi çabuk!

(Katil, Hırsız, Yankesici ve Dayı, arkaları ocağa gelmek üzere, yanyana dizilirler. Birinci Sivil Memur O'nu görür, O'na doğru yürür.)

İKİNCİ SİVİL MEMUR – *(Köşedeki memurlara.)* Arayın şunların üstlerini!

(Memurlar, çabucak koşup, Katil, Hırsız, Yankesici ve Dayının üstlerini ararken, Birinci Sivil Memur O'nun omuzundan dürter.)

BİRİNCİ SİVİL MEMUR – Sızdın mı, babalık?

(O, hiçbir şey anlamayan bir nazarla, Birinci Sivil Memura bakar.)

BİRİNCİ SİVİL MEMUR – *(O'na.)* Ayağa kalk!..

(O, zahmetle ayağa kalkar. Ayakta, bir üfleyişle düşecek gibi, durur. Tam o anda Memurlar, Katilin, Hırsızın, Yankesicinin ve Dayının üzerindeki paraları bulmuşlardır.)

İKİNCİ SİVİL MEMUR – *(Çıkan paraları görür görmez haykırarak.)* Parra!!!

(Birinci Sivil Memur, manzaraya döner. Birkaç adım atar. O da zahmetle o tarafa döner. O'nun sağeli, ceketinin sağcebinde...)

BİRİNCİ SİVİL MEMUR – *(Eliyle bir masa çekip ileriye sürer.)* Paralar buraya, şu masanın üstüne.

(Paraların, üst üste masada istifi...)

İKİNCİ SİVİL MEMUR – *(Manzaraya doğru.)* Amma da çok para, ha! Esrarkeşleri değil, soyguncuları basmışız!

O – *(Elini, çok hususî bir hareketle, vaziyeti seyreden Birinci Sivil Memura uzatır.)* Onlar soyguncu değil, soyulmuş adamlar... Parayı ben verdim onlara; sahici bir hayırım dokunsun dedim!..

BİRİNCİ SİVİL MEMUR – *(O'na.)* Sen mi verdin? Sen de kim oluyorsun?

O – Ben meşhur bir adamım!

BİRİNCİ SİVİL MEMUR – Uzun etme kimsin?

O – Hani meşhur bir banker vardı ya, memlekette ihtikârın başı? Hani bir hafta evvel parçaladılar?.

BİRİNCİ SİVİL MEMUR – Evet!

O – İşte ben onun meşhur Benzeriyim!

(Birinci Sivil Memur O'nu omuzlarından kavrar, arkasını cepheye verir, geri geri itmeğe başlar.)

BİRİNCİ SİVİL MEMUR – *(O'na haykırarak.)* Haydi bakalım! Sen de sıraya!

(Birinci Sivil Memur O'nu bırakır. O, düşme vaziyetinde bir

kaç adım geri gider, tam insan sırasının hizasına gelince, sağelinin yumruğu, hâlâ sağceketinin cebinde, birdenbire iki dizinin üstüne yığılır. Sağelinin yumruğu cebini baştan başa yırtarken, başı da kahve ocağının alt kısmına çarpar. O, döşemeye yarı oturmuş vaziyette, gözleri alabildiğine açık, ölü... Ayağının dibinde, düşerken yırtık cebinden yere serpilen bir demet para... Katil, Hırsız Yankesici ve Dayı, birbirinin üstünden dehşetle eğilmiş, memurlarla beraber O'na bakıyorlar.)

BİRİNCİ SİVİL MEMUR – *(Avaz avaz.)* Parrrra!!!

İKİNCİ SİVİL MEMUR – *(Sağtarafta duran memurlara.)* Çabuk toplayın! Evrak çantasına doldurun!

(Memurlar seğirtir, yerden paraları kucaklayıp bir memurun taşıdığı evrak çantasına doldururlar. Herkeste aynı dehşet anı... Ölüyle meşgul olan yok...)

BİRİNCİ SİVİL MEMUR – *(İkinci Sivil Memura.)* Evvelâ paraları toplayalım! Öbür işler sonraya!...

(Birinci ve İkinci Sivil Memurlar masaya atılıp üstündeki paraları acele acele çantaya doldurmaya başlar. Katil, iki büklüm, elini O'nun alabildiğine açık gözlerine uzatır.)

KATİL – Gözleri de açık gitti! Kapatın şunları Allah aşkına!

(Birinci ve İkinci Sivil Memurlar, bütün hızlarıyle paraları çantaya yerleştiriyor.)

BİRİNCİ SİVİL MEMUR – İmanım para!!! Seni hangi açıkgöz kapatacak???

P E R D E

Eserin yazıldığı tarih: 15.11.1941